

TC.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**1950-1951 YILLARINDA BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER
VE KIRKLARELİ VİLAYETİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDRİYE UZUNER

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Recep Karacakaya

MAYIS 2019

TC.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**1950-1951 YILLARINDA BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER
VE KIRKLARELİ VİLAYETİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDRİYE UZUNER

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Recep Karacakaya

MAYIS 2019

İMZA SAYFASI

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisan öğrencisi olan Bedriye Uzuner tarafından hazırlanan '**1950-1951 YILLARINDA BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER VE KIRKLARELİ VİLAYETİNE ETKİLERİ**' başlıklı bu yüksek lisans tezi, Tarih Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

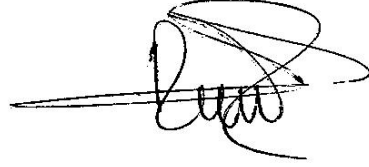
JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı:

Prof.Dr.Recep Karacakaya

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İMZA

Üyeler:

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof.Dr. Adem Ölmez

Kurumu: İstanbul Üniversitesi

Doç.Dr. Ramazan Erhan Güllü

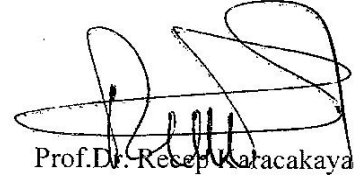
Tez Savunma Tarihi: 6/ Mayıs / 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Bedriye Uzuner

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Prof.Dr. Recep Karacakaya

ÖNSÖZ

Kırklareli ilinin nüfusunun büyük bir çoğunluğunu, özellikle Cumhuriyet döneminde Balkanlar'dan gelen göçmenler oluşturmuştur. Bu çalışmada, 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gerçekleştirilen Türk göçlerinin neden ve nasıl olduğu, göç sonrasında bölgede sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda nasıl değişiklikler meydana getirdiği ele alınacaktır.

Tezin hazırlanmasında ana kaynak olarak; 1950 ve 1951 yıllarına ait T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi'ndeki Muhacir Esas Kayıt Defterleri kullanılmıştır. Kırklareli iline ait 8 adet Muhacir Esas Kayıt Defteri incelenmiştir. Kırklareli iline gelen göçmenlerin detaylı tespiti, dönemin birinci el kaynakları kullanılarak yapılmıştır.

Dönemin yerel gazeteleri *Trakya'da Yeşilyurt*, *Edirne Postası* ve İstanbul'da yayımlanan ulusal gazeteler, *Yeni İstanbul*, *Zafer*, *Cumhuriyet*, *Akşam* ve *Yeni Sabah* taranarak, 1950-1951 yıllarında gerçekleşen Türk göçüyle ilgili tüm haberler gözden geçirilmiştir. *Trakya'da Yeşilyurt* gazetesinin 1950-1951 göçünü ele alan tüm makale ve haberlerini içeren arşivler Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde detaylı olarak taranarak Kırklareli'ne gerçekleşen göçle ilgili tüm ayrıntılar incelenmiştir. Ayrıca Edirne'de yayın yapan *Edirne Postası* da bölgede 1950-1951 göçü ile ilgili yapılan haberleri ayrıntılarıyla inceleme fırsatı sunmuştur. Yerel gazetelerin yanı sıra incelediğimiz ulusal gazeteler içinde *Yeni İstanbul*, 1950-1951 göçü ile ilgili yaptığı haberler ve yazılan makaleler ile konuyu yerel gazetelerin gösterdiği titizlikle incelemiş ve konuyla ilgili önemli bakış açıları sunmuştur.

Uluslararası basındaki göçün etkilerini saptamak amacıyla Londra'da yayın yapan *The Times* gazetesinden konuyla ilgili makaleler incelenmiş, yerel, ulusal ve uluslararası basında çıkan haberler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Ayın Tarihi dergisi de dönemle ilgili yaptığı tüm haberler bakımından gözden geçirilmiştir. Bu araştırmanın önemli kaynaklarından biri de Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarıdır. Bu tutanaklar taranarak, 1950-1951 yılları arasındaki göç, detaylı olarak incelenmiş, TBMM'nin göç konusunda sergilediği tutum, bizzat TBMM kayıtlarından tespit edilmiştir.

Tezin giriş bölümünde, göç kavramı üzerinde durulmuştur. Göç nedir? Zorunlu ve gönüllü göç tanımları nasıl yapılmaktadır ve 1950-1951 Bulgaristan göçü, hangi kategoride değerlendirilmelidir gibi soruların cevapları araştırılmıştır.

Birinci bölümde, tarihsel arka planda, Türklerin Balkanlara göçü ele alınarak 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nın yıkıcı etkisi, 1912-1913 Balkan Savaşları felaketleri ve Türklerin kitleler halinde ana yurda göçünün nasıl başladığı incelenmiştir. 1950'li yıllardan önce Bulgaristan'daki siyasi durum ve rejim değişikliklerinin göç politikalarına etkileri analiz edilmiştir. Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan Türkleri ve Göçler başlığı ile Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra yaşanan göç hadiseleri ele alınmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmeler gözden geçirilmiştir. Son olarak, 1950'li yıllarda Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve sosyal durumu yine bu bölümde incelenmiştir.

İkinci Bölümde, 1950-1951 göçünün nedenleri ayrıntılarıyla ele alınarak, alt başlıklar halinde siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve dini sebepler ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Göç sürecinin başlaması, bu süreç esnasında yaşanan zorluklar, göçmenlerin iskanının nasıl gerçekleştirildiği, Türkiye'ye gelen göçmenlerin ekonomik durumunun nasıl bir seyir izlediği, aylara göre gelen göçmenlerin sayıları ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde ise T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndaki Muhacir Esas Kayıt Defterlerindeki veriler esas alınarak, Kırklareli'ne gelen göçmenler, sayı, cinsiyet dağılımı, geldikleri şehir ve köyler, meslekleri ve devletin yaptığı yardımlar bakımından değerlendirilmiştir. Göçün bölgesel bazda Kırklareli iline yansımaları ele alınarak, 1950'de gerçekleşen nüfus sayımına göre Kırklareli ilinin nüfus yapısı incelenmiştir. Bölge halkının Bulgaristan'dan gelen göçmenlere karşı göstermiş olduğu hassasiyet ve yapılan ekonomik yardımların neler olduğunun tespiti yapılmıştır. Dönemin yerel, ulusal ve uluslararası basını taranarak, göç hadisesinin basına yansımaları nasıl olmuştur sorusunun cevabı aranmıştır. 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan gerçekleşen zorunlu Türk göçünün Kırklareli'ne etkisini inceleyen bu çalışmanın alana katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz.

Bu tezin hazırlanmasında, en başından itibaren sonsuz desteğini esirgemeyen, çalışma konusunun tespit edilmesinde ve çalışma sürecinde göstermiş olduğu rehberliği, nezaketi, anlayışı ve güveni için çok kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Recep Karacakaya' ya şükranlarımı sunarım. T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın çok değerli çalışanlarının sağladıkları kolaylıklar ve verdikleri destekler sebebiyle kendilerine teşekkürü bir borç bilirim. Arşiv çalışmalarımı gerçekleştirme sürecinde, İstanbul-Ankara seyahatlerimde ve tezimin yazım aşamasının her anında beni destekleyen sevgili eşim Ahmet'e ve göstermiş oldukları sabırdan ötürü çocuklarım Zeynep ve Harun'a da teşekkürlerimi sunarım.

Bedriye Uzuner, İstanbul, 2019

ÖZET

1950-1951 YILLARINDA BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇLER VE KIRKLARELİ VİLAYETİNE ETKİLERİ

Uzuner, Bedriye
Yüksek Lisans Tezi, Tarih Anabilim Dalı,

Danışman: Prof. Dr. Recep Karacakaya
Mayıs, 2019. 131 Sayfa

Göçler genellikle, insanların çeşitli sebeplere bağlı olarak yer değiştirmeleri, ülke topraklarını bazen daha iyi bir gelecek için gönüllü olarak, bazen de çeşitli nedenlerle göçe zorlandıkları için terk etmeleri ile gerçekleşir. Hangi sebeple olursa olsun göç, insan hayatı için, toprağından kopma, ayrılma ve bir hüznün, bir acının ifadesi olmuştur. Bu araştırmanın amacı, Bulgaristan'ın 10 Ağustos 1950 tarihinde verdiği bir nota ile başlayıp 3 ay gibi kısa bir sürede 250.000 Türk'ün ülke topraklarını terk ederek göç etmesini istemesinin ardından gerçekleşen zorunlu büyük göçün, Kırklareli ilinde meydana getirdiği sosyo-kültürel ve ekonomik değişimlerin incelenmesidir. 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan gerçekleşen Türk göçü ile Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğundan bu yana Balkanlar'dan yapılan en büyük zorunlu göç ile karşı karşıya kalmıştır. 93 Harbiyle ortaya çıkan büyük felaket ve onun ardından Balkan Savaşlarıyla gerçekleşen milyonu bulan büyük göçlerin acı tecrübesi toplumda henüz dün yaşanmış gibi hissedilirken, Türk Devleti'ne adeta bir dayatma şeklinde gerçekleşen 1950-1951 göçü, Türk ve Bulgar Devletleri arasında karşılıklı notaların verildiği, her verilen nota ile tansiyonun daha da yükseldiği, bir süreç olmuştur.

Sonuç olarak Bulgar Devleti hedeflediği 250.000 sayısına ulaşamasa da 154.000 Türk'ü topraklarından göndermiştir. Edirne'den yurda giriş yapan göçmenlerin büyük bir kısmı Trakya bölgesine yerleştirilmiş, bunların içerisinde de 7027 kişi Kırklareli ili merkez ve ilçelerine sevk ve iskan edilmiştir. Türk devleti ve bölge halkı gelen göçmenleri sıcak bir şekilde karşılayarak bir an önce sosyo-kültürel ve ekonomik hayata entegrasyonlarını sağlayabilmek için maddi ve manevi olarak büyük bir destek vermişlerdir. T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinin birincil kaynak olarak incelendiği çalışmamızda, dönemin yerel gazetesi *Trakya'da Yeşilyurt* da incelenerek tespiti yapılan veriler analiz edilerek tablolar eşliğinde detaylandırılmıştır. Buna göre, devletin ve bölge halkının maddi ve manevi dayanışması ile Kırklareli' de iskanları sağlanan göçmenler kısa sürede normal hayata geçmişler, devletin göçmenlere tahsis ettiği arazilerde tarım yaparak ekonomik hayata katılmaya başlamışlardır. Göçmenler için köy tipi ve şehir tipi evler inşa edilerek barınma ihtiyaçları karşılanmıştı. Türkiye'nin kısa bir zamanda böyle bir göç karşısında uyguladığı yerleşim programı ile bu göç süreci başarılı bir şekilde sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1950-1951 Türk Göçü, Kırklareli, Zorunlu Göç, Sevk ve İskan, Türkiye

Dünyanın neresinde olursa olsun hiçbir suçları olmaksızın evlerini bırakıp göç etmek zorunda kalan muhacir çocuklara ithaf olunur...

ABSTRACT

Immigration often occurs when people relocate due to various reasons, sometimes leaving the country's land for volunteer for a better future, sometimes because they are forced to march for various reasons. For whatever reason, immigration has become a manifestation of a sorrow, a departure from the land, and a sadness for human life. The aim of this research is to observe the effects of socio-economic and cultural changes of 1950 Bulgarian Turks forced immigration, started with a note given by Bulgaria on August 10, 1950 forcing 250,000 Turks leaving Bulgaria in a short period of time like 3 months, into the city of Kırklareli. By the mass exodus precipitated on August 12, 1950 by a Bulgarian decree that all of the quarter million Turks living in Bulgaria were to leave the country and enter Turkey within three months was the largest forced migration from the Balkans faced by the Republic of Turkey since its establishment. The great disaster that followed with the war of 93 and the massive immigration of the Balkan wars followed the bitter experience of the 1950-51 immigration that took place in the form of an imposition by the Turkish State and the mutual notes between the Turkish and Bulgarian States, It was a process in which the tension increased with these notes. As a result, although the Bulgarian state was unable to reach the targeted number of 250,000, but it exported 154,000 Turks from its territory. A large part of the immigrants who entered the country from Edirne were placed in the Trakya region and 7027 people were resettled to the center and the provinces of city of Kırklareli. The Turkish state and the people of the region warmly welcomed the immigrants and provided great financial and moral support for their fast integration of the socio-economic and cultural life. In our study, which is based on Turkish State Archives' refugee records as the primary resource, the local newspaper of the period, Yeşilyurt in Trakya, was reviewed and the data that was determined were analyzed and detailed in the statistical tables. According to this, the immigrants who were provided with the living materials and moral solidarity by the Turkish State and the people of Kırklareli, were able to adopt to this new conditions in a short period of time and they started to participate in economic life by agriculture in the land allocated to the immigrants. Village type and city type houses were built for the immigrants and their needs for housing were met with this way. Facing such a massive and sudden forced migration, Turkey's immigration resettlement program planned and executed in a short time have been concluded successfully and presented an excellent example for the resettlement programs in the future.

Key words: 1950-1951 Bulgarian Turks Immigration to Kırklareli, Forced Migration Resettlement, Turkey

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	IX
TABLO LİSTESİ.....	X
ŞEKİL LİSTESİ.....	XI
EKLER LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1950-1951 GÖÇÜNE KADAR BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLERE GENEL BİR BAKIŞ

I.I Türklerin Balkanlar'a Göçü	7
I.I.I Balkanlar'dan Geri Dönüşlerin Başlaması	8
I.I.II 1.Büyük Göç Hareketi ve Osmanlı'nın Uyguladığı Göç İskan Politikası	9
I.II Bir Kırılma Noktası 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve Sonrasında Yaşanan Göçlerin	
Sebepleri.....	10
I.II.I 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı ve Türklerin Nüfus Dağılımı	11
I.III 2. Büyük Göç Hareketi (Balkan Savaşları).....	13
I.IV 1950-1951 Göçünden Önceki Genel Süreç.....	16
I.IV.I Bulgaristan'daki Siyasi Durum.....	16
I.IV.II Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan Türkleri ve Göçler.....	17
I.IV.III Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göçü ve 2. Dünya Savaşı Sonrası	
Yaşanan Gelişmeler	19

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1951 GÖÇÜ (NEDENLERİ, SÜRECİ, SONUÇLARI)

II.I 1950’li Yıllarda Türkiye’deki Siyasi Durum.....	23
II.II 1950’lerde Türkiye’nin Ekonomik ve Sosyal Durumu.....	24
II.III 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketinin Nedenleri	26
II.III.I NATO ve Kore Savaşları’nın Etkisi	29
II.III.II Toprakları Elllerinden Alınan ve İşsiz Kalan Türkler.....	29
II.III.III Azınlık Politikaları.....	31
II.III.IV Bulgaristan Dış Politikası.....	31
II.III.V Bulgar Hükümetinin Siyasi, Ekonomik ve Dini Baskıları.....	32
II.III.VI Ekonomik Olarak Türkiye’nin Sıkıştırılmak İstenmesi	33
II.IV 1950-1951 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göç Süreci.....	34
II.IV.I Yerel ve Ulusal Basına göre Verilen Notalar ve Gerginleşen İlişkiler.....	35
II.IV.II 10 Ağustos 1950 Tarihli Bulgar Notası.....	37
II.IV.III Türkiye’nin 10 Ağustos 1950 Tarihli Bulgar Notasına Cevabı.....	40
II.IV.IV Çingene Sorunu ve Kapatılan Sınır Bunalımı.....	44
II.V Türkiye’ ye Gelen Göçmenlerin Durumu ve Göçmenlerin İskanı.....	47
II.V.I Göçmenlerin Kabulü ve İskanı.....	48
II.V.II Göçmen Yeniden Yerleşim Programının Kapsamı.....	50
II.V.III Göçmenlere Arsa Tahsisinin Plan ve Yöntemleri.....	51
II.V.IV Yıllara Göre Gelen Göçmen Sayıları	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1950-1951 GÖÇÜ VE KIRKLARELİ

III.I Kırklareli Vilayeti (Genel Durum, Tarihçe)	55
III.II Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Durumu.....	56
III.II.I Kırklareli İli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmenlerin Sayısı.....	60
III.II.II Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Aylara Göre Dağılımı ve İskan Durumları.....	62
III.II.III Göçmenlerin Cinsiyetleri.....	65
III.II.IV Göçmenlerin Yaş Dağılımları.....	66
III.II.V Göçmenlerin Geldikleri Şehirler.....	67
III.II.VI Göçmenlere Devletin Yaptığı Yardımlar.....	72
III.III 1950-1951 Yıllarında Türkiye'ye Gelen Göçmenlerin Nüfus Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler.....	77
III.IV Kırklareli İli Özelinde Göçmenlerin Bölgenin Nüfus Yapısında Yaptığı Değişiklikler.....	79
III.V Bölge Halkının Göçmenlere Yaptığı Yardımlar.....	82
III.VI Uluslararası Yardımlar.....	92
III.VII Basında 1950-1951 Göçü (Ulusal ve Uluslararası).....	94
III.VIII 1950-1951 Türk Göçü'nün Değerlendirilmesi.....	99
SONUÇ.....	103
KAYNAKÇA.....	106
ÖZGEÇMİŞ.....	112
EKLER.....	113

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BCA: T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BMM: Büyük Millet Meclisi

c: Cilt

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

Çev: Çeviri

DDT: Diklora Difenil Trikloroethan

DP: Demokrat Parti

ed: Editör

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NATO: Kuzey Atlantik Paktı

s: Sayfa

S: Sayı

SAÜ: Sakarya Üniversitesi

SDÜ: Süleyman Demirel Üniversitesi

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

ty: Tarih Yok

TABLO LİSTESİ

Tablo1. Cumhuriyetin İlk Döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı...	18
Tablo 2. 1940-1949 Arasında Türkiye'ye Bulgaristan'dan Göç Edenler.....	20
Tablo 3. 1877 Öncesi Bulgaristan'da Nüfus.....	27
Tablo 4. 1881-1888 Bulgar Prenslığı Nüfus Sayımı.....	27
Tablo 5. Nüfus Artış Trendi, 1900-1950.....	28
Tablo 6. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı.....	52
Tablo 7. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Toplam Göçmen sayısı....	53
Tablo 8. Kırklareli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmen Sayısı.....	61
Tablo 9. 1950 Yılı Kırklareli'ne Gelen göçmenlerin Aylara Göre Dağılımı.....	63
Tablo 10. 1951 Yılı Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Aylara Göre Dağılımları.....	64
Tablo 11. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımı.....	65
Tablo 12. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Yaş Dağılımı.....	66
Tablo 13. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Köyler.....	67
Tablo 14. 1950-1951 Yıllarında Lüleburgaz İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Köyler.....	68
Tablo 15. 1950-1951 Yıllarında Babaeski İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Köyler.....	68
Tablo 16. 1950-1951 Yıllarında Vize İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Köyler.....	69
Tablo 17. 1950-1951 Yıllarında Demirköy İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Köyler.....	69
Tablo 18. 1950-1951 Yıllarında Lüleburgaz İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Köyler.....	69

Tablo 19. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli Merkez’e Gelen Göçmenlerin Bulgaristan’dan Geldikleri Köyler.....	70
Tablo 20. 1950-1951 Yıllarında Lüleburgaz İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan’dan Geldikleri Köyler.....	71
Tablo 21. 1950-1951 Yıllarında Pınarhisar İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan’dan Geldikleri Köyler.....	71
Tablo 22. Mesleklerin Dağılımı.....	73
Tablo 23. Göçmenlere Dağıtılan Tarımsal Ekipmanlar.....	74
Tablo 24. Göçmenlere Dağıtılan Tohumluk Buğday.....	75
Tablo 25. Göçmenlere Dağıtılan Araziler.....	75
Tablo 26. Göçmenlere Dağıtılan Nakdi İnşaat Yardımları.....	77
Tablo 27. 1950 Öncesi ve Sonrası Kırklareli İli Nüfus Artış Miktarı.....	80
Tablo 28. 1950 Öncesi ve Sonrası Kırklareli İli Nüfus Artış Oranı.....	80
Tablo 29. 1923-1960 Arasında Bazı İllerin Nüfus Artışında Göçmenlerin Payı.....	80
Tablo 30. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi’ne Yapılan Bağışlar.....	85
Tablo 31. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi’ne Yapılan Bağışlar.....	86
Tablo 32. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi’ne Yapılan Bağışlar.....	87
Tablo 33. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi’ne Yapılan Bağışlar.....	88
Tablo 34. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi’ne Yapılan Bağışlar.....	88
Tablo 35. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi’ne Yapılan Bağışlar.....	89
Tablo 36. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi’ne Yapılan Bağışlar.....	90

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Cumhuriyetin İlk Döneminde Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gelen Göçmen Sayısı...19
Şekil 2. 1940-1949 Arasında Türkiye’ye Bulgaristan’dan Göç Edenler.....21
Şekil 3. 1877 Öncesi Bulgaristan’da Nüfus.....27

Şekil 4. 1881-1888 Bulgar Prenslığı Nüfus Sayımı.....	28
Şekil 5. 1950 Yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı.....	53
Şekil 6. 1951 Yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı.....	53
Şekil 7. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Aile Sayısı.....	54
Şekil 8. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı.....	54
Şekil 9. Kırklareli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmen Sayısı.....	61
Şekil 10. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Gelen Göçmen Sayısı.....	62
Şekil 11. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımı.....	65
Şekil 12. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Yaş Dağılımı.....	66
Şekil 13. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Gelen Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımı.....	78
Şekil 14. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Gelen Muhacirlerin Yaş Dağılımı.....	79
Şekil 15. 1923-1960 Arasında Bazı İllerin Nüfus Artışında Göçmenlerin Payı.....	81

EKLER LİSTESİ

Ek-1 1951 Yılında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Göç Eden Hayriye Engin ile Yapılan Röportaj.....	113
Ek-2 1951 Yılında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Göç Eden Murat Bilir ile Yapılan Röportaj.....	115
Ek-3 1951 Yılında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Göç Eden Bekir Kopuk ile Yapılan Röportaj.....	117
Ek-4 1950-1951 Edirne'ye Ulaşan Göçmenler.....	119
Ek-5 Dobruca'daki Türk Çocukları.....	120
Ek-6 Kuzey-Doğu Bulgaristan'daki Dobruca'nın Verimli Toprakları.....	121
Ek-7 Edirne'ye Ulaşan Göçmenlere Yiyecek Dağıtımı.....	122

Ek-8 Edirne'ye Ulaşan Türk Anne ve Çocuğu.....	123
Ek-9 1951 Yılında Bulgaristan Hükümetinin Hazırlattığı Propaganda Afişi.....	124
Ek-10 Varna'daki Genç Türk Çiftçisi.....	125
Ek-11 7 Kasım 1950 Tarihli <i>Trakya'da Yeşilyurt</i> Gazetesi.....	126
Ek-12 21 Kasım 1950 Tarihli <i>Trakya'da Yeşilyurt</i> Gazetesi.....	127
Ek-13 7 Aralık 1951 Tarihli <i>Trakya'da Yeşilyurt</i> Gazetesi.....	128
Ek-14 1950-1951 Türk Göçünü Anlatan Huey Louis Kostanick'in Kitabı.....	129
Ek-15 17 Ağustos 1950 Tarihli <i>The Times</i> -Londra Gazetesi.....	130
Ek-16 17 Ağustos 1950 Tarihli <i>The Times</i> -Londra Gazetesindeki Bulgaristan'ın 250.000 Türk'ü Türkiye'ye Gönderme İsteği Haberi.....	131

GİRİŞ

Bu araştırmanın temelini, 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gerçekleşen zorunlu Türk göçü oluşturmaktadır. Araştırmada, göçün nedenleri, göç hareketinin gerçekleşmesindeki süreç ve sonuçları ele alınmıştır.

İnsanlık tarihiyle başlayan göç serüveni çeşitli nedenlerle gerçekleşmiştir. Savaşlar, sürgünler, doğal afetler insanların “zorunlu” bir şekilde göç etmesine sebep olurken, kendi istekleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri ve daha iyi şartlarda yaşama isteği gibi sebeplerle yapılan göçlerde gönüllü göç olarak nitelendirilmektedir. Yapılan göçler yalnızca yer değiştirmekle kalmayıp, insan hayatına geniş bir biçimde etki etmesi bakımından da önem arz etmektedir. Bu bağlamda göç kavramı, insanların zorunlu ya da gönüllü olarak geçici ya da kalıcı şekilde yaptıkları yer değiştirme hareketleri olarak tanımlanabilir.¹

Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğünde ise göç tanımı şöyle yapılmaktadır: “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler de dahildir.”²

Göç kavramını tanımladıktan sonra, göçü iki ana başlık halinde incelememiz ve göç kavramına çeşitli kriterlere göre farklı tanımlar getirmemiz mümkündür. Zorunluluk ve gönüllülük esasına dayanan göçleri nedenleri açısından ele alırsak; Zorunlu göç “ Savaş, doğal afetler, devletlerin yaptığı siyasi baskılar ve sürgün gibi sebeplerle insanların yaşam alanlarını terk ederek ayrılmak zorunda bırakılmaları, bir anlamda buna mecbur kalmalarıyla gerçekleşmektedir.” Gönüllü göç ise, kişilerin daha iyi yaşam şartları elde edecekleri düşüncesiyle hareket ederek yaşadıkları yerleri kendi rızalarıyla terk etmeleridir.³

1.ve 2. Dünya Savaşları dünyanın birçok yerinde göç hareketlerine neden olması bakımından 20.yüzyıla damgasını vurmuştur. Savaş sonrasında dağılan ve yeni kurulan devletlerin dünya

¹ Abdurrahman Yılmaz, “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri” *Turkish Studies International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/2, Winter 2014, Ankara, s. 1685-1686.

² *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 22.

³ Yılmaz, “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri” s. 1686-1687.

konjonktürünü etkilemesi ve bir düzensizliğin hakim olması nedeniyle bu dönemde gerçekleşen göçler zorunlu göçler kategorisinde değerlendirilmekte ve zorunlu göçe tabi olan göçmenler ise “mülteci” olarak nitelendirilmektedir. Bu özelliği nedeniyle, göçler kölelikten, sözleşmeli işçilikten ve 2. Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik göçten farklı bir karakter izlemekteydi. Bu açıdan, 1. Dünya Savaşı’ndan sonra, Osmanlı ve Habsburg Devletleri’nin dağılma süreciyle beraber, Orta, Doğu ve Güney Avrupa’da yaşayan etnik grupların kurduğu yeni yeni devletlerin oluşması söz konusu olmuştur. Bu amaç doğrultusunda, Yunan, Polonyalı, Yahudi, Macar, Bulgar, Sırp ve Türklerden oluşan, yeni göçmen toplulukları meydana gelmişti. Yine bu dönemde Rus Devriminden ve Nazizm’den kaçan Yahudiler de göç etmeye başlamışlardı. 2. Dünya Savaşı sonrasında ise Asya, Ortadoğu ve Afrika gibi sömürgelerde birçok bağımsız ama sorunlu devlet içerisinde etnik çatışmaların yaşandığı durumlar yüzünden yeni göçler meydana gelmiştir.⁴ Tüm bu yaşanan göç hareketleri, 1. ve 2. Dünya Savaşları’ndan sonra yapılan zorunlu göç hareketlerine örnek olarak verilebilir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde “Zulüm altında kalan herkesin başka ülkelere sığınma ve sığınma imkanlarından faydalanma hakkı vardır.”⁵ ifadesi geçmektedir.

Yine Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin Genel Hükümler 1.madde/2.fıkrasında mülteci tanımı açıkça belirtilmiştir: “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyenler mültecidir.”⁶

Türkçe veya Osmanlıca belgelere bakıldığında ise, “göçmen” yerine “muhacir” sözcüğünün belgelerde yer aldığını görmemiz mümkündür. Yabancı dillerdeki belgelerde ise, “emigre” veya “emigrant”, “refugie” veya “refugee” sözcükleri kullanılmaktaydı. Hangi kelime ile ifade edilirse edilsin, bütün bu terimler o günkü anlayışla göçmen karşılığında kullanılmıştı.⁷

⁴ Yılmaz, “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri” s. 1688.

⁵ Keriman Yıldız, Ümmühan Ünlü, Metin Sezer, “Her İnsanın Huzur İçinde, Kendi Evinde, Sevdiği İnsanların İçinde Ve Vatanında Ölme Hakkı Vardır” *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16 (Özel Sayı I): 42-50, 2014 Mülteci-Sığınmacı Cinnetleri ve Toplum www.dergi.kmu.edu.tr [Erişim 30.05.2018].

⁶ “1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme” www.danistay.gov.org. [Erişim 29.05.2018].

⁷ Bilal N. Şimşir, *Rumeli’ den Türk Göçleri Belgeler*, c. 2, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1989) s. 21.

Tarihsel arka planda, büyük devletlerin dağılma süreçlerinde ortaya çıkan zorunlu göç hareketleri, küresel bir olgu olarak, ülke ya da bölge sınırı tanımadan, dünyanın her yerinde görülmüş ve günümüzde de görülmeye devam etmektedir. Zorunlu göçler farklı şekil ve yöntemlerle gerçekleşerek ülke, imparatorluk ve devlet sistemlerini veya yönetim biçimlerini derinden etkilemiş, devletlerarası krizlere neden olmuştur.

Çalışmada zorunlu bir göç örneği olan 1950-1951 Bulgaristan'dan Türk göçleri ve Kırklareli iline etkileri ayrıntılarıyla incelenecektir. Kırklareli ile ilgili dönemi ele alan araştırmaların azlığı bu çalışmanın temel motivasyonu olmuştur. Konuyla ilgili yapılan çalışmalara aşağıda kısaca değinilecektir.

1950-1951 göçünü inceleyen araştırmacılardan birisi de Prof. Dr. Huey Louis Kostanick'dir. Prof. Dr. Huey Louis Kostanick' in The Middle East Journal' da yayınlanmış "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria 1950-1953" adlı makalesi incelenmiş, ayrıca konuyla ilgili *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953* kitabından faydalanılmıştır.⁸

1950-1951 göçünün gerçekleşmesinin hemen akabinde yapılan bu çalışmalar büyük önem arz etmektedir. Kostanick, dönemi ve gerçekleşen büyük göçü detaylı bir biçimde, hem Bulgaristan açısından hem de Türkiye açısından ele almıştır. Bu alanda 1953 yılında ilk kez İngilizce olarak yazılan kitap ve makale, Kostanick'in Ankara'daki Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi çalışanları ile yaptığı röportajlara dayanmaktadır. Bu çalışmaların tezimizde arşiv kayıtları ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi, bölümler içinde de görüleceği gibi dönemin ilk elden verilere dayanılarak analiz edilmesinde son derece faydalı sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Bilal Şimşir'in *Bulgaristan Türkleri* kitabı bu alandaki temel eserlerdendir. Geçmişten günümüze Bulgaristan Türk azınlığının durumunu ele almıştır. Konumuzla ilgili olan 1950-1951 göçünden önce ve sonra yapılan Türk göçlerini değerlendirmiştir. Ayrıca 1950-1951 göçünü hazırlayan nedenleri ve göçün sonuçlarını kapsamlı bir biçimde incelemesi bakımından da önem arz etmektedir.⁹

Kemal Karpat'ın *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik* isimli eseri Osmanlı'nın Balkanlar'da meydana getirdiği değişim ve dönüşüm ile izlediği nüfus politikasını ele alması

⁸ Huey Louis Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria,1950-1953." *Middle East Journal* Vol. 9, No.1 (1955): pp.41-52. Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, (California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957).

⁹ Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2012).

bakımından önem arz etmektedir. Bu eserde belirli dönemlerde nüfusta meydana gelen artma ve azalmalar nedenleriyle birlikte oldukça ayrıntılı bir biçimde ortaya konulmuştur.¹⁰

Hüseyin Avni Bıçaklı'nın, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri* adlı kitabında, 1878-2008 dönemi kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bıçaklı, 1950-1951 göçüne de ayrıntılı bir şekilde yer verdiği kitabında, üçüncü büyük göç olayının nedenlerini ve öncesinde Türkiye Bulgaristan ilişkilerinde azınlık sorununu inceleyerek alana değerli bir katkı yapmıştır.¹¹

H. Yıldırım Ağanoğlu'nun *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makus Talihi: Göç* isimli eserinde, Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçlerin tarihi arka planı verilirken özellikle 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı ve Balkan Savaşları sırasında ve sonrasında yaşanan göçler kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır. Cumhuriyet dönemi göçler ve 2. Dünya Savaşı'ndan 1989'a kadar gerçekleşen göçler de ayrıntısı ile incelenmiştir. Balkanlardan yapılan göçleri arşiv belgelerine dayandırarak inceleyen yazarın kitabı bu konuda yol gösterici bir özelliğe sahiptir.¹²

Konuyla ilgili tezler de incelenmiştir. Bahar Toparlak'ın "*Bulgaristan Türkleri'nin 1950-1951 Göçü ve Trakya'da İskanları*" (2018) isimli doktora tezinde, 1950-1951 yıllarında Kırklareli' de iskan faaliyetleri başlığı altında, Kırklareli iline sevk ve iskan edilen göçmenlerin sayısı belirtilmiştir. Burada Kırklareli'ne gelenlerin sayısı, 508 aile ve 7513 kişi olarak verilmiştir. Kırklareli ile ilgili verilen örnek tablolardaki göçmenlerin sayıları, sevk ve iskan edildiği köy ve meslek grupları Edirne ili Merkez ilçesi Muhacir Kayıt ve Sevk Defterlerine dayandırılmıştır. Bunun yanı sıra tezde, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan Kırklareli merkez ve ilçeleriyle ilgili bir defter kullanılmıştır.¹³

Alper Zülkaroğlu'nun "*Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç 1950-1951*" (2010), adlı Yüksek Lisans Tezinde 1950-1951 göçü ele alınmış ve tezde "Bu göç soydaşların ne tür mezalimler gördüğünün ötesine geçerek, etki tepki atmosferini tahlil etmeye çalışmaktadır" denmiştir.

¹⁰ Kemal H. Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2015).

¹¹ Hüseyin Avni Bıçaklı, *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri, (1878-2008)*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2016).

¹² H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi: Göç*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2013).

¹³ Bahar Toparlak "Bulgaristan Türkleri'nin 1950-1951 Göçü ve Trakya'da İskanları" (Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi: 2018). Kırklareli'ne 1950-1951 yıllarında gelen göçmenlerin kayıtları, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinde bulunan 8 adet Muhacir Esas Kayıt Defteri'nde yer almaktadır. Kırklareli iline ait bu defterlerin tamamını incelemiş olduğumuz çalışmamızda, 1950-1951 yıllarında Kırklareli'ne Bulgaristan'dan gelmiş olan göçmenlerin sayısı 1475 aileden oluşan, 7027 kişi olarak tespit edilmiştir. Çalışmamızda detaylı olarak ele aldığımız gibi göçmenlerin geldikleri yerler, yapılan yardımlar tablolar eşliğinde gösterilmiştir. Arşivdeki 8 defter de incelendiğinde, Kırklareli'ne gelen 1475 ailenin, en az 2, en fazla 10 kişilik gruplar halinde kaydedildiği tespit edilmiştir. Kırklareli iline gelen aile sayısı, Kırklareli iline Edirne'den sevk ve iskanları yapılan göçmenlerin doğum tarihleri, meslekleri, geldikleri köylerinin isimleri, Kırklareli ilinde sevk ve iskan edildikleri yerlerin isimleri, yapılan yardımların miktarları, ne çeşit yardımlar yapıldığı ayrıntılarıyla el yazısı ile yazılarak kayıt altına alınmıştır.

Burada bir ön yargı olduğunu ve bu önyargıyı aşabilmek adına Bulgar kaynaklarından da yararlanıldığı ifade edilmiştir. Tezde, iddia edildiği gibi “1950-1951 göçünün özel koşulları incelendiğinde onu tam olarak zorunlu göç kategorisi içerisinde değerlendirmemizin mümkün olmayacağı” iddia edilmektedir. 1923’ten beri birikmiş olan göç istemi analiz edilmiş ve “1950-1951 göçünün ne tam anlamıyla “zorunlu” ne de tam anlamıyla “gönüllü” göç kategorisinde değerlendirilemeyeceği” ifade edilmiştir.¹⁴ Çalışmamızda da nedenlerini ortaya koyacağımız üzere 1950-1951 göçü zorunlu bir göç olarak tarih sahnesinde yerini almıştır.

Kırklareli ili ile ilgili yapılan çalışmalardan bir diğeri, Nur Alemdar’ın 2018 yılında, “*İkinci Dünya Savaşı Başlarken Trakya’da Yeşilyurt Gazetesine Göre Kırklareli*” ni ele aldığı Yüksek Lisans Tezidir. Bu çalışmada Trakya’da Yeşilyurt gazetesi 1940 yılı şartları açısından araştırılmış ve dönem ele alınmıştır. Trakya’da Yeşilyurt Gazetesi biçim ve içerik yönünden incelendikten sonra 1940 yılında yapılan haberler araştırmaya konu edilmiştir.¹⁵ Çalışmada, konumuz ile ilgili bir duruma rastlanmamıştır.

Başvurulan önemli kaynaklardan bir diğeri de sözlü tarih çalışmasıdır. Bu amaçla, Kırklareli iline 1950-1951 yıllarında gelmiş olan göçmenlerle yapılan röportajlar, göç hadisesini o dönemin tanıklarından öğrenme imkanı sunmuştur. 1950-1951 göçünü yaşayan göçmenlerden hayatta kalanların çok az sayıda olması nedeniyle ulaşabildiğimiz sınırlı sayıda göçmenle röportajlar gerçekleştirilmiştir. 1950-1951 Bulgaristan göçü esnasında 16 yaşlarında Kırklareli’ne gelen göçmenlerin anlattıkları ile arşiv kayıtlarındaki bilgilerin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Örneğin, arşiv kayıtlarında göçmenlere dağıtılan arazi oranları, tarımsal ekipmanlar, ev yapmak için yapılan yardımlar birebir örtüşmekteydi. Devletin dağıttığı arazi miktarları fena, orta, iyi, olmak üzere üç başlık altında toplanmaktaydı. Dağıtılan arazi miktarları göçmenlerin röportajlarında da ifade ettiği üzere, bazen dokuz dönüm, bazen on ve bazen de yirmi dönüm olmaktaydı. Devletin yaptığı yardımlar bununla da sınırlı kalmamış, göçmenlerin de ifade ettiği gibi büyükbaş hayvan yardımı yapılmış, ev yapımını desteklemek üzere de arazi yardımında bulunulmuştu. Yapılan arazi yardımları sonucunda göçmenler kendi evlerini inşa edebilmişlerdi. Gelen göçmenlere yapılan tüm bu yardımlar göçmenlerin üretici konuma geçerek, ekonomik hayata katkıda bulunmalarını sağlamıştı.

¹⁴ Alper Zülkarıoğlu, “Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göç 1950-1951” (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi: 2010).

¹⁵ Nur Alemdar “İkinci Dünya Savaşı Başlarken Trakya’da Yeşilyurt Gazetesine Göre Kırklareli” (Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi: 2018).

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gerçekleşen Türk göçünü tez konusu olarak almamızın nedeni, yukarıda da ele aldığımız gibi bu konuda yapılan çalışmaların yok denecek kadar az olmasıdır. Amacımız, arşiv kaynaklarından faydalanarak, zorunlu göçe tabi tutulup, Kırklareli'ne gelmiş olan Türklerin yaşadığı bu göç sürecini yeni belge ve bilgiler ışığında ortaya koymaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1950-1951 GÖÇÜNE KADAR BULGARİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLERE GENEL BİR BAKIŞ

I.I Türklerin Balkanlar'a Göçü

Türklerin Balkan coğrafyasıyla tanışması Kavimler Göçü sonrasında güneye yapılan seferlerle başlamıştı. Bölgeye yerleşen Türkler, Osmanlının Balkanlara gelmesinden önce de burada yaşam alanı bulmuşlardı. Osmanlıyla birlikte Türk varlığı perçinlenerek Balkanların Türk yurdu haline gelmesi hızlanmıştı. Osmanlının uyguladığı göç-iskan politikaları 15. yüzyıl sonunda Balkan yarımadasını bir Türk yurdu haline getirmişti. Fethedilen yerlere Anadolu'dan Türk nüfusu, göçler ve sürgünlerle yerleştirilmiş, bölgede bundan sonra her açıdan bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştı. Osmanlı-Türk-İslam karakteri tüm coğrafyada hakimiyet kazanmıştı.¹⁶

İnalcık'ın işaret ettiği üzere, "Barkan'ın tahrir defterlerine göre yaptığı nüfus haritasında, Serez-Niğbolu hattının doğusundaki bölgede Türkler 16. yüzyılda çoğunlukta idi. Bunun yanında uç (serhad) bölgelerinde ve istila yolları üzerindeki şehir ve kasabalarda yoğun Türk toplulukları göze çarpıyordu. 1520-1535 tahrir defterlerine göre, Rumeli'de Müslüman nüfusun 37.435 hanesi Yörük, yani göçer Türkmen ve 12.105 hanesi yaya ve müselleme, askeri hizmetlerle yükümlü vergiden muaf (bağışıklı) Türk çiftçileri idi. Eski Osmanlı uç şehirlerinde, Serez, Yenişehir (Larissa), Üsküp (Skopje) ve Saray-Bosna'da Müslümanlar çoğunlukta idi ve bunlar dükkan ve işyeri sahibi esnaf ve tüccardan oluşuyordu. Tahrir defterlerinde Müslümanların çoğu çiftçi olup Hristiyan çiftçiler gibi vergi veren reaya sınıfı içinde sayılmışlardı. Müslüman çiftçiler, Rumeli'nin birçok bölgesine pirinç ve pamuk gibi birtakım önemli tarım bitkileri ve yöntemleri sokmuştu, sanatkarlar ise Balkan şehirlerinde Doğu'ya özgü bir takım yeni sanatlar ve becerileri getirmişler ve yaymışlardı".¹⁷

Ömer Lütfi Barkan'ın Balkanlar'a giden Türk Dervişleri ile ilgili yaptığı çalışmasında da belirttiği gibi, "Bölgeye giden dervişler, kendileri ile beraber memleketlerinin örf ve adetlerini,

¹⁶ Galip Çağ, "Ata Yurttan Anayurda Bir Göç Hikayesi: Balkanlar'dan Sakarya'ya Göçler", *Türk Tarihinde Balkanlar, SAÜ Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları*, c.2, (Sakarya 2013), s.1146.

¹⁷ Halil İnalcık, *Devlet-i Aliyye*, c. 1, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014), s. 201-202.

dini adap ve erkanını da beraber getiren insanlardır ki, bunların içinde Türk-İslam memleketlerinden Anadolu'ya doğru mevcudiyetini kayıt ve işaret ettiğimiz muhaceret akınını sevk ve idare etmiş müteşebbis kafilere reisleri, bu istilanın öncüsü olmuş kolonlar, gelip yerleştikleri yerlerde hanedan tesis etmiş soy ve mevki sahibi mühim şahsiyetler vardı.”¹⁸

Fetih ve kolonileştirme, Osmanlı açısından hiçbir zaman bir baskı unsuru haline getirilmedi. Aksine bölgede yaşayan halk üzerinde olumlu sonuçlar doğurmuştu. Balkanlarda Osmanlı yönetimi altındaki halk, kendi dinlerini özgürce yaşayabilmekte, varlıklarını devam ettirebilmekteydiler. Özellikle Osmanlı yönetimi ile birlikte tesis edilen tımar sistemi, merkezi otoritenin tesisini sağlarken, burada yaşayan halkın yaşam standartlarının yükselmesi bakımından da olumlu etkiler yaratmıştı. Osmanlı'nın bölgedeki hakimiyeti Türklerin Balkanlara kitleler halinde gelmesinin de önünü açmış ve bölgenin Türkleşmesi hızlanmıştı. Balkanlar Osmanlı hakimiyetinde asırlarca adaletli bir yönetim altında yaşamıştı.¹⁹

I.I.I Balkanlar'dan Geri Dönüşlerin Başlaması

Osmanlı'nın Balkanlarda izlediği politika farklı etnik unsurların bir arada barış içerisinde yaşamasına dayanıyordu. Burada yaşayan Türkler değişik etnik kimlikte olan, farklı dine mensup olan unsurlarla bir arada huzur içerisinde hayatlarını idame ettirmekteydiler. Osmanlı'nın egemenliğinin devam ettiği her noktada ve her zaman diliminde bu politika devam ettirilmişti. Böylece Osmanlı toplumu geniş bir kültürel yelpaze içerisinde asırlarca barış içerisinde yaşamıştı. Bu durum XVII. yüzyıla kadar devam etmiş, ve bu yüzyıldan sonra Osmanlı'nın toprak kaybetmesiyle beraber tersine göçler de başlamıştı.²⁰

Balkanlarda asırlarca süren Osmanlı hakimiyeti Viyana kuşatmasının başarısızlığa uğramasıyla zayıflamaya başlayacaktı. Aynı zamanda Viyana kuşatması Osmanlı'nın göçmen sorunu ile karşı karşıya gelmesi anlamına da gelmekteydi. Bu durum, 1683-1699 Osmanlı-Avusturya savaşlarında Müslümanların geri çekilmesiyle başlayacaktı.²¹

¹⁸ Ömer Lütfi Barkan, *Kolonizatör Türk Dervişleri*, İstanbul : (t.y), Hamle Yayınevi, s.15.

¹⁹ Mehmet Yetişgin, “Osmanlı'nın Son Döneminde Balkanlardaki Olayların Bölgedeki Türk ve Müslüman Halk Üzerindeki Etkileri” *Türk Tarihinde Balkanlar, SAÜ Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları*, (Sakarya 2013), c. 2, s. 860.

²⁰ Kürşat Kurtulgan, “Göç ve Göçü hazırlayan Süreçte Balkanlarda Kurulan Ulus Devletlerin Müslümanlara Yönelik Baskıları” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi c. 13, S. 24*, (Ankara 2010): s.214.

²¹ Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi: Göç*, s. 33.

Osmanlı açısından toprak kayıpları Anadolu'ya olan göçleri hızlandırırken, 18. yüzyıl sonunda Fransız İhtilalinin meydana gelmesiyle Osmanlının çok kimlikli yapısı olumsuz etkilenecekti. İhtilalin etkisini göstermesiyle uluslaşma sürecinin başlaması beraberinde toplumsal ayrışmaların yaşanmasına sebep olmuş, bunun neticesinde de göç kaçınılmaz hale gelmişti. Balkanlar da Fransız ihtilalinin en çok hissedildiği ve göçün en çok yaşandığı bölgelerden biri haline gelmişti.²²

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi toprak kaybetmeye başlayan İmparatorluk için tersine göç başlamış, Balkanlar'dan Anadolu'ya yönelen göçler hız kazanmıştı. Bir diğer göç süreci, Rusya ile yapılan Kırım Savaşı'ndan (1854-1856) sonra Anadolu'ya yapılan göçler olmuştur. Buradan gelen göçmenlerin Romanya'da Dobruca Bölgesinde iskanları sağlanmıştı.²³

Rusya'nın Kırım'ı 1783'te egemenliği altına alması, 1917 yılına kadar devam edecek bir göç sürecini de beraberinde başlatmıştı. Bölgede Müslümanlara yönelik yapılan baskıların artması, ayrıca Ruslar'ın da göçün önünü açmaya yönelik politikalar izlemesi neticesinde, 1856-1862 yılları arasında göç zirve noktasına ulaşacaktı. Ardından 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında, Osmanlı'ya yönelen göçler önlenemez bir hal almıştı. Bölgede bir Bulgar-Hristiyan çoğunluk yaratma politikası güden Bulgarlar, Müslüman nüfusu azaltmaya yönelik politikalar izleyerek bir milyon civarında Müslümanı zorunlu göçe tabi tuttu.²⁴

I.I.II 1.Büyük Göç Hareketi ve Osmanlı'nın Uyguladığı Göç İskan Politikası

1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'nden sonra, kitlesel düzeyde tarihinin gördüğü en yoğun göç hareketine sahne olan Osmanlı Devleti, yeni bir göç iskan politikası uygulamaya başlamıştı. II. Abdülhamit gelen göçmenlerin Anadolu'ya değil Rumeli'ye yerleştirilmelerini istemekteydi. Böylece burada askeri açıdan önem arz eden yerlerde bir kordon oluşturulması hedeflenmişti. Bu dönemde devletin izlediği politika gelen göçmenleri önemli gördüğü kilit noktalara yerleştirmeye çalışmaktı. Örneğin, nüfusunun hemen hemen tamamı Rumlardan oluşan Çanakkale Boğazı çevresindeki Müslüman köyleri zamanla harap olup dağılmıştı. İstanbul'un

²² Çağ, "Ata yurttan Anayurda bir göç hikayesi: Balkanlar'dan Sakarya'ya Göçler" s. 1145.

²³ Mithat Atabay, "1877-1950 Yılları Arasında Çanakkale'ye Göçler", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı* S. 3, (Çanakkale 2005), s. 92.

²⁴ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Modernleşmesi Toplum Kuramsal Değişim ve Nüfus*, (İstanbul: Timaş, 2014), s.127,128.

korunması ve Çanakkale Boğazı'nın savunulması ve bölgenin Türkleşmesi açısından bir denge politikası güdülmüş ve gelen göçmenler bu bölgeye yerleştirilmiştir.²⁵

Osmanlı Devleti'nin bu yüzyıl için belirlediği nüfus politikası, her şeyden önce azalan nüfusun tekrar arttırılmasını ve eski Osmanlı toplumunda olduğu gibi çok kültürlü yapıyı devam ettirmeyi amaçlıyordu. Bu politika, üç önemli bölgeden Balkanlar, Kafkaslar ve Kırım'dan gelen göçmenlerle uygulanmaya çalışılmıştı. Ancak gelen göçmenlerin Müslüman olmaları nedeniyle kültürel çeşitliliğin sağlanmasına pek bir katkı sağlamamıştı. "Buna göre; 1820'li yıllarda %60 oranında Müslümanlardan oluşan nüfus, 1890'lı yıllara gelindiğinde % 80 oranında Müslüman olarak farklılaşmıştı."²⁶

I.II Bir Kırılma Noktası 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve Sonrasında Yaşanan Göçlerin Sebepleri

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı, Osmanlı için son derece yıkıcı sonuçlara yol açması bakımından adeta bir kırılma noktasıdır. Bu savaş Müslümanlar için kitlesel sürgün anlamına gelmekteydi. Savaş sonrasında zorunlu göçe tabi tutulanların sayısını, Ağanoğlu kitabında, Mc Carthy ve Nedim İpek'e dayandırarak, sırasıyla 1.253.500 ve 1.230.000 kişi olarak göstermektedir.²⁷

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı, Türkler açısından Balkanlarda azınlık konumuna düştükleri bir tarihti. Bu savaşın ardından 1878 yılında yapılan Berlin Barış Antlaşması ile Bulgar Devleti'nin temelleri atılmıştı. Bu Antlaşmaya göre, Rumeli'nin Tuna Vilayeti'nde Bulgar Prenslığı kurulacaktı. Kurulan bu devlet sınırlarını genişlettikçe, içerisinde çok sayıda Türk'ün yaşıyor olması nedeniyle, Türk nüfusun azaltılması yönünde politikalar izleyecekti. Bu politika takip eden yıllarda da kararlılıkla uygulanacaktı.²⁸

²⁵ Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi: Göç*, s.115,116.

²⁶ Başak Kale, "Zorunlu Göçün 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri", *Türkiye'nin Göç Tarihi*, ed. M. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015), s. 163-164.

²⁷ Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi: Göç*, s. 36.

²⁸ Hayriye S. Yenisoy, "Bulgaristan Türk Edebiyatına Bakış", *Türkler Ansiklopedisi*, c.9 (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), s. 706.

1878 Berlin Antlaşmasıyla, her ne kadar Türkler' in milli ve dinsel hakları güvence altına alınmış olsa da, Bulgaristan Devleti bölgede yaşayan Türkler' i sürekli bir baskı altında tutmuş ve buradaki Türkler, kendilerine siyasal hakların verilmemesi ile karşı karşıya kalmıştır.²⁹

Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonucunda meydana gelen göçlerin en önemli sebepleri olarak siyasal sebepleri göstermemiz mümkündür. Fransız İhtilalinin ortaya çıkardığı ulusçuluk düşüncesi ve Osmanlı'nın gücünü kaybetmesiyle Balkanlardaki uluslar bağımsızlıklarını elde etme yoluna gitmişlerdi. Rusya'nın Panislavist politikaları da Balkan devletleri için bir güvence oluşturmaktaydı. Bundan da destek alan Balkan devletleri takip ettikleri politikalar neticesinde bölgedeki Türk varlığını göçe zorlamıştı.³⁰

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sınırların değişimine yol açmış, bölgede yaşayan Müslüman Türk toplumu, oluşturulacak olan Bulgar toplumunun önünde büyük bir engel olarak görülmüştü. Türklere karşı izlenen politikalar da bu doğrultuda gelişmiş ve Türk nüfusuna yönelik baskılar arttırılmıştı.³¹

Göçlerin yaşanmasında bir diğer faktör dini sebeplere dayanmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Müslüman olmayanlara gösterilen özgürce yaşama hakkı Müslümanlara karşı gösterilmemişti ve Balkan Devletleri topraklarını Müslümanlardan temizlemeyi tercih etmişlerdi. Üçüncü olarak da, ekonomik sebepler etkili olmuştur. Balkan devletleri, işgal ettikleri bölgelerde bulunan mal, mülk ve toprakları sahiplenmek ve bu sayede güç kazanmak istemişlerdi.³²

I.III.1 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı ve Türklerin Nüfus Dağılımı

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonrasında temelleri atılan Bulgar Devleti'nin kurulduğu toprakların %70'i Türklerin yaşadığı yerlerdi. Tuna vilayetinde kurulan Bulgar Devleti'nde 1876 yılında 1.120.000 Türk ve 1.130.000 Bulgar'ın varlığı hemen hemen iki toplumun da eşit oranda bir nüfusa sahip olduğunu ortaya koymaktaydı. Neredeyse eşit düzeyde bir dağılım

²⁹ Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, s. 271.

³⁰ Faruk Kocacık, "Balkanlar'dan Anadolu'ya Yönelik Göçler" *Osmanlı Araştırmaları- 1*, (İstanbul 1980), s. 142.

³¹ Emin Atasoy, *Bizden Olan Ötekiler Asimilasyon kısılcığında Bulgaristan Türkleri*, (Bursa: MKM Yayıncılık, 2011), s. 33.

³² Faruk Kocacık, "Balkanlar'dan Anadolu'ya Yönelik Göçler" *Osmanlı Araştırmaları- 1*, (İstanbul 1980), s. 143.

gösteren böyle bir nüfus yapısına sahip bölgede, amaçlandığı gibi tek uluslu bir Bulgar Devleti inşa etmek oldukça güç görünüyordu. Bu sorunu aşmanın bir yolu bölgedeki Türk nüfusu eritmekten geçmekteydi. Osmanlı Rus Savaşı da bu fikirden hareketle bir buçuk milyon Türk'ün zorunlu göçü ile sonuçlanmıştı.³³

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı, Türkler açısından kitlesel göçlerin yaşandığı, büyük bir yıkımdı. Rumeli'deki Türk varlığı bitirilmek istenmiş, Türkler burada her ne kadar azınlık durumuna düşmüş olsalar dahi Bulgaristan sınırları dahilinde yine büyük bir Türk nüfusu kalmıştı. Özellikle Kuzeydoğu Bulgaristan'da Türkler hala nüfusun çoğunluğunu oluşturuyordu. Osmanlı Üçüncü Ordusu'nun Şumnu'da bulunması nedeniyle Ruslar buraya girememiş ve Türk nüfusu burada yoğun bir şekilde varlığını sürdürmüştü.³⁴

Berlin Antlaşmasıyla, Doğu Rumeli adını alan Filibe ve İslimiye sancaklarından oluşan bölgede 1876 yılında 483 bin Bulgar, 681 bin de Türk nüfus yaşamaktaydı. Kuzeydoğu Bulgaristan'ın %50'den fazla bir kısmını Türk varlığı oluşturmaktaydı. Tarımda olduğu gibi ziraatte de, Türklerin üstünlüğü söz konusuydu. Diğer yandan Tuna Vilayeti'nde de, tüccar, esnaf ve zanaatkarların, %50'den fazlası Türk'tü.³⁵ Türklerin ekonomik faaliyetlerin her alanındaki hakimiyeti 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'na değin sürmüştü, bu üstünlük Bulgarlar açısından olumsuz bir durum oluşturmuştur.³⁶

Bulgarlar, Türklerin bu üstünlüklerine son verebilmek için savaş sırasında Türklere ait olan evleri, dükkanları, tarlaları, hayvanları, bağ ve bahçeleri tahrip ederek Rus ordusuna vermişti.³⁷

Savaşın ardından 1880 yılında ilk nüfus sayımı yapılmış, buna göre, yeni kurulan Bulgar Devleti sınırları içinde Bulgarlar, 1.920.000, Türk ve Müslüman nüfus ise 750.000 olarak tespit edilmişti. Nüfus sayımında Türk nüfusunun oranındaki bu gerileme daha sonra yaşanacak birtakım gelişmelerle de devam edecekti.³⁸

³³ Şimşir, "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu", *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992), s. 48.

³⁴ Şimşir, "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu", s. 49.

³⁵ Hüseyin Memişoğlu, "Bulgaristan Türkleri", *Türkler Ansiklopedisi*, c. 20 (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), s. 615, 616.

³⁶ Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele* c.1, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987), s. 28.

³⁷ Memişoğlu, "Bulgaristan Türkleri", s. 616.

³⁸ Cengiz Hakov, "Bulgaristan Türkleri'nin Göçmenlik Serüveni" *Türkler Ansiklopedisi*, c. 20 (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), s. 631.

I.III 2. Büyük Göç Hareketi (Balkan Savaşları)

Osmanlı Devleti, Balkanlar'dan gelen birinci büyük göç dalgasını 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile yaşarken, ikinci ve daha da şiddetli bir göç dalgasıyla 34 yıl sonra karşı karşıya kalacaktı. Savaşın tahripkar etkilerinin izleri toplum tarafından henüz silinememişken, 1912-1913 yıllarında patlak veren Balkan Savaşları ile ikinci büyük yıkım yaşanmış, asırlarca anavatan olarak görülen Rumeli toprakları büyük oranda kaybedilmişti. Balkan Savaşları, Rumeli'de yaşayan Türkler için, yerlerinden ve yurtlarından koparılmalrı, yeniden Anadolu'ya doğru göç etmeleri anlamına gelmekteydi. Bundan evvel yaşanan göç hadiselerinde Balkanlar Türkler için hala bir yurt vazifesi görmekteydi. Balkan Savaşları ile artık böyle bir durum kalmamış, Türk ve Müslümanlar akın akın, tek sığınma kapıları olan Anadolu'ya doğru göç etmeye başlamışlardı.³⁹

Osmanlı için, sonuçları bakımından oldukça yıkıcı etki yaratan Balkan Savaşları, temelde topraklarını genişletmek arzusu içerisinde olan devletlerin mücadelesi sonucunda ortaya çıkmıştır. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşından sonra, Ayastefanos Antlaşması ile başlayan antlaşmalar sürecinde, Makedonya'nın Bulgaristan sınırları içerisine dahil edilmesi ile farklı sorunlar ortaya çıkmıştır. Sırbistan'ın bağımsızlığını kazanması ve sınırlarını genişletme arzusu, Berlin Antlaşması'nın Bulgaristan'da yarattığı olumsuz hava, diğer yandan Yunanistan'ın sürekli olarak Osmanlı'dan toprak kazanma isteği Balkan savaşlarını kaçınılmaz hale getirmişti. Rusya'nın Balkan Slavlarını kışkırtan politikaları da ayrıca önemli bir faktördü. Avusturya-Macaristan'ın Balkanlar'da Bosna Hersek'i işgal etmesi ile savaşların fitili ateşlenmiş oldu. Rusya bu noktada harekete geçerek, Balkan Slavlarını birleştirmiş ve Osmanlı'nın Balkanlardaki topraklarının paylaşılması için harekete geçilmişti.⁴⁰

Osmanlı Devleti, Doğu Rumeli Vilayeti'nin 1885'te Bulgaristan tarafından işgal edilmiş olmasından dolayı bu bölgeye yakın sınırında, özellikle Kırklareli ve Edirne'de buraları savunmak amacıyla büyük kuvvetler bulundurmak durumunda kalmıştır. Osmanlının bölgede büyük kuvvetler bulundurması yetmemiş, İstanbul'un savunulmasında hayati derecede önem taşıyan Çatalca'da diğer Balkan devletlerinden gelecek olası bir saldırıya karşı hazırlıklı olunması gerekliliğine rağmen, bu hazırlıklar yapılamamıştır. 2. Meşrutiyetin ardından seçimler

³⁹ Yusuf Sarıınay, "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler 1923-1990", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 27, S. 80 (Ankara 2011), s. 352.

⁴⁰ Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri*. (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014), s.14-15.

gündemde yerini alırken, 1908’de, Bosna Hersek’in Avusturya tarafından ilhak edilmesi Bulgaristan’ın işine gelmiş, 6 Ekim 1908’ de bağımsızlığını ilan etmişti.⁴¹

Bulgaristan’ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ Osmanlı’ya 17 Ekim 1912’de savaş ilan etmişlerdi. Başlangıçta büyük devletler bu savaşın Balkan Devletleri lehine sonuçlanacağına inanmamaktaydılar. Savaşın seyrinin Osmanlı’nın aleyhine olması ve Balkan Devletleri’nin yapılan savaşlardan galip çıkmaları Avrupa’lı Devletlerin de bakış açısını değiştirmişti.⁴²

Temelde Avrupa devletlerinin ulusal çıkarlarını koruma güdüsüyle hareket etmelerinden doğan Balkan Savaşlarının çıkmasını, Avrupa devletleri her ne kadar istemiyor gibi görünseler de, Balkanlar’da ortaya çıkan karışıklıklara engel olmak için de bir çaba göstermemişlerdi. Osmanlı böyle bir savaşa yönelik hazırlığının bulunmaması bakımından zor zamanlar geçirecekti. Savaş esnasında Bulgarlar Çatalca’ya kadar ilerlemişlerdi. İstanbul tehlike altındaydı. Osmanlı bu durum karşısında acil tedbir alma yoluna gitmiş, İstanbul’un çevresine bir savunma hattı kurulmuş ve Boğazların etrafında da bir güvenlik hattı oluşturulmuştu.⁴³

Osmanlı’nın her ne kadar askeri teçhizat bakımından bir eksiği yoksa da, iletişim, komutanlık, ikmal ve eğitim bakımından Balkan Devletleri daha donanımlıydılar.⁴⁴

Osmanlı hiçbir hazırlık yapmadan girdiği bu savaşlarda büyük bir yenilgi yaşamıştı. Bu yenilginin ve toprak kayıplarının oranı öyle büyüktü ki, Rumeli kaybedilmişti. Ancak buna rağmen, Edirne, Yanya ve İşkodra kaleleri, müdafa edilmeye çalışılıyordu. Osmanlı’nın tüm bu müdafaası bir sonuç vermemiş ve Edirne kaybedilmişti. Bunun ardından Osmanlı’nın yaptığı barış antlaşması ile Midye-Enez çizgisinin batısında bulunan tüm yerler elden çıkmış ve Balkanlar’daki sınır yalnızca Bulgaristan’dan ibaret kalmıştı.⁴⁵ Balkan Savaşları Osmanlı’nın Rumeli’deki topraklarının önemli bir kısmının elinden çıkması anlamına gelmekteydi.⁴⁶

İki aşamada gerçekleşen Balkan Savaşları’nın ilki, yukarıda belirttiğimiz sonuçların tayin edildiği Londra Antlaşması ile sonuçlandı. İkinci aşama ise Balkan devletlerinin kendi aralarında girdikleri toprak paylaşımında çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle meydana gelmiştir. 2.

⁴¹ Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri*, s. 21-23.

⁴² Sina Akşin, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015). s. 51.

⁴³ Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri*, s. 21-23.

⁴⁴ Akşin, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, s. 51.

⁴⁵ Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri*, s. 24, 28.

⁴⁶ Akşin Sina, *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, s. 52.

Balkan Savaşı, Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında yapılan İstanbul antlaşması ile sonuçlandı. Edirne ve Kırklareli'nin Osmanlı'da kaldığı, Meriç Nehri'nin sınır olarak belirlendiği bu antlaşma, yalnızca sınır tayininde bulunmamış, aynı zamanda da Bulgaristan'da yaşayan Türklerin haklarını da belirleyen maddeler içermiştir. Göç etmek isteğinde olan Türkler, dört yıl içinde bu isteklerini gerçekleştireceklerdi. Göçmek isteyenler mallarını satabileceklerdi. Bulgaristan'da yaşamaya devam edecek olanlar da her türlü sivil ve siyasi haklardan yararlanabileceklerdi.⁴⁷

İki Balkan Savaşı'nın ardından, Balkan devletlerinin, Romanya, Sırbistan ve Yunanistan'ın sınırları tamamıyla, Türkiye-Bulgaristan sınırı da İstanbul Konferansı kararıyla belirlenmişti. Buna göre, Türkiye sınırları önemli oranda küçülmüştü. Böylece Balkanlardaki Türkler, Balkan devletlerinin idaresine geçmişlerdi. Bu durum, Balkan devletlerinin nüfus oranlarını arttırıcı bir etki yaratmıştı. Sırbistan ve Karadağ'ın nüfusunda %56 oranında bir artış olurken, Yunanistan'ın nüfusu %81 civarında bir artış kaydetmiştir. Bulgaristan nüfusu ise %7 oranında artmıştır.⁴⁸

Osmanlı İmparatorluğu açısından Balkan Savaşları asırlardır Rumeli'yi yurt edinmiş olan binlerce Müslüman için baskı, katliam ve sürgün anlamına gelmekteydi. Bu Müslümanların büyük bir kısmı Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmışlardı. Balkan Savaşlarından sonra yapılan birtakım antlaşmalarla burada yaşayan Türklerin hakları güvence altına alınmak istense de, yapılan baskı ve zulümlerin önüne geçilememişti.⁴⁹

Balkan Savaşları başlamadan önce bölgenin nüfusu, etnik ve dini açıdan çeşitlilik göstermesine rağmen, Müslümanlar en büyük nüfusa sahip yegane din grubuydular.⁵⁰ Bu nedenle, Bulgar yönetimi, Balkan Savaşları esnasında hakimiyetleri altında bulunan Müslümanları göç etmeye zorlayarak, kendi egemenliklerini pekiştirmek istemekteydiler. Bulgarların Türklere yönelik uyguladıkları bu baskılar çok daha öncesine (1908) bağımsızlıklarını ilan etmeden önceye dayanmaktadır. Bulgarlar bu noktada Türkleri göçe zorlamak üzerine politikalar geliştirmiş ve kurulan çeteler aracılığıyla bu politikalar uygulamaya konulmuştu. Oluşturulan bu çeteler halk arasında korku ve baskı yaratmışlardı. İstanbul Antlaşması'nın (1913) yapılması sırasında ve

⁴⁷ Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri*, s. 29, 34.

⁴⁸ Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri*, s. 36 ,37.

⁴⁹ Cevdet Küçük, "Balkan Savaşı", *İslam Ansiklopedisi*, c. 5, (İstanbul: TDV, 1992), s. 25.

⁵⁰ Justin McCarthy, *Ölüm ve Sürgün*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018) s. 141.

sonrasında bu çeteler faaliyetlerine devam ederek, bölgede yaşayan Türk unsurlarını göç etmeye zorlamışlardı.⁵¹

Balkan Savaşları sonucunda, Bulgaristan'ın komşu devletlerle yaptığı antlaşmalar doğrultusunda, karşılıklı olarak nüfus mübadeleleri yaşanmıştı. Türk nüfusun Türkiye'ye, Doğu Trakyalı Makedonya ve Dobruçalı Bulgarlarında Bulgaristan'a gitmesi kararlaştırılmıştı. Bunun neticesinde ülkede Bulgar nüfusu artmış, Türklerin ve diğer Müslümanların nüfusu azalmaya başlamıştı. Bulgarların uyguladıkları bu nüfus politikaları sonucunda, Bulgar nüfusu, 1900'de 3.700.000, 1926 yılında ise, 5.400.000'e ulaşmıştı. Öte taraftan Müslüman nüfusu 1900'de 643 bine düşer iken, 1926 yılında 825.774'e yükselmişti.⁵²

I.IV 1950-1951 Göçünden Önceki Genel Süreç

I.IV.I Bulgaristan'daki Siyasi Durum

2. Balkan Savaşı ve 1. Dünya Savaşı'nda yenilgiye uğramış olan Bulgaristan'ın, bu savaşlardan sonra sınırları önemli oranda küçülmüştü. 1919-1923 yılları arası Çiftçi Partisi'nin söz sahibi olduğu zaman aralığıydı. Çiftçi Partisi'nin hakimiyeti 1923 yılında yapılan bir darbe ile sona erdirilmişti. Çiftçi Partisi lideri, Stambuliski'den sonra Çankof 1926'ya kadar, ardından Andrea Liapçef, 1935'te ise Kral Boris iktidara geldi. Bu süreçte Bulgaristan'ın en iyi komşuluk ilişkileri tesis ettiği ülke Türkiye olmuştu. Ancak buna rağmen Bulgarlar tarafından Trakya üzerinde hak iddiaları devam etmekteydi.⁵³

İktidara gelen faşist milliyetçi yönetim, 1933'ten 1944 yılına kadar kiliseyi kendi politik hedeflerine ulaşmak için bir araç olarak gördü. Bu süreçte de maddecî-milliyetçi idealler, kilisenin manevi görüşlerinin yerini aldı. Bunun sonucunda kilise güç kaybetti. Üstelik Bulgar toplumu kendi liderleri tarafından Sovyetler Birliği'ne hayranlık duymaya, kendi benliklerini inkar etmeye teşvik edilmişlerdi.⁵⁴

⁵¹ Kurtulgan, "Göç ve Göçü hazırlayan Süreçte Balkanlarda Kurulan Ulus Devletlerin Müslümanlara Yönelik Baskıları", s. 222.

⁵² Cengiz Hakov, "Bulgaristan Türkleri'nin Göçmenlik Serüveni" *Türkler Ansiklopedisi*, c. 20 (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), s. 631.

⁵³ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 1914-1990*, c. 1 : 1914-1980 (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1991), s.185-186.

⁵⁴ Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, s.273.

Faşist yönetimden sonra iktidara gelen sosyalist rejimin iktidarı süresince, Bulgaristan Türklerini ötekileştiren bir politika güdülmüş ve Türkler başka bir devletin unsurları olan topluluk olarak görülmüştür. Türklere karşı, bir yandan Bulgaristan Komünist Partisi propagandası yapılırken, öte yandan iktidarda olan sosyalist hükümetlerin izlediği milliyetçi siyaset anlayışının etkileri, görsel ve yazılı basın aracılığıyla yapılan kampanyalar, sanat ve siyaset dünyasının ileri gelenlerinin de etkisiyle bir öteki algısı yaratılmıştır.⁵⁵

Konstantin Muraviev, Kimon Georgiev, Georgi Dimitrov, Vasil Kolarov, Vilko Çervenkov ve Anton Yugov, 1944-1956 yıllarında Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin başbakanlığı görevini yürütmüşlerdir. Tek ve üstün kimlik olarak Bulgar ulus kimliği 1945-1990 yılları arasında kabul edilmiş ve böylece Bulgar devlet sınırları içerisinde, sosyolojik ve kültürel farklılıklar yok sayılmış, tek bir sosyalist Bulgar ulusu ortaya çıkarmak hedeflenmişti.⁵⁶

I.IV.II Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan Türkleri ve Göçler

Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan göçler temelde ülke sınırları içerisinde nüfusun arttırılması politikası çerçevesinde şekillenmişti. Nüfusun, 1912-1922 yılları arasında süren savaş dönemi nedeniyle azalmış olması, gerekli hallerde vatan savunması için insana duyulan ihtiyaç sebebiyle, nüfusun arttırılması politikası izleme yoluna gidilmişti. Bu yıllarda Türkiye'ye doğru faşist yönetimlerin de etkisiyle Balkanlardan akın akın Türk göçleri başlamıştı. Can ve mal güvenliğini sağlamak isteyen Türkler devlet tarafından da kabul görmüştü. Yalnızca Bulgaristan'dan 180.979 kişi, 1923-1938 yılları arasında Türkiye'ye gelmişti.⁵⁷

Balkanlardan son derece yoğun bir şekilde gerçekleşen bu göçleri düzenlemek amacıyla 18 Ekim 1925'te Ankara'da Türk Bulgar İkamet Sözleşmesi imzalanmıştı. Bu sözleşme ile beraber, Bulgaristan'dan yapılacak olan göçlerin, Türklerin arzu etmeleri halinde gerçekleşmesine, tüm mal ve mülkleri üzerinde tasarruf hakkına sahip olmalarına imkan tanınmıştı. Böylece bir program dahilinde, senede 10.000 kişi Türkiye'ye gelmişti. 1939'da Türkiye'ye gelen toplam göçmen sayısı 198.688 kişi olarak tespit edilmiştir.⁵⁸

⁵⁵ Emin Atasoy, *Bizden Olan Ötekiler Asimilasyon Kısacasında Bulgaristan Türkleri*, İbrahim Atalay, Kenan Mortan, Metin Ayışığı, (Bursa: MKM Yayıncılık 2011), s. 33-34.

⁵⁶ Atasoy, *Bizden Olan Ötekiler Asimilasyon Kısacasında Bulgaristan Türkleri*, s. 35-44.

⁵⁷ Önder Duman, "Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskan Çalışmaları (1923-1938)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 43 (Ankara 2009), s. 474.

⁵⁸ Sarıнай, "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler 1923-1990,"

1923-1933 yılları arasında gelenler serbest göçmen statüsünde⁵⁹ iken, 1934-1938 arasında gelenler ise iskanlı göçmen statüsünde⁶⁰ değerlendirilmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu ilk on yıl içerisinde gelen göçmenlerin serbest kategoride değerlendirilmesi ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartlarla da doğrudan ilgiliydi. Ekonomik şartların oldukça zor olduğu bu yıllarda, gelen göçmenler iskan istememe koşuluyla gelmekteydiler. Ancak daha sonrasında ihtiyaçlı hale gelen göçmenler için hükümet tarafından 1926'da İskan Kanunu çıkarılarak, “gerçekten ihtiyaçlı” olan göçmenlere arazi tahsis edilmesi kararlaştırıldı.⁶¹

Balkan devletlerinden gelen göçmenlerin 1930'larda daha da yoğunlaşması, Türkiye'yi, yapılan bu göçler konusunda tedbir almaya sevk etmişti. 21 Haziran 1934'teki İskan Kanunu ile Bulgaristan'dan gelecek olan göçmenlerin ülkeye giriş yapmaları ve kabul edilmeleri belirli şartlar altında gerçekleşmekteydi. Bunlar şöyle sıralanabilirdi; “Türk soyundan olması ve Türk kültürüne bağlı” olunması en başta aranan özelliklerdendi.⁶²

Tablo 1. Cumhuriyetin İlk Döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı

Yıllar	Göçmen Sayısı
1923-1933	101.507
1934	8.682
1935	24.968
1936	11.730
1937	13.490
1938	20.542
1939	17.769
Toplam	198.688

Bilal Şimşir Bulgaristan Türkleri s.229

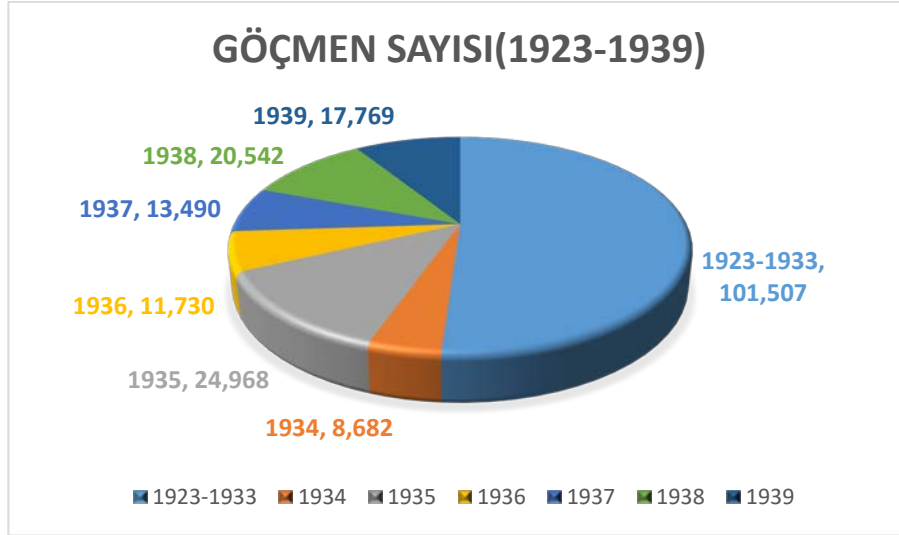
s. 357.

⁵⁹ Devletten herhangi bir yardım talebi olmayan kişi, istediği yerde yerleşebilen göçmen.

⁶⁰ Devletin verdiği yardımı alan ve tahsis ettiği yerde yerleşen kişi.

⁶¹ Duman, “Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskan Çalışmaları (1923-1938)” s. 475, 476.

⁶² Duman, “Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskan Çalışmaları (1923-1938)” s. 477.

Şekil 1. Cumhuriyetin İlk Döneminde Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gelen Göçmen Sayısı

I.IV.III Bulgaristan Türkleri’nin Türkiye’ye Göçü ve 2. Dünya Savaşı Sonrası Yaşanan Gelişmeler

Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç edenlerin sayısı Türkiye ile Bulgaristan arasındaki ilişkilerin seyrine göre değişiklik göstermiştir. Fakat şu bir gerçektir ki göç akışı hiçbir zaman kesilmemiş, devamlılık göstermiştir. Dünyanın yaşadığı en büyük felaketlerden biri olan 2. Dünya Savaşı ertesinde de göçler artarak devam etmiştir. Yukarı da da işaret ettiğimiz gibi, 1923-1939 yılları arasındaki göçmenlerin toplam sayısı 198.688 kişi olmuştur. Bu da ortalama olarak sene başına 17.000 kişi anlamına gelmekteydi. 1935-1940 yılları arasında ise Bulgaristan’dan toplamda 95.964 Türk göç etmiştir.⁶³

Bulgaristan’da azınlık konumuna düşmüş olan Türkler, İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar Türk Bulgar ilişkilerinde her zaman son derece önemli bir konu olmuştu. Ancak iki ülke arasında tehlike arz edecek bir durum oluşmamıştı.⁶⁴

2. Dünya Savaşı ile birlikte dünya iki kutuplu bir uluslararası sistem içerisine girmişti. Bulgaristan ve Türkiye’nin bu sistemde farklı kutuplarda yer alması ilişkilerin seyrini de etkileyecekti. Çok partili siyasal hayata geçen Türkiye için Sovyetler tehditini bertaraf etmek gerekmektedir. Türkiye’nin Kore Savaşı sonrası Nato’ya katılması bu iki merkezli dünyada

⁶³ Ağanoğlu, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanlar’ın Makus Talihi: Göç*, s. 361, 362 .

⁶⁴ Hüseyin Avni Bıçaklı, “Türkiye Bulgaristan İlişkileri 1919-1988,” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988), s. 216.

yerini batı tarafında aldığı anlamına gelmekteydi. 2. Dünya Savaşı'nda Sovyet işgali ile beraber komünist bir rejim kurulan Bulgaristan ise, doğu tarafında yer almıştır. Bu noktadan sonra artık Bulgaristan Sovyetlerin çıkarları doğrultusunda hareket eden bir devlet haline gelmişti. Sovyetler de Bulgaristan'daki azınlık meselesini gündeme getirerek amaçları doğrultusunda kullanmıştır.⁶⁵ Bulgarlar zaman zaman Türkiye'ye karşı demeçlerinde toprak iddiasında bulunmak gibi haddini aşan sözler de sarf etmişlerdir.⁶⁶

2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Bulgaristan Türklere göç izni vermemiştir. Bu nedenle Türkiye'ye göçler oldukça düşük bir oranda gerçekleşmişti. Yusuf Sarınoy'a göre;1940–1949 yılları arasında Türkiye'ye 21.353 Bulgaristan Türk'ü göç etmiştir.⁶⁷ Huey Louis Kostanick 'e göre bu rakam 21.697 kişidir.⁶⁸

Tablo 2. 1940-1949 Arasında Türkiye'ye Bulgaristan'dan Göç Edenler

Yıllar	Göçmen Sayısı
1940	7.004
1941	3.803
1942	2.672
1943	1.145
1944	789
1945	631
1946	706
1947	1.763
1948	1514
1949	1670
Toplam	21.697

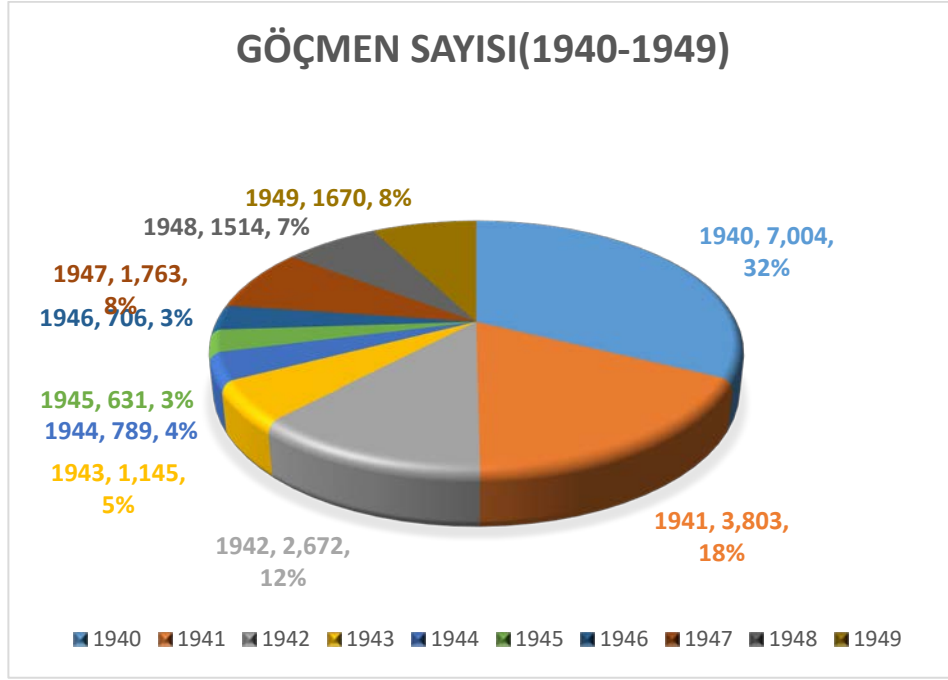
Huey Louis Kostanick “Turkish Resettlement of Refugees From Bulgaria 1950-1953” s.44

⁶⁵ İbrahim Kamil, “Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen 1950-1951 Göçünün Nedenleri” *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* c. 5, S. 2, (2016): s. 33.

⁶⁶ Hüseyin Avni Bıçaklı, *Türkiye Bulgaristan İlişkileri 1878-2008* (Ankara: İmge Kitabevi, 2016), s.173.

⁶⁷ Sarınoy, “Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler 1923-1990”, s. 357.

⁶⁸ Huey Louis Kostanick, “Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953”, s. 44.

Şekil 2. 1940-1949 Arasında Türkiye'ye Bulgaristan'dan Göç Edenler

Sovyetler, Bulgaristan üzerindeki emellerine 1944 yılında Bulgaristan'da bir komünist rejimi iktidara getirerek ulaşmış, fakat bu durum Türkler üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Baskıların artması üzerine de burada yaşayan Türkler, Türkiye'ye göç etme isteklerini hem Bulgar yetkililere hem de Türk yetkililere söylemekteydiler. 1950'de Türkler dönemin Cumhurbaşkanı İnönü'ye isteklerini dilekçe ile iletmışlerdi.⁶⁹

1944 yılında komünist iktidar ile birlikte, Bulgaristan Türkleri için zor yıllar başlayacaktı. Yeni kurulan Vatan Cephesi hükümeti ilk icraatlarına başlamış ve oluşturulan mahkemelerde Sovyetlerin karşısında bulunan kişiler yargılanmıştı. 1946 yılında yapılan seçimlerden sonra 1947 yılının Aralık ayında Bulgaristan'da yeni anayasa yapılmış, bu anayasa Sovyetler Birliği modelinde gerçekleştirilmiş ve kuvvetler birliği esas alınmıştı. İlk zamanlarda Türklere hakları konusunda serbestlik tanıyacakları vaadinde bulunmuş olmalarına rağmen daha sonra bu durum değişecekti.⁷⁰

1940-1949 yılları arasında göç hususunda belirgin bir durgunluk yaşanmıştır. Bu dönem içerisinde senede ortalama 2100 göçmen pasaportları olmadan ülkeye gelmişti.⁷¹ Oral Sander'e göre bu durumun bir diğer nedeni ise, 2. Dünya Savaşı sonrası şartlarında Bulgaristan'ın artan

⁶⁹ Sarıay, "Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler 1923-1990", s. 357-358.

⁷⁰ Kamil, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen 1950-1951 Göçünün Nedenleri", s. 35, 36, 37.

⁷¹ Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, s. 230.

işgücü ihtiyacını karşılamak için, Türklerin göç etmesini engellemiş olmasıydı.⁷² Yoksa bölgedeki Türk azınlığı rahata kavuşmuş ve göç etmekten vazgeçmiş değildir. Gerçekte bu durgunluk yepyeni bir göç patlamasının habercisi olacaktır. Aşağıda bu göç patlaması ayrıntılarıyla incelenecektir.

⁷² Oral Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye* (1945-1965), (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakóltesi Yayınları, 1969), s. 73.

İKİNCİ BÖLÜM

1950-1951 GÖÇÜ (NEDENLERİ, SÜRECİ, SONUÇLARI)

II.I 1950’li Yıllarda Türkiye’deki Siyasi Durum

2.Dünya Savaşı ertesinde dikta rejimler önemini kaybederken, demokrasi yükselen bir değer olarak tüm devletler tarafından kabul görmeye başlamıştı. Demokrasi rüzgarının tüm dünyada estiği böyle bir atmosferde Türkiye Cumhuriyeti, 18 Temmuz 1945’te Milli Kalkınma Partisi’nin kurulması ile çok partili hayata geçmesinin ilk adımını atmış oldu. Bu parti çok partili siyasal hayat içinde her ne kadar başarılı olamamışsa da, 7 Ocak 1946’da Demokrat Parti’nin kurulması ile çok partili hayata tam olarak geçilecekti.⁷³ Nihayet 1950 yılının Mayıs ayında yapılan seçimlere yedi parti katılmıştı. Bu seçimlerin sonuçlarına göre: Demokrat Parti % 53.3 oranında oy alırken 408 milletvekilliğinin de sahibi olmuştu. Cumhuriyet Halk Partisi % 39.9 oy oranıyla 69 milletvekilliği almıştı.⁷⁴ Türk siyasal hayatı için, yapılan bu seçimler büyük bir değişimin de habercisi olmuştu. Cumhuriyet Halk Partisi’nin yanı sıra ilk defa meclise başka bir partinin çoğunluğu elde ederek girmesi, çok partili siyasal hayata geçişin önemli bir adımı olacaktı.⁷⁵

Demokrat Parti’nin elde ettiği bu başarı hükümeti kurma görevini de icra etmesi anlamına gelmekteydi. Türkiye’nin çok partili yeni döneminde dış politikada Batı’ya yakınlaşmış iyi ilişkiler içinde olunmuştu. Hükümet Kore Savaşı’na 1950’de asker sevkiyatı yaparak, Nato’ya girmek istemiş böylece Rusya’ya karşı bir güvence oluşturmayı hedeflemişti. Çok partili siyasal hayatın 2. Dünya Savaşı’ndan hemen sonra başlaması ve Demokrat Parti’nin iç ve dış ilişkilerde izlediği yol, iki kutuplu yeni dünya düzenine göre şekillenmeye başlamıştı.⁷⁶

2. Dünya Savaşı ertesinde oluşan sistemde, Türkiye Sovyet Bloğundan gelecek komünist tehlikeye karşı ABD ve Batı Bloğu ile birtakım antlaşmalar imzalamıştı. Bu antlaşmalar içerisinde en önemli olanı, 18 Şubat 1952’de Nato’ya girdiği ve kendisini Sovyetlere karşı

⁷³ M. Serhan Yücel, “Menderes Dönemi ve Demokrasiye Geçiş”, *Türkler Ansiklopedisi*, c.16, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), s.1543.

⁷⁴ Yücel, “Menderes Dönemi ve Demokrasiye Geçiş”, s.1544.

⁷⁵ Eric Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2000), s. 321.

⁷⁶ Olcay Özkaya Duman, Haktan Bırsel, “Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler” *Atatürk Dergisi* 1, S. 1 (2012): s. 300.

güvence altına aldığı antlaşmaydı.⁷⁷

Yapılan bu antlaşmanın ardından Türkiye, askeri anlamda da kendisine tehlike oluşturan Sovyetlere karşı Batı Bloğunu arkasına almıştı. Bununla beraber, komşu bölge ülkeleriyle de Yunanistan, Yugoslavya, Irak ile birtakım paktlar ve antlaşmalar yaparak Sovyetlerin etkisini azaltmayı amaçlamıştı.⁷⁸

1950’li yıllar Türkiye için yukarıda da değindiğimiz gibi, iç ve dış siyasetin oldukça hareketli olduğu yıllardı. Bir taraftan Kore Savaşı’nın patlak vermesi ve bu savaşla başlayan Kore’ye asker gönderme süreci, diğer taraftan Soğuk Savaşın kendisini iyiden iyiye hissettirdiği bu yıllarda yüzünü Sovyetlerden, Birleşik Devletlere doğru yavaş yavaş çeviren bir Türkiye vardı. Amerika’nın desteği alınmış, ekonomik anlamda da Marshall yardımları kabul edilmişti. Demokrat Parti’nin 1950’nin Mayıs ayında genel seçimlerde vereceği büyük imtihan iç politikayı da önemli hale getirmişti. Gazete manşetleri seçimler üzerine odaklanmıştı. Bununla beraber 1950’ler de gerçekleştirilen nüfus sayımı da ülke gündemi için bir hayli önem arz etmekteydi. Komünizm karşıtı yapılan propagandalar, gazete haberlerinde sıkça yer almaktaydı. Diğer yandan sınır komşusu Bulgaristan’la Türkiye’nin yaşadığı sınır ihlalleri, düşürülen uçaklar, karşılıklı olarak verilen notalar basında önemli bir yer tutmaktaydı.

II.II 1950’lerde Türkiye’nin Ekonomik ve Sosyal Durumu

1950’ler Türkiye’si köy nüfusunun yoğunlukta olduğu bir nitelik arz etmekteydi. Nüfusun büyük bir kısmı ileri olmayan tarımsal teknolojilerle üretim yapmaktaydı. Bu nedenle de hem ekonomik hem de toplumsal olarak henüz modern tarım teknolojilerini uygulayacak bir durumda değildi.⁷⁹ Fakat böyle bir durumda Demokrat Parti iktidarının köy ve köy kalkınması konusunu parti programına alması özellikle köylerde yaşayan Türk insanı için umut verici bir gelişme olmuştu.⁸⁰

⁷⁷ Duman, Birsal, “Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler” s. 306.

⁷⁸ Şaban Sitembölükbaşı, “Menderes Adnan”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 29, (İstanbul: MEB, 2004), s.126.

⁷⁹ Vedat Bilgin, “Göçün Kültürel Sonuçları” *III. Uluslararası Mevlana Kongresi Bildiriler*, (Konya: Selçuk Üniversitesi, 2003), s. 36.

⁸⁰ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c. 1, Dördüncü Birleşim, (31 Mayıs 1950), s. 85.

Bir taraftan da tüm bu kalkınma programını gerçekleştirebilmek için, kaynak bulmak son derece önem arz etmekteydi. Çünkü o yıllar kaynak ihtiyacının kendisini en çok hissettirdiği yıllardı. 1950 bütçesi içinde 177 milyonluk bir açık vardı ve bu açığın 155 milyon lirasının Marshall Planı yardımıyla karşılanacak olması, ekonomik bakımdan önemli bir kaynak ihtiyacının giderilmesi olarak ifade edilmekteydi.⁸¹

Öte yandan Menderes Hükümeti izlediği ekonomik programı değiştirerek, devletçilikle işletilen bir ekonominin sakıncalarına değinerek, zaman içerisinde böyle bir programın müdahaleci, bürokratik ve tekelci bir devlet anlayışı ortaya çıkaracağına vurgu yapmıştı. DP hükümetinin ekonomide çizdiği yol haritasının ana başlıkları aşağıdaki gibiydi:

1. Özel teşebbüs desteklenecek, ayrıca yabancı sermayeden yararlanılacaktı.
2. Üretimin önündeki her türlü engel kaldırılarak, devletin müdahalelerinden korunacaktı.
3. Bütün devlet işlerinde tasarruflu hareket edilerek, devlet masrafları en aza indirilecekti.⁸²

Adnan Menderes, hükümetinin ekonomiye olan bakış açısını;

“Bir taraftan devlet müdahalelerini asgariye indirmek, diğer taraftan iktisadi sahada, devlet sektörünü mümkün olduğu kadar daraltmak ve buna emniyet vermek suretiyle hususi teşebbüs sahasını mümkün olduğu kadar genişletmek” şeklinde ifade etmiştir.⁸³

DP açıklamış olduğu bu ekonomik politikalar çerçevesinde liberal bir anlayış doğrultusunda hareket etmişti. Gerçekleştirilmek istenen birincil hedef, tarımda modernleşmeyi sağlayabilmektir. Bu doğrultuda Menderes, çiftçilerin çalışma koşullarının rahatlatılması yolunda adımlar atmıştı. Çiftçiye ucuz kredi verilmesi bu adımlardan bir tanesiydi. Ardından yukarıda da bahsettiğimiz gibi Amerikan yardımlarının yapılması ile bu alanda büyük bir gelişme sağlanmıştı. Traktör sayısı 1952’ye gelindiğinde 28.250 adet artarak 30.000 gibi ciddi bir sayıya ulaştı. Tarıma ithal makineler kazandırılmış, bu sayede işlenen toprak miktarı da 1956’da 8 milyon hektar artarak 22.5 milyon hektara ulaşmıştı.⁸⁴

⁸¹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c.1, Üçüncü Birleşim, (29 Mayıs 1950), s. 26.

⁸² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c. 1, Üçüncü Birleşim, (29 Mayıs 1950) s. 26-27.

⁸³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c. 1, Üçüncü birleşim, (29 Mayıs 1950) s. 27.

⁸⁴ Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 327.

Tarımın ekonomik hayatın temel belirleyicisi olduğu 1950'lerin Türkiye'sinde, Demokrat Parti'nin serbest piyasa koşullarında ekonominin gelişeceğine olan inancı ile ekonomi ilk yıllarda %11-13 oranında hızlı bir büyüme kaydetmişti.⁸⁵

Demokrat Parti ekonomide belirlediği hedeflerle Cumhuriyet Halk Partisi'nin izlediği devletçilik politikasından farklılaşarak, özel girişimcinin önünü açan, yabancı yatırımları destekleyen, liberal bir politika uygulamaktaydı. Tarımda makineleşmenin hızlı bir biçimde gerçekleştirilmesi amaçlanmıştı. Yol, su, okul, elektrik, baraj, sulama gibi bir çok hizmette sınırlı ekonomik şartlara rağmen yapılmaya çalışılmıştı.⁸⁶

Öte yandan liberal bir ekonomik programla ülkeyi kalkındırmayı hedefleyerek yola çıkmış olan Demokrat Parti iktidarı, dış politikada Bulgaristan'ın 250 bin Türk'ü göçe zorlamasıyla ortaya çıkan büyük bir sorunla karşı karşıya kalmıştı. Türkiye, Bulgaristan tarafından başlatılan bu durumu izah edilemez bulmuştu. Bulgaristan'dan 1950-1951'den önce de zaman zaman geri dönüşler, kısmi göçler yaşanmaktaydı. Fakat ilk defa bu kadar büyük bir rakam telaffuz edilmekteydi. Bu durum zaten ekonomik olarak güç durumda olan Türkiye için yeni problemlerin doğmasına yol açabilecek bir gelişme olacaktı.

II.III 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketinin Nedenleri

Bulgaristan Devleti kurulduğundan beri, Türk nüfusunun azaltılmasına yönelik bir nüfus politikası uygulamıştı. Bu doğrultuda 1950'lerde Bulgar nüfus artışının az olması diğer taraftan Türk nüfusunun fazla olması karşısında, bu nüfusu eritmeyi amaçlayan politikalar hız kazanmıştı. Bulgaristan'ın kuruluşundan hemen önce, ülkede yapılan nüfus sayımlarında, Müslüman nüfus Bulgar nüfusa karşılık 250.000 kişi daha fazla çıkmıştı (1.250.000 Bulgar, 1.500.000 Müslüman). Osmanlı Rus Savaşı ile birlikte (1877-1878) Bulgaristan'da yaşayan Müslümanların yarısı zorunlu olarak göç ettirilmişlerdi. Savaş sırasında katledilen 300.000 kişi de çıkarıldığında, Bulgaristan'daki Müslüman nüfus 500.000 civarına inmişti.⁸⁷

⁸⁵ Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 328.

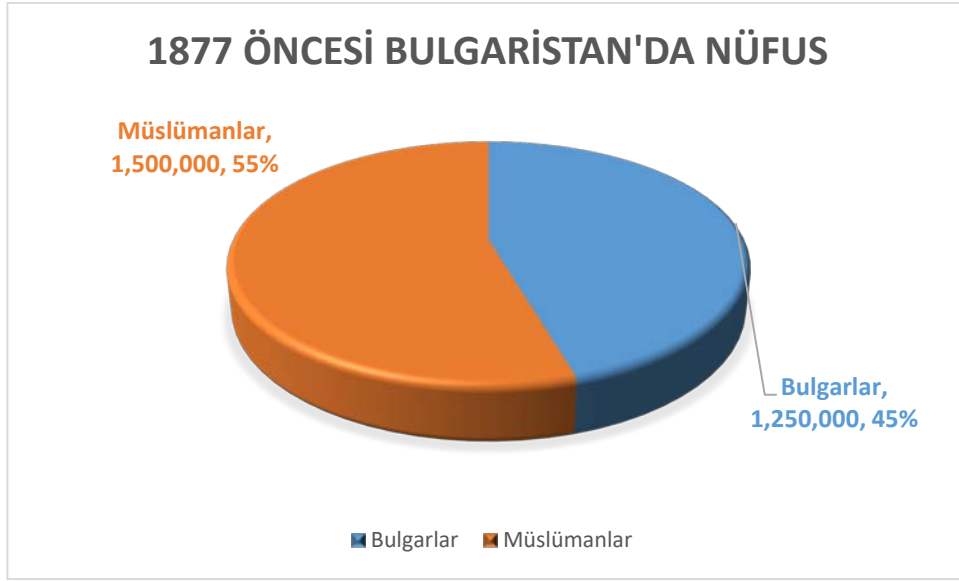
⁸⁶ Sitembölükbaşı, "Menderes Adnan", s. 126.

⁸⁷ Karpat, *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, s. 278-279.

Tablo 3. 1877 Öncesi Bulgaristan’da Nüfus

	1877 Öncesi
Bulgarlar	1.250.000
Müslümanlar	1.500.000

Kemal H. Karpat Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik s,280.

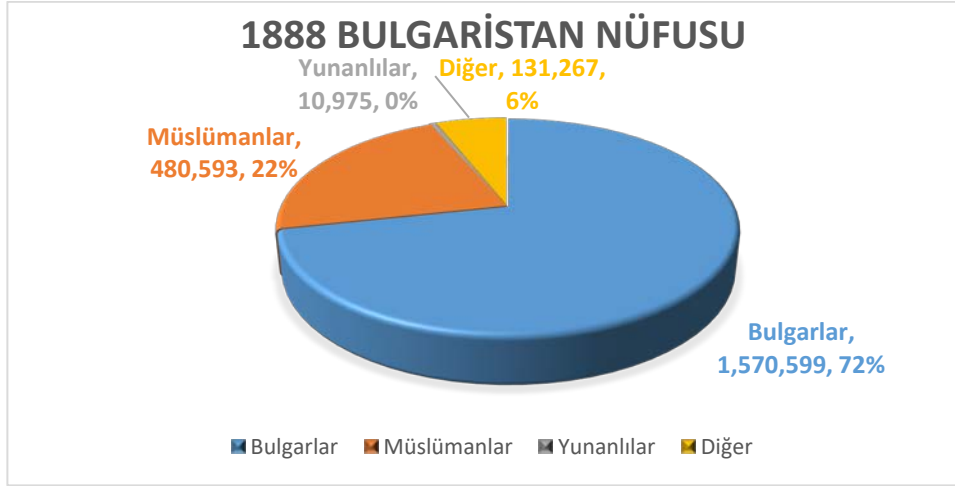

Şekil 3. 1877 Öncesi Bulgaristan’da Nüfus

Tablo 4. 1881-1888 Bulgar Prensiği Nüfus Sayımı

	1881	1888
Bulgarlar	1.345.507	1.570.599
Müslümanlar	527.284	480.593
Yunanlılar	11.444	10.975
Diğer	123.684	131.267
Toplam	2.007.919	2.193.434

Kemal H. Karpat Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik s,280.

Şekil 4. 1881-1888 Bulgar Prenslığı Nüfus Sayımı

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi 1888 yılında % 22’lik bir kesim Müslüman nüfustan oluşmaktaydı. 1913 yılında Bulgaristan bir taraftan Makedonya’daki %95 oranında Müslüman nüfusa sahip bölgeyi ele geçirirken, diğer yandan 117.622 Müslüman nüfuslu Güney Dobruca’nın Romanya’ya geçmesiyle Bulgaristan’daki Müslüman nüfusun oranı değişecekti. Bulgaristanda, 1940’lara gelindiğinde, Güney Dobruca’nın tekrar kazanılması ve Romenlerle mübadele sonucunda büyük miktarda Bulgar nüfusun ülkeye giriş yapmış olması nüfusu arttırıcı bir etki yaratmıştı. Güney Dobruca’da yer alan yalnızca Silistre ve Pazarcık’taki Müslüman nüfus ise 120.000 civarında bir rakama ulaşmıştı.⁸⁸

Tablo 5. Nüfus Artış Trendi, 1900-1950

Yıllar	Doğum Oranı(Binde)	Ölüm Oranı(Binde)	Doğal Artış	Toplam Nüfus(x1000)	Kentli Nüfus Oranı(%)	Nüfus Yoğunluğu(%kişi/km2)
1900	42,2	22,5	19,7	3,716	19,8	38,9
1920	39,9	21,4	18,5	4,825	19,9	47
1940	22,2	13,4	8,8	6,368	23	61,7
1950	25,2	10,2	15	7,273	27,5	65,7

Kemal Karpat, *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, s.281

⁸⁸ Karpat, *Balkanlar’da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, s. 280-281.

II. III.I NATO ve Kore Savaşları'nın Etkisi

2.Dünya Savaşı'nın ardından, Türk-Bulgar ilişkilerinin seyri Bulgaristan'da yeni rejimin hakim olmasıyla beraber son derece olumsuz bir hal almaya başlamıştı. Doğu- Batı ilişkileri açısından da gerilimli zamanların yaşandığı bu yıllarda, iki karşıt tarafta yer alan Türkiye ve Bulgaristan'ın izledikleri politikalar, buradaki aktörlerin takip ettikleri siyaset çerçevesinde şekillenmişti. İki kutuplu bir dünya sisteminin temel belirleyici olduğu 1950'li yıllarda Türkiye'nin NATO'ya üye olma isteği Türk-Bulgar ilişkilerini oldukça olumsuz etkilemişti.⁸⁹ Doğu Bloğunda yer alan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yayılmacı politikalarının önüne geçmek amacıyla Batı Bloğu NATO'yu oluşturdu. Demokrat Parti iktidarı kurulan bu ittifaka girme yönünde bir çaba içerisinde olmuştur. Haziran 1950'de Kore Savaşı'nın çıkması ile ittifaka katılma yolunda bir fırsat doğmuştu. Tam da bu esnada Sovyetlerin en önemli müttefiki Bulgaristan, Kore Savaşı'nın başlamasından bir ay sonra Ağustos 1950'de Türkiye'ye verdiği nota ile 250.000 Türk'ü göç ettireceğini ilan etmişti. Bu durum S.S.C.B'nin Türkiye'de yaşanan bu gelişmelerin önüne geçme isteğinin bir neticesi olarak görülmüştü.⁹⁰

II.III.II Toprakları Elllerinden Alınan ve İşsiz Kalan Türkler

Göçmenlerin büyük bir bölümü de kuzeyde Türk sınırına daha uzak olan Tuna nehri kıyılarındaki verimli araziler üzerine kurulu köylerden gelmekteydi. Bu göçmenler, Silistre, Dobriç, Ruscuk, Plevne, Razgrad, Nikbolu, Dobruca , Dobriç gibi Tuna nehrinin suladığı verimli topraklardaki buğday tarımı yapan ve çiftliklerini terk etmek zorunda kalan Türk çiftçilerden oluşuyordu. Kostanick'in de belirttiği gibi, burada göçe zorlanan Türkler 500 yıllık Türk hakimiyeti sırasında Bulgaristan'a göç eden ve Balkanlar' ın farklı bölgelerine giden Türkler' in torunlarıydı. Her ne kadar çeşitli Türk grupları Balkanlar'ın farklı bölgelerine gitse de, en büyük kısmı Tuna nehrinin Karadeniz'e döküldüğü Dobruca Delta'sının bulunduğu verimli topraklara yerleşmişti. Dobruca, Balkanlar'ın en çok buğday üretilen bölgelerinden biri olması bakımından önem arz etmekteydi. Bulgaristan ve Romanya 1878 Berlin Kongresi'nde bölgenin aralarında paylaşılmasından beri bölge ile ilgili hak iddia ediyorlardı. 1.Dünya Savaşı sırasında Bulgaristan tarafından geçici olarak işgal edilen Güney Dobruca 1913'te Romenlere verilmiş, daha sonra yapılan Romen-Bulgar antlaşmasına göre Bulgaristan'a

⁸⁹ Bıçaklı, *Türkiye Bulgaristan İlişkileri 1878-2008*, s.193.

⁹⁰ Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, s. 70.

devredilmişti. O dönemde kuzeyde yaşayan Bulgar vatandaşları ki çoğu Türk'tü, Güney Dobruca'ya ve Güney'deki Romenler de Kuzey Dobruca'ya göç ederek bir değiş tokuş yapılmıştı. Dobruca nüfusunun çoğunluğunu oluşturan bu Türkler, Silistre, Kolarovgrad, Varna, Dobriç ve Balçık gibi büyük kasabalarda yaşayan büyük çiftlik sahipleri, zengin çiftçilerdi. Diğerleri doğramacı, demirci, marangoz, kalaycı ve tekerlekçi gibi zanaatkarlardı. Çok az bir kısmı da öncelikli olarak tarımsal (buğday, ay çiçeği, tohum, tütün) ürün ticareti yapan tüccarlardı.⁹¹

Burada yaşayan ve genellikle çiftçilikle hayatlarını sürdüren Türkler, her zaman uyum içerisinde ve sorunsuz bir şekilde hayatlarına devam etmişlerdi. Bu anlamda Bulgar ekonomisine yaptıkları katkılar azımsanmayacak derecede önem arz etmekteydi. 2. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar geçen sürede Türklerle ilgili büyük anlaşmazlıklar yaşanmamıştı.⁹²

18 Ekim 1925'te Bulgaristan ve Türkiye arasında imzalanan gönüllü nüfus mübadelesi antlaşması uyarınca bazı Türkler Türkiye'ye göç etmek istemişti. Bu antlaşmanın 2. maddesine göre göçmenler taşınır taşınmaz mallarını ve canlı hayvanlarıyla tarım aletlerini satıp parasını yanlarında Türkiye'ye getirme hakkına sahiptiler. Aynı antlaşmaya göre göçmenlere göç etme isteklerini bildirdikten sonra, herhangi bir baskı olmadan mallarını satabilmek için de zaman verilecekti. İki ülke hükümeti de satılan bu mallardan elde edilen paraların bir ülkeden diğerine transferi için bir sistem geliştirme konusunda anlaşmışlardı. Ayrıca bu göçmenler için ülkelerin herhangi bir harcama yapmamaları için akraba veya arkadaşlarının sponsor olması gerekiyordu. Buradaki en önemli konu ise bu anlaşma yalnızca gönüllü göçmenleri kapsamaktaydı.⁹³

Karşılıklı olarak yapılan 1925 antlaşması çerçevesinde bir program dahilinde yürütülen göç, 1945 yılına kadar önemli anlaşmazlıkların yaşanmasını önlemişti. 1925 antlaşması çerçevesince, Türklerin gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirdiği göç hadisesi, mallarını serbestçe tasarruf etme hakkına sahip olmaları açısından Türkler için bir avantaj olmuştu. Fakat 2. Dünya Savaşı ertesinde, Bulgaristan'ın artan işgücü ihtiyacı nedeniyle Bulgaristan hükümeti tarafından Türkiye'ye göçün önüne geçilmeye çalışılmıştı.⁹⁴

⁹¹ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 42 ,43.

⁹² Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, s. 73.

⁹³ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 43.

⁹⁴ Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, s.73.

Bulgaristan’da Vatan Cephesi’nin 1944’te iktidara gelmesinden sonra Türklere yapılan baskılar artmıştı. Alınan vergi oranları yükseltilmiş, Türklerin ürünleri üzerinde hiçbir tasarruf hakkı kalmamıştı.⁹⁵

Yukarıda da değindiğimiz gibi Bulgaristan’ın 1940 yılında Güney Dobruca’yı yeniden topraklarına katmasıyla beraber, 150.000 Türk’ün yaşadığı bölgede hükümet, kollektif çiftlikler kurma faaliyeti başlatmıştı. Öte yandan modern tarıma geçişle beraber tarımda makine kullanımı yaygınlaşmış, bu nedenle de işgücüne duyulan ihtiyaç önemli ölçüde azalmıştı. Bu uygulamalar neticesinde bölgede yaşayan Türkler, topraksız ve işsiz kalmışlardı. Bu şartları fırsat bilen Bulgaristan, her alanda kendisine engel gördüğü Türkleri ülkeden göndermek için harekete geçmişti.⁹⁶ Tüm bu baskılar 1950-1951 yıllarında yaşanan zorunlu büyük Türk göçünün önemli bir nedeni olmuştu.

II.III.III Azınlık Politikaları

1950-1951 göçünün nedenleri arasında sayılabilecek bir diğer önemli faktör Bulgaristan’ın azınlıklara karşı yürüttüğü politikaların etkileriydi. Özellikle 1945-1950 yılları arasında azınlık politikaları Sovyetlerin etkisinde kalarak birtakım kurallara bağlanmıştı. Buna göre, bir yandan azınlıklara faydacı bir gözle yaklaşılmış ve kalkınmanın önünde bir engel teşkil eden , herhangi bir üretimde bulunmayanlardan kurtulma amacı güdülmüştü. Diğer yandan da baskı ve korku politikası yoğunlaştırılarak, azınlıkların Bulgarlaştırılması hedeflenmişti. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi çiftliklerin kollektifleştirilmesi, Sovyetlerin de desteği ile hızla yapılarak azınlıklar üzerinde baskı kurmanın bir enstrümanı haline getirilmişti. Azınlık politikaları Türk nüfusu azaltmaya yönelik gerçekleştiği gibi, Bulgaristan’ın çıkarları doğrultusunda da değişiklik göstermiştir.⁹⁷

II.III.IV Bulgaristan Dış Politikası

Bulgaristan’ın dış politikası 1950-1951 yıllarında, Sovyetler Birliği’nin etkisi altında şekillenmişti. Türkiye’nin Batı Bloğunda yer alarak bu bloğa açıktan desteğini Kore Savaşı’na asker göndererek ilan etmesi üzerine, iki kutuplu sistemin Doğu Bloğunda yer alan Bulgaristan,

⁹⁵ Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, s. 232.

⁹⁶ Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, s. 71-72.

⁹⁷ Bıçaklı, “Türkiye Bulgaristan İlişkileri 1919-1988,” s. 219-220.

bu gelişmelerin önüne geçmeyi ve Türkiye’yi ekonomik olarak sıkıştırmayı amaçlayarak 250.000 Türk’ü göç etmeye zorlamıştı. Balkanlarda komünist iktidarların hakimiyeti ile beraber azınlıklar konusu dış politikada önemli bir koz olarak yeniden gündeme taşınmıştı. Bulgaristan bu politikalar doğrultusunda kendi azınlıklarına baskı uygulamaya başlamıştı. Bulgar hükümeti azınlıklar arasında Türkiye’ye karşı büyük bir öfke yaratarak Bulgarlaştırma politikası gütmüştü. Ayrıca Komünizmin Türk topraklarında da yayılması amaçlanmıştı.⁹⁸ Bulgaristan için bu kitlesel göç hareketi, Bulgaristan’ın en büyük azınlık grubundan kurtulması anlamına geliyordu.⁹⁹

II.III.V Bulgar Hükümetinin Siyasi, Ekonomik ve Dini Baskıları

Bulgaristan’da göçün bir engel olmadan yapıldığı yıllardan sonra 1944 yılında Komünistlerin iktidara gelmesinin ardından izlenen göç politikası da değişime uğramıştı. Göç resmi olarak desteklenmemeye başlanmıştı. Yukarıda Tablo 2’de de görüldüğü üzere bu yıllarda göç edenlerin sayısı çok azalmıştı. Komünistlerin tüm azınlık grupları için özerklik kurma hedefinin aksine, Bulgaristan Komünist Hükümeti Türk azınlığın yerel yönetim ve okullardaki tüm ayrıcalıklarını iptal etti. Müslümanların dini, Türk gelenekleri ve Türk dilinin kullanımı gibi değerler saldırıya uğradı.¹⁰⁰ Bu saldırılar Paris Antlaşması’nın 10 Şubat 1947’de Bulgaristan tarafından imzalanmasının ardından her alanda kendini göstermeye başlamıştı. Başlıca siyasi, ekonomik, dini alanda olmak üzere Türklere karşı uygulanan bu baskı politikaları Bulgarlaştırmayı ve böylece Sosyalist rejimin hakim kılınmasını hedefliyordu. Ancak Türkler arasında bu baskılar ters etki yaratmış ve ulusal bilinç daha da artmıştı. Kendilerini Müslüman -Türk olarak adlandıran Tatar, Roman, Torbeş ve Pomak’lar arasında da Türklük bilinci önem kazandı. Öte taraftan artan dinsel baskıların şiddeti çekilmez bir hal almıştı.¹⁰¹

Bölgedeki Türklerin milli bilincinin bu derece yüksek olması Bulgarları büyük bir endişeye sevk etmekteydi. Bu bilinci devamlı olarak taze tutan önde gelenlerin, Türk aydınlarının,

⁹⁸ Bıçaklı, “Türkiye Bulgaristan İlişkileri 1919-1988”, s. 221-222.

⁹⁹ Kostanick, “Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953” s. 3.

¹⁰⁰ Kostanick, “Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953” s. 8.

¹⁰¹ Mithat Atabay, “Çingene Sorunu ve 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Çanakkale’ye Göçler”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, S.13, (Çanakkale: 2012): s. 63.

imamların, müftülerin, bir an evvel yok edilmesi ve bölgeden gönderilmesi Bulgar hükümetinin kullandığı yöntemlerin başında gelmekteydi.¹⁰²

Bu doğrultuda 1947 yılında yapılan ilk iş, Türkler' in ileri gelenlerini ve aydınlarını tutuklamak olmuştu. Bunun öncesinde 1946'da Türk okulları devlete bağlanmıştı. Bu okullar Türklerin varlıklarını devam ettirebilme noktasında Bulgaristan'daki birinci derece hayat kaynağı anlamına gelmekteydi.¹⁰³ 1951-1952 yıllarına gelindiğinde 2000'in üzerinde Türk okulu devlet kontrolüne geçmiş, bu süreçte okullardaki Türkçe ders oranı 1/3 azaltılmıştı. Dini alanda da camilerin kapatılmasına kadar giden ve hatta ibadetlerin yasaklanmasına varan baskılar yapılmıştı.¹⁰⁴

Her alanda baskının şiddetlendiği bu ortam artık Türkler için yaşanamayacak bir hale gelmişti. Onlar için Türkiye'ye göç etmekten başka yol kalmamıştı. Böylece Bulgar hükümeti, Türk nüfusu daha hızlı bir şekilde eritme hedefine ulaşmış olacaktı.

II.III.VI Ekonomik Olarak Türkiye'nin Sıkıştırılmak İstenmesi

Bulgaristan uyguladığı dini ve siyasi baskıların yanında ekonomik yönden de Türkiye'yi güç durumda bırakmayı hedeflemişti. Türklerin mallarını gerçek değerinde satamaması için onları çok kısa bir zaman dilimi içerisinde göç etmeye zorlamıştı. Bu da Türkiye'ye gelecek göçmenlerin maddi olarak desteklenmesi ihtiyacını doğurmaktaydı. Ayrıca kısa sürede büyük bir Türk kitlesinin Türkiye'ye girişi ile dengeleri altüst ederek Türk ekonomisini zora sokmayı da amaçlamıştı. Bütün bu baskılar sonucunda 1950-1951 yıllarında toplamda 154.393 kişi Türkiye'ye göç etmişti.¹⁰⁵

Bu yıllarda Türkiye'de seçimler yapılmış, demokrasi yolunda ilerleyen bir ülke olan Türkiye ve kurulan yeni hükümet, bu göç hadisesi ile uğraştırılmak istenmişti. Böylece yeni iktidarın

¹⁰² İbrahim Kamil, *İkili ve Çok Taraflı Antlaşmalar, İnsan Haklarına İlişkin Belgeler ve Bulgar Anayasası'na Göre Bulgaristan'daki Türkler' in Hakları* (Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası, 1989), s. 30.

¹⁰³ Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, s. 232.

¹⁰⁴ Hamza Eroğlu, "Milletlerarası Hukuk Açısından Bulgaristan'daki Türk Azınlığı Sorunu" Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992), s.16.

¹⁰⁵ Atabay, "Çingene Sorunu ve 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Çanakkale'ye Göçler," s. 64.

hareket alanı kısıtlanarak, zaten ekonomik olarak kötü durumda olan ülke şartlarının daha da kötüleşmesi sağlanacaktı.¹⁰⁶

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Bulgaristan'ın bu politik hareketi, hem Bulgaristan hem de Sovyetler Birliği ile ilişkileri gittikçe gerginleşen Türkiye için, büyük oranda ekonomik bir sorun yaratmayı amaçlıyordu. Türkiye için ise bu göçmen akını, çok sayıdaki göçmeni beslemek, barındırmak ve onları Türk ekonomisine dahil etmeyi hedefleyen, bir yeniden yerleşim programı ortaya çıkarmıştı.¹⁰⁷

Türkiye'ye yüklenmek istenen ekonomik yük açık bir şekilde kendisini gösterirken, göçe zorlanan Türklerin evlerini satmalarına ya da mallarını beraberlerinde taşımalarına dahi izin verilmemiş, paralarına, mallarına, eşyalarına ve hatta kıyafetlerine Bulgar makamlarınca el konulmuştu. Türk Devleti, bu kadar büyük bir grup için gerekli yiyecek, konut ve ulaşım ihtiyacının karşılanabilmesi için kendisine verilen zamanın yetersiz olduğuna dikkat çekmişti. Türkiye, Bulgarları sadece göçmenlerin kişisel yıkımını değil, aynı zamanda Türk ekonomisinin de yıkımını istemekle suçlamıştı.¹⁰⁸

II.IV 1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç Süreci

1950-1951 göçü yukarıda bahsettiğimiz nedenler etrafında adım adım yaklaşırken, Türklere karşı uygulanan bu baskı ve yıldırma politikaları yaşam koşullarını son derece güçleştirmekteydi. Bu konu hakkında konsolosluklara yazdıkları mektuplarla çaresizliklerini anlatan Türklerin sayısının yüksek rakamlara erişmesi karşısında hükümet, 31 Mayıs 1947 yılında Bulgaristan'daki Türkler' in durumuyla ilgili bir kararname çıkarmıştı. Buna göre belirli bir plan ve programa uyularak karşılıklı olarak devletlerin anlaşması ile yapılacak toplu bir göç hadisesinin daha uygun bir zamana bırakılmasına karar verilmişti. O dönemde içinde bulunulan zor koşullara rağmen Türk hükümeti, Bulgaristan'daki Türklerin karşılaştıkları zor durumdan kurtulabilmeleri adına kitlesel olmayan küçük gruplar halinde ve serbest göçmen statüsünde anavatana gelebilmelerine olanak sağlamıştı. Bu tarihten sonra her yıl kontrollü bir şekilde 1-2 bin civarında Türk'ün yurda göç etmesine izin verilmişti.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Kamil, *İkili ve Çok Taraflı Antlaşmalar, İnsan Haklarına İlişkin Belgeler ve Bulgar Anayasası'na Göre Bulgaristan'daki Türkler' in Hakları*, s. 30.

¹⁰⁷ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953" s. 2.

¹⁰⁸ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953" s. 9.

¹⁰⁹ Kamil, "Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen 1950-1951 Göçünün Nedenleri" s. 49.

Türkiye'nin Bulgaristan'dan her yıl belirli oranlarda göç kabul etmesine rağmen, Bulgaristan hükümetinin Türklere karşı tavrı daha da hırçınlaşmış, Türk nüfusunu topyekün yok etme içgüdüsüyle hareket etmişti. Komünist rejimle beraber Türk-Bulgar ilişkileri daha da bozulmuş, 1949 yılına gelindiği zaman karşılıklı sınır ihlalleri ve casusluk suçlamaları başlamıştı. Gerginleşen ilişkilerle beraber Türklerin göç etme isteğini fırsata çeviren Bulgaristan, 1950'nin Ocak ayında 860 vize verirken, Ağustos'ta bu rakamı 7000'e yükseltmişti. Bununla da yetinmeyen Bulgaristan, uyguladığı bu keyfi politika karşısında önlem alma yoluna giden Türkiye'ye, 10 Ağustos 1950 yılında bir nota vererek, 250.000 Türk'ün üç ay içerisinde kabulünü dikte etmişti.¹¹⁰

II.IV.I Yerel ve Ulusal Basına Göre Verilen Notalar ve Gerginleşen İlişkiler

Bulgaristan'ın verdiği 10 Ağustos 1950 tarihli notasından önce de Türkiye ve Bulgaristan arasında sınır ihlalleri, asker kaçırma hadiseleri, köy basma, konsoloslukun bombalanması gibi olaylar üzerine karşılıklı olarak birçok nota verilmişti. Yaşanan bu hadiseler, Türkiye-Bulgaristan ilişkilerini gergin bir sürece sokmuştu. Yerel ve ulusal basına yansıyan ve büyük göç sürecine giden yolda yaşanan hadiseleri şu şekilde özetleyebiliriz. İlk olarak, 9 Şubat 1948 Pazar günü yaşanan uçak düşürme hadisesi basında şu şekilde yer almıştı:

“Yeşilköy hava meydanından normal eğitim uçuşu için havalanan iki avcı uçağı gereken zamanda üslerine dönmemişlerdi. Yollarını şaşırtdıkları ve bu nedenle de Bulgar topraklarına geçtikleri anlaşılmış bulunan bu iki Türk uçağı, yere inmek için araştırma yaptığı sırada şiddetli bir ateşe tutulmuşlardı. Bu ateşin sonucunda uçaklardan biri denize diğeri de karaya düşürülmüştü. Denize düşen uçağın pilotu boğularak ölmüş, diğeri pilot ise yaralanmıştı”.¹¹¹

Bulgar tarafı düşürülen uçakları ve pilotları teslim etmiş, ancak Bulgar Dışişleri bakanı yaşanan bu hadisenin kendisine sorulması üzerine:

“Bu durum, Bulgaristan'ı tutmuş olduğu yoldan çevirmeyecektir, Bulgar hükümeti hükümranlılığının ihlal edilmemesi için elinden gelen her şeyi yapacaktır.” açıklamasında bulunmuştu.¹¹²

¹¹⁰ Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, s. 74-75.

¹¹¹ “Şehit Pilotumuzun Cenazesi Getiriliyor” *Edirne Postası*, 21 Şubat 1948, s.1.

¹¹² “Düşürülen Uçaklarımız” *Edirne Postası*, 28 Şubat 1948, s. 1.

Diğer taraftan da 2 Mayıs 1948’de içinde bir Bulgar üsteğmeni bulunan eğitim uçağı Kırklareli’nin Çorlu ilçesine inmişti. İner inmez teslim olan bu asker, Bulgar ordusu hakkında bilgi vererek:

“Bulgar ordusunun iâşe durumunun iyi olmadığını, imkan olsa binlerce subayın ilticaya hazır olduklarını ve barış antlaşması hükümlerine aykırı olarak Bulgar ordusunun 170 bin kişiyi bulduğunu ilave etmişti.”¹¹³

Yerel basında çıkan bir başka habere göre ise:

“Yeniden bir Bulgar askeri uçağı mecburi iniş yapmıştı. Uçağın içinde bulunan subaylar Rus baskısından kaçtıklarını ve kendilerinin siyasi mülteci olduklarını söylemişlerdi.”¹¹⁴

Gerçekleşen bu hadiselerle ilaveten çok daha vahim bir olay bir Türk köyünde yaşanmıştı.

“Gece karanlığında Kalkansüğüt köyünü basan Bulgarlar, bir Türk vatandaşını öldürmüştü. Bulgaristan’la bir harp halinde olunmamasına rağmen Türk konsolosları tedirgin edilmiş, konsoloslar vazifelerini yapma imkanlarını kaybetmişlerdi. Yaşanan bu hadiseler basın tarafından da sorgulanmakta ve Bulgaristan’ın en temel siyasi terbiyeden mahrum olduğunun, yan yana yaşadığı ve güya dost geçinmek istediğı bir memlekete karşı göstermeğe mecbur olduğu diplomasi nezaketinden bilerek, isteyerek anlamazlıktan geldiğinin canlı birer ifadesini teşkil ettiği.”¹¹⁵ yorumları gazetelerde yer almıştı.

Hadiseler bununla da sınırlı kalmayacaktı.

“19 Aralık 1948 gecesi kaçırılan iki er, Bulgaristan tarafından esir edilmişti. Yapılan girişimler neticesinde iki Türk eri Bulgarlar tarafından hudut birliklerine teslim edilmişlerdi.”¹¹⁶

Daha önceki aylarda da Bulgarlar tarafından kaçırılan bir başka Türk subayının Bulgaristan tarafından idama mahkum edilmesi hadisesi vuku bulacaktı. Yapılan tüm girişimlere rağmen bu subay Türkiye’ye teslim edilmeyecekti.¹¹⁷

Bulgar tarafının hudutta gerçekleştirdiğı, 2 hudut kulesini ve bir köyü ani bir ateş ve baskın altında tutması hadisesi, olayların yatışmayacağını, bilakis Bulgarlar tarafından an be an alevlendirileceğini gösteren önemli gelişmelerdendi. Kalkansüğüt köyüne düzenlenen baskının

¹¹³ “Bir Bulgar Uçağı İndi” *Edirne Postası*, 5 Mayıs 1948, s. 1.

¹¹⁴ “Bir Bulgar Uçağı Mecburi İniş Yaptı” *Edirne Postası*, 22 Mayıs 1948, s. 2.

¹¹⁵ “Bir Bulgar Çetesi Kalkansüğüt Köyümüzü Bastı ve Masum Bir Vatandaşımızı Şehit etti” *Edirne Postası*, 23 Haziran 1948, s. 1.

¹¹⁶ “Bulgarlar İki Erimizi Geri Verdiler” *Edirne Postası*, 23 Şubat 1949, s. 1.

¹¹⁷ “Bulgarların Elindeki Subayımız” *Edirne Postası*, 22 Ocak 1949, s. 1.

ardından Viranteke ile Doğanca Hudut kulelerine yapılan bu Bulgar baskınıyla, köylülerin huzur ve rahatını bozmak gayesinde oldukları anlaşılmaktaydı.¹¹⁸

Bulgaristan tarafına Eylül 1949 yılında verilen nota ile olayların boyutu bir anda değişmeye başlamıştı. Filibe Konsolosluğuna yapılan saldırı artık bardağı taşıran son damla olacaktı. Bu gelişme üzerine Türk Hükümeti, Bulgaristan'a sert bir nota vererek, konsolosluklarımızın normal faaliyetlerine engel olan bu düşmanca hareketleri şiddetle protesto etmiş, Bulgar hükümetinin ne gibi tedbirler alacağını öğrenmek istemişti.¹¹⁹

Karşılıklı notaların verildiği, gerginliğin gitgide tırmandığı bu yıllarda, bu kez Bulgar tarafı bir Nota vererek :

“Bulgar-Türk hududunda bir Türk gencinin, Bulgar askerleri tarafından öldürülmesinden mesul olmadığını, Bulgar topraklarına giren Türklerin dur emrine itaat etmemeleri neticesinde öldürüldüğünü iddia etmişti.” Halbuki bundan önce gelen haberler Türk vatandaşının Türk topraklarında Bulgarlar tarafından öldürüldüğü yönündeydi.¹²⁰

Bir taraftan bu gelişmeler yaşanırken, diğer yandan da Bulgaristan'dan göçmen akını devam etmekteydi. Birçoğu Kuzey Bulgaristan'daki Türk köylerinden gelen bu Türkler, Bulgarların, orada bulamazsınız, propagandaları karşısında, ellerindeki son parayla torbalar içinde kurumuş ekmek ve tuzu fahiş fiyata alarak yurda gelmekteydiler.¹²¹

II.IV.II 10 Ağustos 1950 Tarihli Bulgar Notası

1948 ve 1949 yıllarında yaşanan bu gelişmelerden sonra, Bulgaristan 1950 yılının Ağustos ayında verdiği Notada :

“Bulgaristan'daki Türk azınlığının büyük bir kısmının Türkiye'ye göç etmek isteğini dikkate aldığını, 18 Ekim 1925 tarihli muhaceret mukavelenamesine uygun olarak 250.000 kadar Türk asıllı Bulgaristan uyruğuna vize vermeyi kararlaştırmış bulunduğunu” ifade etmişti.¹²²

¹¹⁸ “Bulgarlar Hududumuzda Yeni Bir Hadise Mi Çıkarmak İstiyorlar?” *Edirne Postası*, 27 Nisan 1949, s. 1.

¹¹⁹ “Bulgaristan'a Sert Bir Nota Verildi” *Zafer Gazetesi*, 15 Eylül 1949, s. 1. “*Bulgaristan'a Bir Nota Verdik*” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 16 Eylül 1949, s. 1.

¹²⁰ “Bulgarlar, Sınırdaki İşledikleri Cinayeti Bir Nota ile Kapatmak mı İstiyorlar?” *Edirne Postası*, 17 Haziran 1950, s. 1.

¹²¹ “Göçmen Akını” *Edirne Postası*, 5 Temmuz 1950, s. 1.

¹²² “Bulgar Notasını Radyo Gazetesi Tefsir Ediyor” *Zafer Gazetesi*, 12 Ağustos 1950, s. 1.

Bulgaristan'ın verdiği bu nota ile büyük göç için geri dönülmez bir yola girilmişti. Türk hükümetinin de bahsi geçen göçmenleri üç ay içinde kabul etmesi gerektiği yönünde bir emrivaki yapılmıştı. Amaç, Türkiye'ye büyük bir göçmen kitlesi yığmaya çalışarak ülkeyi siyasi ve ekonomik açıdan zora sokmaktı.¹²³

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi'nde Ali Rıza Dursunkaya'nın verilen nota ile ilgili olarak kaleme aldığı köşe yazısı şu şekildeydi:

“250.000 kişinin üç ay gibi kısa bir süre içerisinde maddi ve manevi olarak iskan ettirilmesinin imkansızlığı, şartların sağlanmadan böyle bir durumla yüz yüze kalınması, telaffuz edilen rakamdan daha yüksek bir Türk nüfusuna sahip olan Bulgaristan'da aslında 250.000 kişinin çok üstünde 800.000 gibi bir vatandaşın olduğu belirtilmesine rağmen Türk asıllı tabirinin kullanılarak Pomak Türklerinin bu hesaptan hariç tutulduğu zannı da kuvvet kazanmaktaydı. Göç için yurda gönderilmesi istenen Türklerin hepsi canla başla yurda gelmeyi istemekteydiler. Fakat kendilerine sunulan şartlar ve yapılacak zorlu göç, hem Türkiye açısından hem de göçe zorlanan vatandaşlar açısından maddi ve manevi olarak büyük imkansızlıklar taşımaktaydı.”¹²⁴

Böyle bir durumda Bulgaristan tarafından verilen bu notanın, iyi niyetli bir yaklaşım taşımadığını söylemek, yerinde bir tespit olacaktır. Bulgar Dışişleri Bakanlığı tarafından Sofya'daki maslahatgüzara verilen bu notadan çok daha önce Bulgaristan'da 800 bin civarında bulunan Türklerin yurda kabulleri için Hükümet bazı kolaylıklar sağlamıştı. Bunların başında Bulgaristan'dan göç edecek Türklerin serbest göçmen statüsünde göç etmelerine izin verilmesiydi. Ancak, hükümetin koyduğu şart gereği, serbest göçmen statüsünde yurda giriş yapacak Türkler hiçbir şekilde devletten bir yardım talebinde bulunmayacak ve akrabalarının yanında kalacaklardı. Bulgaristan'daki Türklere böyle kolaylıkların sağlandığı bir dönemde, 250 bin kişinin ani bir şekilde ve kısa bir süre içinde göç ettirilmesi, Ankara siyasi çevrelerinde büyük bir şaşkınlığa yol açmıştı.¹²⁵

Bulgar notasına karşı verilecek cevabın beklendiği sırada, Türkiye'nin Sofya Büyükelçisi Bulgaristan'daki Türklerin sayısının 250.000 değil, 850.000 olduğunu resmi olarak açıklamış, Türk topraklarının haricinde en toplu vaziyette bulunan Türkler' in de Bulgaristan Türkleri

¹²³ Ali Rıza Dursunkaya “Bulgar Notasının Mana ve Mahiyeti” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 11 Ağustos 1950, s. 1.

¹²⁴ Ali Rıza Dursunkaya “Bulgar Notasının Mana ve Mahiyeti” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 11 Ağustos 1950, s. 1.

¹²⁵ “Bulgar Notası Ankara'da Büyük Hayret Uyandırdı” *Yeni İstanbul*, 12 Ağustos 1950, s. 1.

olduğunu belirterek, küçük ziraat işlerinde çok ehemmiyetli olan Bulgaristan Türklerinin memlekete geldikleri zaman çabuk uyum sağlayacakları hususuna vurgu yapmıştı.”¹²⁶

Yeni İstanbul gazetesinde de Bulgar notası değerlendirilerek Bulgaristan’ın beyanatlarındaki tutarsızlıklar ele alınmıştı. Notada, Türk vatandaşlarının her ne kadar kendi arzuları ile Türkiye’ye gönderildikleri ifade edilse de, bu ifade kısa bir süre önce Bulgar resmi makamlarının Türklerin gelmek istemediği yönündeki aksi beyanıyla çelişmekteydi.¹²⁷

Bunun yanı sıra, Bulgar hükümeti Türkiye’ye gelmek üzere hareket eden ve Bulgaristan’ı terke mecbur bırakılan Türklere karşı her zaman gayri insani denilecek bir muameleyi layık görmüşler ve bütün mal ve mülklerini Bulgaristan’da bırakmaya zorlamışlardı.¹²⁸

Yeni İstanbul gazetesinde Burhan Belge de göç hadisesini şu şekilde ele almaktaydı:

“Bulgaristan’ın Türkiye’ye verdiği nota 5 milyonluk bir milletin 18 milyonluk bir millete hem milliyetçilik hem de politika ve propaganda bahsinde meydan okumasıdır. Bulgaristan dünyanın sert hesaplaşmalarla yüz yüze geldiği bir dönemde böyle bir nota ile acaba neyi hedeflemekteydi? İlk olarak, 250.000 kişilik bir muhacir kütlesinin Türkiye iktisadiyatı ile devlet maliyesine yükleyeceği korkunç sıkıntılardı. Ayrıca Türkiye’nin 93 Harbi ve Lozan Antlaşması’ndan sonra yaşadığı muhacirleri yerleştirmede yaşanan sıkıntılarla Türkiye’nin tekrar karşı karşıya gelmesi ve böylece ülke için siyasi ve sosyal hayatta sorunlar ortaya çıkarabilecekti. Bazı yorumlara göre ise buradaki amaç, ülkeye komünist ajanları sokmaktı. Bulgaristan Türkiye ’nin bu işi asla başaramayacağına inandığı için, gelenlerin sefil kalmaları ve sefalet yaratmaları ajanların ve partizanların burada da var olmasını mümkün kılacaktı. Diğer bir neden olarak da, Bulgaristan, Türkiye’nin gelmek isteyen soydaşlarını düşünmediği kanaati uyandırarak, vatan olarak Bulgaristan’ı kabul etmeleri ve Bulgarlaşmaları baskısında bulunmak istemeleri gösterilebilir. Böylece anavatanda yaşayanlar ile Bulgaristan’daki Türkler’ in arasına ideolojik kin ve nefret tohumları ekilebilecekti. Bu meydan okumaya bütün Türk milleti, bir tek adam gibi lazım gelen cevabı vermelidir .”¹²⁹

Tüm bu gelişmelere Menderes Hükümeti’nin cevabı gecikmedi:

“Bulgaristan’la aramızda ahdi hükümler vardır, bunları ihlal edip ırkdaşlarımızı sınır dışı edemezler. Böyle bir şey vuku bulursa elbette ırkdaşlarımızı sokak ortasında bırakacak değiliz.” açıklamasıyla Bulgaristan’ın amaçları arasında gösterilen düşmanlık oluşturma fikri böylece geçerliliğini yitirmiş oldu. Bu sırada da hükümetin cevabi bir nota hazırlığında olduğunu ifade etmişlerdi.¹³⁰

¹²⁶ “Bulgaristan’daki Türkler” *Akşam Gazetesi*, 13 Ağustos 1950, s. 2.

¹²⁷ “Bulgar Notası Ankara’da Büyük Hayret Uyandırdı” *Yeni İstanbul*, 12 Ağustos 1950, s. 1.

¹²⁸ “Bulgar Notası Ankara’da Büyük Hayret Uyandırdı” *Yeni İstanbul*, 12 Ağustos 1950, s. 1.

¹²⁹ Burhan Belge “Bulgar Notası”, *Yeni İstanbul*, 14 Ağustos, s. 1.

¹³⁰ “Bulgar Notası Hakkında Başbakan İzahat Verdi” *Yeni İstanbul*, 17 Ağustos 1950, s. 1.

II.IV.III Türkiye'nin 10 Ağustos 1950 Tarihli Bulgar Notasına Cevabı

Cevabi notanın hazırlıkları sürerken, Bulgaristan'da yaşayan Türkler' in üçte biri olan 250.000 kişinin Türkiye'de iskan edilme meselesi görüşülmekteydi. Bulgaristan Türklerinin sınır dışı edilmeleri halinde Türkiye'nin karşılaşacağı ekonomik güçlükleri ortadan kaldırma noktasında, Amerika'nın yapabileceği yardımların da ihtimal dahilinde olabileceği göz önünde bulundurulmaktaydı.¹³¹

Türkiye hazırladığı cevabi notasında, 250.000 gibi muazzam bir göçmen kitlesinin pek kısa bir zamanda ülkeye alınmasının ciddiyle düşünülebilecek bir şey olmadığı noktası üzerinde duruyordu.¹³²

Türkiye, Bulgar hükümetinin 10 Ağustos 1950'de verdiği notadaki, tüm iddialarını cevaplandırarak, tutarlı olmayan birçok savını da çürütmüştü.

Bulgaristan, Türkiye'nin notada bahsi geçen Türkleri ülkesine kabul etmek istemediğini iddia ederken, notasında bu iddiasıyla çelişen, Türk azınlıklara göç etmeleri yönünde taraflı propaganda yapıldığı suçlamasına da yer vermişti. Sonuçta söz konusu 250.000 kişinin üç ay içinde Türkiye'ye kabul edilmesi şartı koşulmaktaydı. Nezaket kurallarına aykırı bir şekilde kaleme alınan bu notada yer alan tüm suçlamalara Dışişleri Bakanlığı tarafından tek tek cevap hazırlanmıştı.¹³³

Türkiye'nin hazırladığı cevap metninde, Bulgaristan'ın Türklere karşı takındığı tavrın, geçmişin hiçbir döneminde böyle olumsuz bir durum arz etmediği, Türkiye'nin göçmen akını ile her daim karşılaştığı ifade edilmişti. Ayrıca 250.000 gibi son derece yüksek bir rakamın kısa bir süre içinde Türkiye'ye göç etmek istemesi iddiası, ancak yaşam koşullarının zorlayıcı etkisiyle açıklanabilirdi. Bu durum Bulgarların söylemlerine bir dayanak oluşturmadığı gibi, tam tersine, zorunlu göç hadisesinin ortaya çıkmasındaki en büyük kanıtlardan birini oluşturmaktaydı.¹³⁴

Vize işlemlerinin hızlı ve çabuk gerçekleştirilmediği noktasında Türk Devletini suçlayan

¹³¹ "Bakanlar Kurulu Bugünlerde Mühim Bir Toplantı Yapacak" *Yeni İstanbul*, 18 Ağustos 1950, s. 1.

¹³² "Bulgaristan'a Cevabi Notamız Dün Verildi" *Cumhuriyet Gazetesi*, 31 Ağustos 1950, s. 1.

¹³³ "Bugün Sofya Maslahatgüzarlığımız Vasıtası İle Bulgar Halk Cumhuriyeti Hükümetine Tevdi Edilen Cevabi Notamızın Sureti" Ayın Tarihi, Ağustos, 1950, s. 42, "Bulgaristan'a verilen Türk Notasının metni" *Yeni İstanbul*, 31 Ağustos 1950, s. 3.

¹³⁴ Ayın Tarihi, Ağustos 1950, Ankara, s. 42.

Bulgaristan’a karşı Türkiye’nin cevabı, ülkesi için zararlı olabilecek unsurlara vize verilmemesinin son derece doğal bir hak olduğu, bu konuda titiz davranılmasının iç ve dış emniyet açısından önem arz etmekte olduğu, durumun tartışmaya konu olmayacak kadar açık olduğu şeklinde olmuştur.¹³⁵

Cevabi notada, Türkiye aleyhinde Bulgaristan radyosunda yapılan yayınların, iki ülke arasındaki ilişkileri zedeleyici olduğu, komşuluk ilişkilerine zarar verici bir hal aldığı da belirtilmişti.¹³⁶

Notada ayrıca:

“Göçmen miktarının savaştan önceki yıllarda, ortalama olarak yılda 11-12 bin iken, 1944’te azala azala 500’e kadar düştüğü, 1949 yılında birdenbire 24.332’ye çıktığı, bütün bu göç istekleri karşısında Türk vizesi verildiği, Bulgar makamlarının konsolosluklardaki küçük memurlar hakkında türlü baskılarda bulunduklarını, bu suretle onların çalışma cesaretlerinin kırıldığı” belirtilmişti.¹³⁷

Türkiye ortaya koyduğu bu rakamlardan da hareketle 2. Dünya Savaşı ertesinde gelen göçmenlerin ülkeye girişlerinde hiçbir zorluk çıkarmadığı gibi, 1949’daki ani artış karşısında da aynı şekilde davranarak gelen Türkleri ülkeye kabul etmişti. Yıllara göre keyfi bir uygulamanın olduğu açık bir şekilde görünen bu tablo karşısında, 1950’ye gelindiğinde ise bu keyfiliğin boyutu yüzbinlerle ifade edilmeye başlanmıştı.

Tüm bu hukuk dışı keyfi uygulamalara karşın, gelmek isteyen göçmenleri her zaman kabul eden Türkiye, belirtilen rakamın yani 250.000’in dahi üzerine çıkmak konusunda bir tereddüt göstermeyecekti. Türkiye her fırsatta göçmenlerin taşıyabilecekleri eşyalarını yanlarına alarak ülkeye gelmelerini ve bu konu ile ilgili önceden yapılmış antlaşmanın da mevcut olduğunu dile getirmekteydi. Şimdiye kadar uygulanmayan bu antlaşmanın üzerinde durulması ve görüşmelere başlanmasını Bulgar tarafından talep etmekteydi.¹³⁸

Bulgaristan’a verilen cevabi notanın yankıları da sürmekteydi. Nihat Erim bu konu hakkında şu beyanatı vermişti:

¹³⁵ “Bulgaristan’a Cevabi Notamız Dün Verildi” *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 1950, s. 4

¹³⁶ “Bulgaristan’a Verilen Türk Notasının Metni” *Yeni İstanbul*, 31 Ağustos 1950, s. 3. “Bugün Sofya Maslahatgüzarlığımız Vasıtası İle Bulgar Halk Cumhuriyeti Hükümetine Tevdi Edilen Cevabi Notamızın Sureti” *Ayın Tarihi*, Ağustos 1950, s. 43, 44.

¹³⁷ “Bulgaristan’a Notamız Verildi” *Yeni Sabah*, 31 Ağustos 1950, s. 5., Ağustos 1950, s. 44, 45.

¹³⁸ “Bugün Sofya Maslahatgüzarlığımız Vasıtası İle Bulgar Halk Cumhuriyeti Hükümetine Tevdi Edilen Cevabi Notamızın Sureti” *Ayın Tarihi*, Ağustos 1950, s. 45-46. “Bulgaristan’a Notamız Verildi” *Yeni Sabah*, 31 Ağustos 1950, s. 5.

“Türk Hükümetinin cevabi notası, Bulgar iddialarının çürüklüğünü meydana koymuştur. Notada icabederse milletlerarası müesseselere başvurulacağına işaret edilmiş olması yerindedir. Hakkından emin olan ve hakkına razı olan devletler için yapılacak en makul hareket hiç şüphe yok ki budur. Milletlerarası bir adalet müessesesinin Türkiye’yi haklı çıkaracağından zerre kadar şüphe edilemez. Esasen Bulgar notası dikkatle incelenince görülmektedir ki, Bulgaristan siyasi sebep ve maksatlarla girişilen bir harekete hukuk kisvesine zorla bürünmek isteyen birtakım izahlar aramıştır. Tarafsız bir mercinin gözünden bu cihet kaçmayacaktır.”¹³⁹ diyerek Türkiye’nin verdiği cevabi notada haklılığının tartışılmaz olduğu ve uluslararası alanda da bunun ispatlanabileceğini ortaya koymuştur.

Bulgar notasının verilmesinin üzerinden çok kısa bir zaman geçmiş olmasına karşın, “10 gün içinde Edirne’ye 4 bin göçmen gelmiş ve hepsine Tifo, Tifüs, Çiçek aşısı yapılmıştı. 5 göçmen kadını da doğurmuştur.”¹⁴⁰ Çingeneler ve vizesiz bir halde sınırlardan içeri giren kişilerin, geri iade edilmeleri nedeniyle, Bulgarlaristanla Türkiye arasında bir anlaşmazlık yaşanmıştı. Türk-Bulgar sınırında imzalanan bir antlaşma ile Bulgar pasaportlular ve Türkiye’ye giriş vizesi almamış olanlar bu kaydın dışında bırakılmıştı.¹⁴¹

Bulgar hükümeti verdiği notasında, herkese eşit haklar tanıdığını, kimseyi ırk, din ve dil bakımından ayırmadığını iddia etmişti. Türk azınlığı açısından bu iddialar her bakımdan asılsız bir durum arz etmekteydi. Bulgaristan’daki Türk azınlığının temel hak ve özgürlüklerini sağlama konusunda olsun, ekonomik ve diğer haklarda olsun standardı son derece düşük ve kaygı verici bir durumdaydı. Eğer Bulgaristan’ın dediği gibi, Türklere haklarının verildiği bir durum olsaydı, bu derece büyük bir göç hadisesi yaşanması beklenmezdi.¹⁴²

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, insan hakları ihlali yapan Bulgaristan’ı konunun çözüme kavuşmaması halinde uluslararası kurumların görüşüne taşıyacağı konusunda uyarıyordu.¹⁴³

Yerel ve Ulusal basının göstermiş olduğu tepkiler, ortak bir noktada birleşmekteydi. Bulgaristan Hükümeti tarafından verilen bu notadaki suçlamaların hiçbirisi gerçeği yansıtmadığı gibi, uygulamada da iddiaların aksini ispat etmekteydi. Öncelikli olarak, Türk notasında ifade edildiği gibi, hiçbir eşyalarını yanlarında getiremeyen böylesine devasa bir

¹³⁹ “Bulgaristan’a Cevap” *Akşam Gazetesi*, 1 Eylül 1950, s. 1.

¹⁴⁰ “Gelen Göçmenler” *Trakya’da Yeşilyurt*, 22 Eylül 1950, s.1.

¹⁴¹ “Türk-Bulgar Sınırında Bir Protokol İmzalandı” *Trakya’da Yeşilyurt*, 22 Eylül 1950, s. 1.

¹⁴² “Bulgaristan’a Cevabi Notamız Dün Verildi” *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 1950, s. 4., Aynı Tarihi, Ağustos 1950, s. 42.

¹⁴³ “Bugün Sofya Maslahatgüzarlığımız Vasıtası İle Bulgar Halk Cumhuriyeti Hükümetine Tevdi Edilen Cevabi Notamızın Sureti” Aynı Tarihi, Ağustos 1950, s. 45.

göçmen grubunun, Türk ekonomisine son derece ağır bir yük olacağı, sadece ekonomik açıdan değil, toplumsal açıdan da birtakım sorunlar doğurabileceği kaygısı açığa çıkmıştır.¹⁴⁴

Bulgar tarafı, 22 Eylül’de, Türk tarafının 28 Ağustos’ta vermiş olduğu notaya karşılık, diplomatik nezaket kurallarını hiçe sayan ve tamamen suçlayıcı bir dille kaleme alınmış cevabi bir nota vermişti. Bulgar tarafı, Türklerin durumunun kötü olduğunu hiçbir şekilde kabul etmemekle beraber, Türk Devleti’ni suçlamaya devam etmiştir. Türk Hükümeti’nin göç etmek isteyenlere karşı zorluklar çıkardığını ve gelmelerine engel olmak istedikleri yolunda iddialarda bulunmuştu. Ayrıca Türk azınlığının Bulgaristan’daki durumunun çok kötü bir halde olduğu söylemini de tamamen reddetmişlerdi. Bulgar tarafı, notasında kaleme aldığı, Türklerin mal ve mülklerinin tasarrufuna izin verildiği, bu konuda tam bir serbesti olduğu ve hiçbir engelleme yapılmadığı noktasında da gerçekte hiçbir şekilde bağdaşmayan beyanlarda bulunmuştu. Bulgar hükümeti kullandığı ifadelerde son derece saldırgan bir tutum sergileme yoluna gitmiş ve Türkiye’deki ekonomik şartların çok kötü olmasına vurgu yapmış ve Türkiye’nin Bulgaristan’dan gelecek muhacirleri kayıtsız şartsız kabul etmesi gerektiğini sert bir dille söylemiştir.¹⁴⁵

2. Bulgar notasına, Türkiye 16 Ekim tarihinde cevap vermişti. Cevabi notada; “Muhacirlere ait mallar hakkında derhal müzakereye girişilmesi ve bütün meseleler hakkında Bulgarların anlayışlı olmaları lüzumu belirtiliyor” uyarısında bulunulmuştu. Türk hükümeti 1925 tarihinde yapılan antlaşmayı tekrar ele alarak, bu antlaşmaya göre, muhacirlerin menkul mallarını ve hayvanlarını tam bir serbesti içinde beraber götürmek ve gayri menkullerini tasfiye etmek hakkına sahip olduklarını belirtmişti. Bu tasfiye bedellerinin de ülke dışına çıkarma şartları bir anlaşma ile belirlenecekti. Muhaceret işi normal şartlarda gerçekleştiği müddetçe, Türkiye birbirini takip eden birçok insan topluluklarının iskanı için her türlü gayreti göstermişti. Fakat buradaki göç hadisesinin tehciye dönüşmesi nedeniyle, komşu devlet, üzerine düşen vazifeyi yapma konusunda dikkatli olmaya davet edilmiştir.¹⁴⁶

Nota ile birlikte verilen muhtıradan ise şunlara yer verilmiştir; Bulgarların birinci notasında Türk azınlığının eşit muamele gördüğü hususu ele alınmakta, fakat bu durumun hiç de öyle olmadığı, göçmenlerin sırf uğradıkları hayat zorluğundan Türkiye’ye göç etmek mecburiyetinde kaldıkları, Bulgarların iddia ettikleri Türk-Rum ahali mübadelesi ve Batı Trakya Bulgarları meselesinin bu durumla mukayese edilemeyeceği, vize şartının neden önemli olduğu,

¹⁴⁴ Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, s. 75.

¹⁴⁵ “Bulgarlar Dün Tezvir Dolu Bir Cevabi Nota Verdiler” *Yeni İstanbul Gazetesi*, 23 Eylül 1950, s.1.

¹⁴⁶ “Cevabi Notamız Dün Bulgaristan’a Verildi” *Yeni İstanbul Gazetesi*, 17 Ekim 1950, s. 3.

Türklerin, Bulgar nüfusunun 7’de birini oluşturduğu ve bunların birdenbire Türkiye’ye gelmek istemelerinin dikkati çekecek mahiyette olduğu, Türk konsolosluklarında vizelerin son derece hızlı bir şekilde verildiği belgelerle anlatılmaktaydı. Göçmenlerin malları konusundaki kararlara Bulgar hükümetinin gösterdiği önem vermeme hali, ayrıca belirtilmişti.¹⁴⁷

Trakya’da Yeşilyurt gazetesinde de, Türk Hükümeti’nin verdiği karşı nota ele alınmış, Bulgarlar’ın Türkler’e yönelik gerçekleştirmiş oldukları davranışların uluslararası hukuk kurallarıyla açıklanmasının mümkün olamayacağı belirtilmişti. Bulgarların, Türkiye’ye yönelik uzun zamandır kullandıkları diplomatik dilin, son derece saldırgan oluşuna dikkat çekilmiş ve Bulgar hükümetinin terbiyeye davet edildiği ifade edilmişti. Bulgaristan’ın Türkiye’ye 250.000 Türk’ü, kış aylarında insani şartlara hiçbir şekilde uymayan bir halde göndermesinin Türk-Rum mübadelesi ile hiç de benzerlik göstermediği, göçmen işinin adalet prensiplerine ve insan hak ve hürriyetlerine uygun bir biçimde halledilmesi gerektiği vurgusunun yapıldığı yorumu gazetede yer almıştı.¹⁴⁸

II.IV.IV Çingene Sorunu ve Kapatılan Sınır Bunalımı

Bulgar Hükümeti ve Türk Hükümeti arasında yaşanan nota krizlerine bir başka kriz eklendi. Bulgaristan’dan göç her an katlanarak devam etmekteyken, Bulgarlar tarafından Türk göçmenlerin arasına çingenelerin sokulması ve vize verilmeyen bazı kimselerin de sınırdan içeri sokulmak istenmesi, Türk hükümeti tarafından fark edilmişti. 1925 antlaşmasına göre Türk olmayanların Türkiye’ye giremeyeceği konusunda iki hükümette mutabakata varmıştı. Ancak bu antlaşmanın aksi yönünde hareket edilmiş ve son olarak 6 Ekim 1950’de 97 vizesiz çingene, Edirne’de tespit edilerek iade edilmişti. Bu iadeye Bulgar hükümetinin olumlu bakmaması üzerine 7 Ekim 1950 günü Türkiye, Türk-Bulgar sınırını kapattı.¹⁴⁹

Türk sınırının, hükümet tarafından kapatılmasının ardından, 131 açık Bulgar yük vagonunun Türkiye’de kalmasının, Bulgaristan’ın ekonomisine zarar verdiği gerekçesiyle Bulgaristan, Türk Hükümeti’ne bir nota vermişti. Türk Hükümeti’nin bu vagonları geri vermemesini

¹⁴⁷ “Cevabi Notamız Dün Bulgaristan’a Verildi” *Cumhuriyet Gazetesi*, 17 Ekim 1950, s. 4.

¹⁴⁸ “Sofya’ya Daha Terbiyeli Lisan Kullanmasını İhtar Ettik” *Trakya’da Yeşilyurt*, 20 Ekim 1950, s. 1.

¹⁴⁹ “Türkiye Bulgaristan Arasında Hükümet Dün Sınırı Kapattı” *Zafer*, 8 Ekim 1950, s. 1

uluslararası hukuk kurallarına uymayacağı ve oluşan zararın Türk devleti tarafından karşılanması gerektiğini bildirmişti.¹⁵⁰

Kamuoyunda bu tartışmalar yaşanırken, Bulgaristan tahriklerine devam etmekteydi. Sofya radyosu yaptığı yayınlarda, Türk Bulgar sınırının kapanmasının uluslararası bir alanda olduğu için, Türkiye’den direkt geçiş yapmak üzere sınırda bekleyen birçok İtalyan, Çekoslovak vagonunun olduğunu ve ayrıca birçok yabancı diplomatın da beklediğini iddia etmişti. Bu haberleri yapmadaki amaçları, bahse konu olan devletlerin çıkarlarının zedelendiğini söyleyerek o devletleri de Türkiye’ye karşı kışkırtmaktı.¹⁵¹

Bu süre zarfında Bulgarlar 4 tane daha nota vermişlerdi. Bulgarlar ’ın verdiği bir diğer notanın metni henüz Ankara’ya ulaşmamış, fakat Dışişleri Bakanlığı’na tebliğ edilmiş, devletlerarası nezaket kuralları hiçe sayılmıştı.¹⁵²

Mecliste yapılan gündeme dair konuşmalardan birinde, Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından muhacirlerin durumu dile getirilmişti. Bayar bu konuşmasında, Bulgaristan’la dürüst komşuluk ilişkileri hususunda devamlı olarak çaba sarf edildiğini, ancak bu çabaların karşılık görmediğini ifade etmişti. Konuşmasına şöyle devam etmişti:

“Bulgaristan, mevcut anlaşma hükmünü hiçe sayarak kısa bir zamanda, 250 bin soydaşımızı tehcire teşebbüs ederken, uluslararası hukuk kaidelerine ve insanlık prensiplerine aykırı harekette bulunmaktaydı. Göçmeye mecbur bırakılan soydaşlarımız, gayrimenkullerini tasfiye etmek imkanından mahrum bırakıldıktan başka hudutlarımıza da perişan bir halde gelmekteydiler. Sorumlu Bulgar makamları sayısı binleri aşan ve aralarında yabancı unsurlar da bulunan göçmenleri “vizesiz” olarak memleketimize sokmaya zorlamaktaydı. Hükümet, Bulgar hududunu geçici olarak kapamaya mecbur olmuştu. Bütün bu hareketlerden doğan mesuliyet, doğal olarak Bulgaristan’ı ilgilendirmektedir.”¹⁵³

2 Aralık 1950 gününe kadar devam eden sınır kapatma hadisesi, vizesiz kişilerin gönderilmeyeceği, böyle bir durumun olması halinde, geri kabulünün sağlanacağı hususlarının Bulgaristan tarafından güvence altına alınması ile son bulmuştu.¹⁵⁴

Uzunca bir zamandan beri kapalı kalan Türk-Bulgar sınırının açılışı basında da yakından takip edilmişti. Yerel basında yer alan bir habere göre:

¹⁵⁰ “Bulgarlar, Bize Bir Nota Daha Verdiler” *Yeni Sabah*, 23 Ekim 1950, s. 1.

¹⁵¹ “Bulgaristan Tahriklerine Devam Ediyor” *Yeni İstanbul*, 25 Ekim 1950, s. 1.

¹⁵² “Bulgarların Dördüncü Notası Henüz Gelmedi” *Yeni İstanbul*, 25 Ekim 1950, s. 1.

¹⁵³ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c. 2, Birinci Birleşim, 1 Kasım 1950, s. 13.

¹⁵⁴ Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, s. 243-244.

“Sınırın açılması üzerine ana vatana gelmek üzere Sivilingrat’ta bekleyen ve zor günler yaşayan Türk vatandaşları, Edirne’ye gelmeye başlamışlardı. İlk kabile olarak 162 kişilik bir grup Pazar günü öğleden sonra Karaağaç istasyonuna ulaşmış, trenden inen göçmenler, sevinç gözyaşları dökerek toprağı öpmüşler ve Oh! Allah’ım sana çok şükür, bu günleri de bize gösterdin diyerek hamd-ü senalarda bulunmuşlardı.”¹⁵⁵

Yine bir başka haberde Bulgarlar’ın zulmünün şiddeti anlatılmaktaydı:

“Kızıl Bulgarlar’ın zulmüne dayanamayarak ana vatana göç eden vatandaşların nakliyatı hızla devam etmekteydi. Türk Bulgar hududu açıldığından beri günde ortalama olarak 500 Türk Edirne’ye ulaşmaktaydı. Son gelen kabile 791 kişiydi. Bunlar Bulgaristan’da kalan Türklerin çok kötü durumda olduğunu söylemekteydiler.”¹⁵⁶

Türk hükümeti, 1950 yılında gerçekleştirdiğı sınır kapatma hadisesini, 1951 yılı Aralık ayında tekrar bir tedbir alma şeklinde uygulamaya koyacaktı. Defalarca uyarılan Bulgar tarafının, sahte vizeli ve çingene soyundan kişileri Türkiye sınırından sokmasıyla, sınır bir kez daha kapatılmıştı. Gerçekleşen bu göçler esas itibariyle Türkiye ile Bulgaristan arasındaki göçleri düzenleyen İkamet Antlaşması’na uygun olmayarak ve baskı ile yapılmıştı. Gelen göçmenler Türk devleti tarafından iskan edilmeye çalışılmış ve ayrıca bu göçmenlere toprak dağıtımı da yapılmıştı.¹⁵⁷

Sınır kapatma hadisesine kadar, yani 1951 yılının sonuna kadar 154.393 muhacir Türkiye’ye gelmiştir.¹⁵⁸ Muhacir Esas Kayıt Defterleri’nde incelediğimiz arşiv belgelerinden yola çıkarak; 1950-1951 yıllarındaki zorunlu göç ile Türkiye’ye gelen göçmenlerin bir kısmının serbest statüde iken, bir kısmının ise iskanlı statüde Türkiye’ye giriş yapmış olduğu tespit edilmiştir. Türk hükümeti tarafından hepsine toprak ve ev verilmeye çalışılmıştır. Halkın yardımları devlete önemli bir katkı sağlayarak göçmenlerin iskanında büyük rol oynamıştır. Aşağıda bu konu ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

¹⁵⁵ “Türk Bulgar Hududu Açıldı” *Trakya’da Yeşilyurt*, 5 Aralık 1950, s. 1.

¹⁵⁶ “Göçmen Vatandaşlarımız” *Trakya’da Yeşilyurt*, 15 Aralık 1950, s. 1.

¹⁵⁷ Atabay, “Çingene Sorunu ve 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Çanakkale’ye Göçler”, s. 59.

¹⁵⁸ Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, s. 246

II.V Türkiye' ye Gelen Göçmenlerin Durumu ve Göçmenlerin İskanı

Türkler, 1453'te 2. Sultan Mehmet'in İstanbul'u feth etmesi sonrasında, 1492'de Sefarad Yahudilerinin İspanya'dan göç etmeleri ve İsrail'e göç eden birkaç bin Türk Yahudisi'nin fikirlerini değiştirerek Türkiye'ye göç etmeleri gibi örneklerle dolu uzun bir göç ve yeniden yerleşim tarihine sahiptirler. Osmanlı İmparatorluğunun hükmettiği yüzyıllar boyunca, Türkler başka yerlerde zulüm gören çok sayıda muhacir grubuna kucak açmışlardır. İmparatorluğun yıkılıp Balkan ülkelerinde artan milliyetçi rejimlerin yükselişinden sonra Yugoslavya, Romanya ve Bulgaristan Türkleri ve Müslüman Slavlar için bu ülkelerden Türkiye'ye doğru güçlü geri göç hareketi olmuştur.¹⁵⁹

30 Ocak 1923'de Lozan'da imzalanan Sözleşmede "Türk topraklarında yaşayan Rum Ortodoks dinine tabii Türk vatandaşlarının ve Yunan topraklarında yaşayan Müslüman dinine tabii Yunan vatandaşlarının zorunlu karşılıklı değişimi ve mübadelesi" maddesi yer almaktaydı. Yunanistan'daki Batı Trakya Müslümanları ile İstanbul Rumları mübadeleden muaftı. 1921'den 1928'e kadar geçen sürede tahminen 400.000 Müslüman Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ederken 1.5 milyon Rum Türkiye'yi terk etmişti. Bu nüfus mübadelesinden önce Türkiye'de pek az resmi göç ve yerleşim kurumu vardı. 1913'te İskan ve Aşayir Müdürlüğü kurulmuştu ancak yetersizdi. Böylece 8 Kasım 1923'te Bayındırlık ve İskan Bakanlığı kuruldu. Çok hantal ve masraflı olduğu görülünce de, Aralık 1924'te İçişleri Bakanlığına bağlı İskan Müdürlüğü kuruldu. Bu birim, Yunanistan'dan gelen Türklerin iskan edilmesini koordine etmişti. İskan Müdürlüğü 1950'de Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlanmadan önce Sağlık ve Hıfzıssıhha Bakanlığı'na ve daha sonra bir kez daha Tarım Bakanlığı'na bağlandı.¹⁶⁰

Bulgarlar, Bulgar Türklerinin sınır dışı edildiklerini açıkladığında, bu idare, kendisine verilen mültecilerin kabulü, nakledilmesi, bakımı ve yerleşiminin sorumluluğunu üstlendi. İskan programına devlet, dışişleri, içişleri, sağlık ve çalışma gibi diğer bakanlıklar yardımcı olacaktı. 1952'de mülteci yerleşiminden çok fazla bakanlık biriminin sorumlu olduğu görüldüğünde, Toprak ve İskan Genel Müdürlüğü doğrudan Başbakanlığa bağlandı. Başbakan tarafından atanan Genel Müdür, 1934'ten beri devam etmekte olan mevcut toprakların iskan ve kadastro

¹⁵⁹ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 46.

¹⁶⁰ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 47.

sorumluluğu yanı sıra mültecilerin iskanından sorumlu olacak şekilde iki ana konuda görevlendirilmişti.¹⁶¹

II.V.I Göçmenlerin Kabulü ve İskanı

1950-1951 yıllarında bütün mülteciler, Bulgar hükümeti tarafından Svilengrad'da toplandıktan sonra, sınır istasyonuna trenle gönderilerek, Edirne sınır istasyonundan Türkiye'ye girişleri yapılmıştı. 1950-1951 kış aylarında mülteciler konut ve beslenme yetersizliği nedeniyle hem Svilengrad, hem de Edirne'de büyük sıkıntı yaşadı. Çoğu, Bulgaristan'daki varlıklarını kaybetmiş ve yardıma muhtaç hale gelmişlerdi. Ancak 1951 yazında, imkanlar büyük ölçüde arttırılmış ve bir göçmen kabul prosedürü geliştirilmişti. Göçmenler için özel olarak inşa edilen tren istasyonuna vardıklarında, "DDT" tedavisi uygulanıyor, tifo ve çiçek aşılı yapılarak elbiseleri dezenfekte ediliyordu.¹⁶²

Ağustos 1950'de günde ortalama 150 göçmen sınırdan ülkeye giriş yapmaktaydı. Fakat bu durum bazen değişiklik göstermekte bir günde 700 kişinin Edirne'ye gelmesi de mümkün olmaktaydı.¹⁶³

Gelen göçmenlerin Bulgar pasaportları ve Türk vizeleri inceleniyor, Türk vatandaşlığına kayıt formlarını doldurmaları isteniyor, güvenlik polisi tarafından kontrol edildikten sonra, bir sağlık kontrolünden daha geçiriliyorlardı. Meslekleri ve yetenekleri araştırılıyor ve öncelikli yerleşim alanı tercihleri kaydediliyordu. Normalde, birkaç gün süren bu kontroller sırasında mülteciler uyku ve beslenme imkanlarının olduğu geçici kabul kamplarında kalıyorlardı.¹⁶⁴

Eylül 1950'de ise trenlerle gelen göçmenlerin ortalama günlük sayısı 300-600 kişi arasında değişiklik göstermekteydi. Gelen göçmenlerin sayısının gittikçe artacağı belirtilmekteydi.¹⁶⁵

Bu göçmenler, Edirne'den Tekirdağ'a ya da İstanbul'a gönderildiler. Bu iki merkezden, şehir merkezlerine, deniz yoluyla ya da kara yoluyla hükümet tarafından ücretsiz nakledildiler. Şehir merkezlerine vardıklarında, o il hudutlarında bir köy ya da kasabaya yerleştirildiler. Yeni evlerine yerleşimlerini hızlandırmak için hükümet, 27 günlük onarım için mali yardımda bulundu; bu süre dolduktan sonra, onarım yükü taşra idarelerine bırakılmıştı. Şunu da

¹⁶¹ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 47.

¹⁶² Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 48.

¹⁶³ "Göçmen Akını" Edirne Postası, 23 Ağustos 1950, s. 1.

¹⁶⁴ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 48.

¹⁶⁵ "Göçmen Akını" Edirne Postası, 9 Eylül 1950, s.1.

vurgulamak gerekir ki; pek çoğu kendileri de göçmen olan Türk aileleri, mültecilere gönüllü olarak geçici yiyecek, barınak ve giyim desteği vermeyi kabul etmeseydi, bütün bu hazırlıklara rağmen kabul ve uyum süreci mülteciler için olağanüstü zor olacaktı¹⁶⁶

5 Aralık 1950 ve 13 Aralık 1950 tarihleri arasında 5227 göçmen yurda gelmiş ve gümrük işlemlerinin ardından sevk edildikleri yerlere gönderilmişlerdi.¹⁶⁷

Göçmen sayısının yüksek olması, hükümetin yeterli sayıda personel ve malzeme temin edememesi gibi nedenlerle konaklama yerleri çoğunlukla haddinden fazla kalabalıktı ve birçok durumda mesleki niteliklerin kontrol edilmesinin ötesinde herhangi bir kontrol yapılamıyordu.¹⁶⁸

İstanbul Sirkeci'deki göçmen misafirhanesinde Aralık ayı içerisinde 1800 kadar göçmen bulunmaktaydı ve birçoğu Bursa ve Anadolu'daki akrabalarının yanına gitmek üzere beklemekteydi. Edirne'ye günde ortalama 700-800 göçmen gelmekte ve burada bulunan misafirhanedeki 2500 yatağın 3000'e çıkarılması için girişimlerde bulunulmaktaydı.¹⁶⁹

Şubat 1951 yılına gelindiğinde, Edirne'ye günde 800-1000 civarında göçmen giriş yapmaktaydı. Şu ana kadar gelen göçmenler 86 bine ulaşmıştı. Edirne'de mevcut bir ekip Tarım Bakanlığı Toprak ve İskan Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış bulunan deftere göçmenlerin durumunu kaydetmekteydi. Ayrıca göçmenlerin çalışma durumlarını öğrenmeye yönelik sorular sorulmakta ve bilgi toplanmaktaydı. Bu toplanan bilgilerin uluslararası teşkilatın ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde düzenlenmesi, yeni soru kağıtlarının hazırlanması ve kayıtların günü gününe, İstatistik Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi ve fişlerin tasnif edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından göçmenleri ülke nüfusuna en kısa zamanda yazabilmek için bir komisyonun kurulmasına karar verilmişti.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 48.

¹⁶⁷ "Bulgaristan'dan Memleketimize Göçmen Akını Devam Ediyor" Edirne Postası, 16 Aralık 1950, s.1.

¹⁶⁸ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 48.

¹⁶⁹ "Göçmenler" *Trakya'da Yeşilyurt*, 29 Aralık 1950, s. 1.

¹⁷⁰ "Bulgaristan'dan Gelen Göçmenlerin Adedi 86 bine Yaklaştı" *Trakya'da Yeşilyurt*, 6 Mart 1951. s. 2.

II.V.II Göçmen Yeniden Yerleşim Programının Kapsamı

Başlangıçta, yeniden yerleşim planları, tüm göçmenleri Türkiye ekonomisine entegre etmek amacıyla yapılmıştı. Her ne kadar içlerinde az sayıda iş adamı ve profesyonel olsa da mültecilerin büyük çoğunluğu çiftçi veya yarı vasıflı işçilerden oluşuyordu. Bu insanların Bulgaristan'da sahip oldukları koşullara mümkün olduğunca benzer koşulların oluşturulmasına karar verildi. Buğday ekimi yapanlar buğday bölgelerine, tütün çiftçileri tütün bölgelerine yerleştirildiler. Benzer şekilde, dağlık bölgelerde yaşayanlar dağlık bölgelere, ovalarda yaşayanlar ovalık bölgelere yerleştirildiler. Genel olarak yeniden yerleşim stratejisi mülteciler için ayrı yerleşim yeri ve topluluklar kurmak yerine mümkün olduğunca mevcut lokal koşullara entegre edilmeleri üzerine kurgulanmıştı. Bu politikalar çerçevesinde, göçmenlerin çoğu, 63 ilin 44'ünde, yerleşik halde yaşayan toplulukların yanına yerleştirildiler. Aileler mevcut köylerin çeşitli yerlerine dağıtılmış veya yeni inşa edilmiş köy veya kasaba banliyölerine yerleştirilmişlerdi¹⁷¹.

Sadece göçmenlerin yerleşimi için kurulan yeni köy sayısı 50' den azdı. Bunlar esas olarak merkez Anadolu platosunda, Mersin ve Antalya ovalarının güney eteklerinde Tuz Gölü'nün batısında ve Konya'nın kuzeyindeki seyrek yerleşimin olduğu daha kuru, bozkırlık alanlardı. Göçmenler için kurulan en geniş yerleşim alanı İstanbul'da tek bir yerleşimde 2.000'den fazla evin inşa edildiği Haliç'in hemen kuzeyinde yer alan bölgeydi.¹⁷²

Göçmenlerin iskanlarının kısa bir zamanda ve kolay bir şekilde halledebilmek için Devlet Bakanlığı ve Toprak ve İskan İşleri Müdürlüğü birtakım tedbirler alma yoluna gitmişlerdi. Özellikle şehirlere yerleştirilen göçmen ailelerinin kendi evlerini iki ay içinde yapabilmeleri için gerekenler tespit edilmişti.¹⁷³

Çok kısa zamanda ortaya çıktığı üzere, göçmenler dağlık Doğu Anadolu Bölgesine yerleştirilmek istemediler. Bu bölge son derece dağlık, sert ve tarıma elverişli olmayan iklim koşullarına sahipti ve en önemlisi de kötü haberleşme ve iletişim şartları nedeniyle Türkiye'nin geri kalanından tecrit edilmiş durumdaydı. Ayrıca, Türk hükümeti de bu masum göçmenleri Komünist casus ve ajanların aralarına sızma tehlikesinden duyulan kaygı nedeniyle, Sovyet sınırındaki bu stratejik bölgeye yerleştirmek istemedi. Bu nedenle, mülteciler, Karadeniz'de

¹⁷¹ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 49.

¹⁷² Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 49.

¹⁷³ "Göçmen İskanı İçin Alınan Tedbirler" *Edirne Postası*, 6 Ekim 1951, s. 1.

Ordu'dan başlayarak kabaca Erzincan, Tunceli, Elazığ, Malatya ve Maraş'ı içine alan güneyde Hatay'ın doğusundaki Türk-Suriye sınırına kadar uzanan bölgenin batısına yerleştirilmişlerdir.¹⁷⁴

II.V.III Göçmenlere Arsa Tahsisinin Plan ve Yöntemleri

Serbest ve iskanlı göçmen olarak iki kategoride değerlendirilen göçmenler, Bakanlar Kurulunun aldığı son bir karar uyarınca, 1950 takvim yılı başından itibaren, serbest olan göçmenlerin de iskan kanunu gereğince, iskanlı göçmenlerin haklarından faydalanabileceğini karara bağlamıştı.¹⁷⁵

Yeniden yerleşim planları uyarınca, tüm mülteci ailelerine bir ev ve tarla tahsis edilecekti. Şehir sakinleri için arsa sadece bir bahçe için yeterince büyük olabilir, ancak çiftçiler için ayrılan topraklar bir ailenin destekleyeceği büyüklükte ekilebilir ve mera alanlarını içermeliydi. Göçmenlere tahsis edilen tüm araziler, devlete ait arazilerden tahsis ediliyordu. Diğer devlet toprakları, ıslah edilen bataklıklar ve sulak araziler, vakıf toprakları ve belirli mülklerin kamulaştırılması yoluyla toplanmıştır.¹⁷⁶

Bu doğrultuda devlet, gelen göçmenlerin çoğunluğunun çiftçi olmasını da göz önünde bulundurarak, elindeki toprakları nüfus esasına göre göçmenlere veriyor, İskan Kanunu'na göre 20 yıllık borçlanma yapıyor, ziraat aletleri, çift hayvanlarının verilmesi, ziraatçı olmayanlara da mesleklerini yapabilecek kadar para temini, ayrıca milli emlakın elinde bulunan binaların da göçmenlere dağıtılmasına yönelik bir program hazırlıyordu.¹⁷⁷

İlk arazi tahsisatları, 1945'te yasalaşan 1950'de tadil edilen Arazi Dağıtım Kanunu hükümlerine uygun olarak yapılmıştır. Kanuna göre, tahsis edilecek arazi bir aile içindeki üye sayısına, arazinin niteliğine ve arazinin eğimine göre değişiyordu. 1952 yılının sonunda, Arazi ve İskan Müdürlüğü tarafından mülteciler için özel olarak yeni bir tahsisat skalası hazırlandı. Bu yeni ölçeğe göre, Arazi Dağıtım Kanunu'ndaki daha önceki deneyim uyarınca bir aileyi desteklemek için daha büyük parsellere ihtiyaç duyulduğu gerçeği doğrultusunda, önceki tahsisatlar iki katına çıkarıldı. Tahsisatlar, yerel olarak atanan "arazi komisyonları" tarafından yapıldı. Ne

¹⁷⁴ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 49.

¹⁷⁵ "Serbest İskan" *Edirne Postası*, 27 Haziran 1951, s. 1.

¹⁷⁶ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 50.

¹⁷⁷ "Devlet Elindeki Topraklar Göçmenlere Veriliyor" *Edirne Postası*, 4 Nisan 1951, s. 1.

yazık ki, fiili tahsisatlar belirtilen miktarlardan çok daha küçüktü. Yerleşimcilerin çoğu arazilerini tek bir parça olarak alıyordu. Ancak topraklar verimli ve verimsiz alanlar arasındaki farklılıkları telafi etmek, ekilebilir arazi ve mera yapmak için bitişik olmayan şeritlere ayrılmıştı. Mülteciler tahsis edilen arazileri 25 yıl boyunca satmamak şartıyla vatandaşlık haklarını ve arazinin tam haklarını almışlardı.¹⁷⁸

II.V.IV Yıllara Göre Gelen Göçmen Sayıları

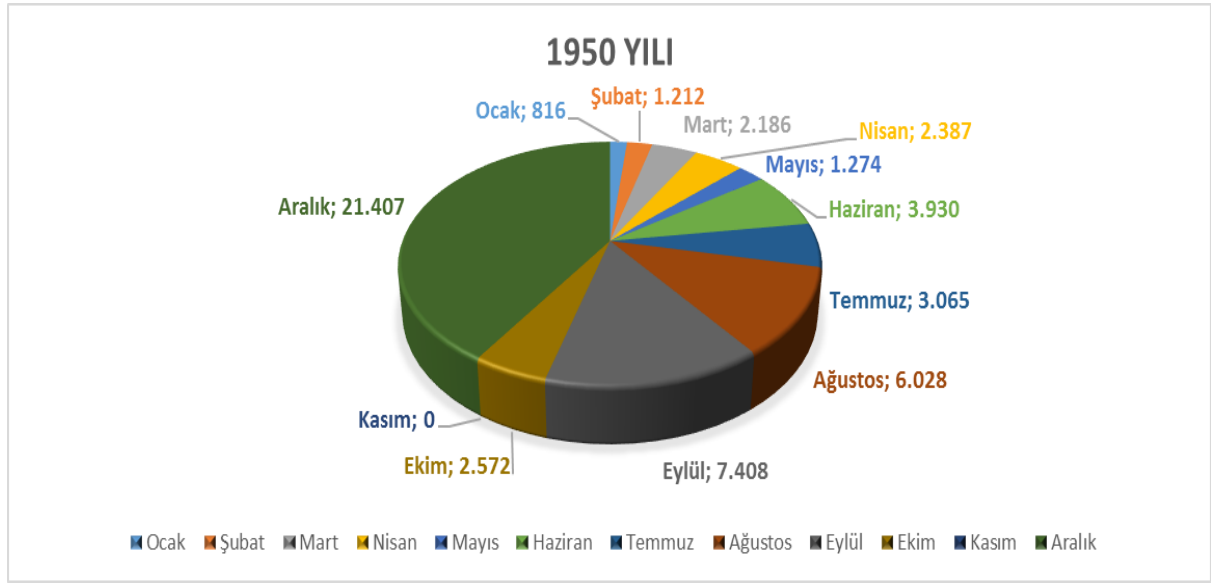
Yeniden yerleşim programı kapsamında iskanları sağlanmaya çalışılan ve Türkiye’de kendilerine yeni bir hayat temin etme gayreti içinde olan göçmenlere yardım hiçbir koşulda esirgenmemişti. Bulgaristan, 8 Kasım 1951’de Türkiye’nin sınırı kapatmasından sonra göçü durdurmuş ve Türkiye’yi suçlamıştı. 1 Aralık 1951 günü bu suçlamalara karşılık veren hükümet, göç etmek isteyen Türkleri engellemesinin söz konusu olmadığını , bunun en güzel örneğinin de, 1950 yılından 1951 sonbaharına kadar Bulgaristan’dan yapılan göçler olduğunu, aslında göçün devam etmesinin, Bulgar Hükümetinin çıkarlarına hizmet ettiğini belirtmişti. 1950-1951 yıllarında toplam 154.393 Türk Bulgaristan’dan Türkiye’ye geldi.¹⁷⁹

Tablo 6. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı

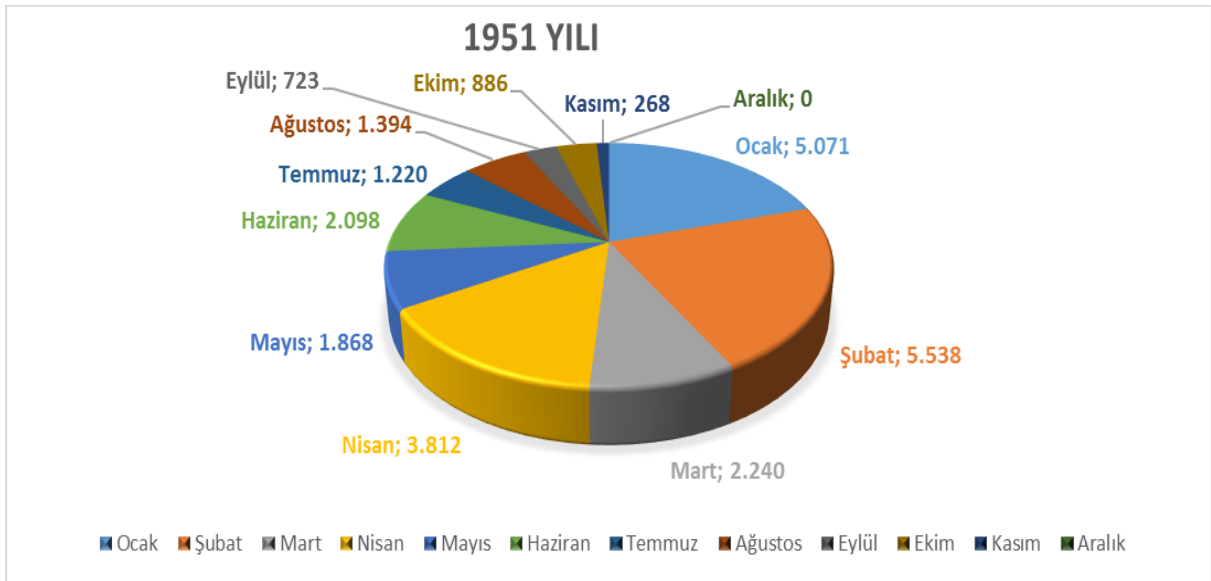
Aylar	1950 yılı		1951 yılı	
	Aile	Nüfus	Aile	Nüfus
Ocak	224	816	5.071	21.352
Şubat	285	1.212	5.538	20.237
Mart	463	2.186	2.240	9.553
Nisan	588	2.387	3.812	16.250
Mayıs	296	1.274	1.868	8.008
Haziran	804	3.930	2.098	8.646
Temmuz	898	3.065	1.220	5.243
Ağustos	1.330	6.028	1.394	5.489
Eylül	1.499	7.408	723	2.861
Ekim	867	2.572	886	3.455
Kasım	---	---	268	1.114
Aralık	4.979	21.407	---	---
Toplam	12.233	52.185	25.118	102.208

¹⁷⁸ Kostanick, “Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953”, s. 51.

¹⁷⁹ Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, s. 245-246.

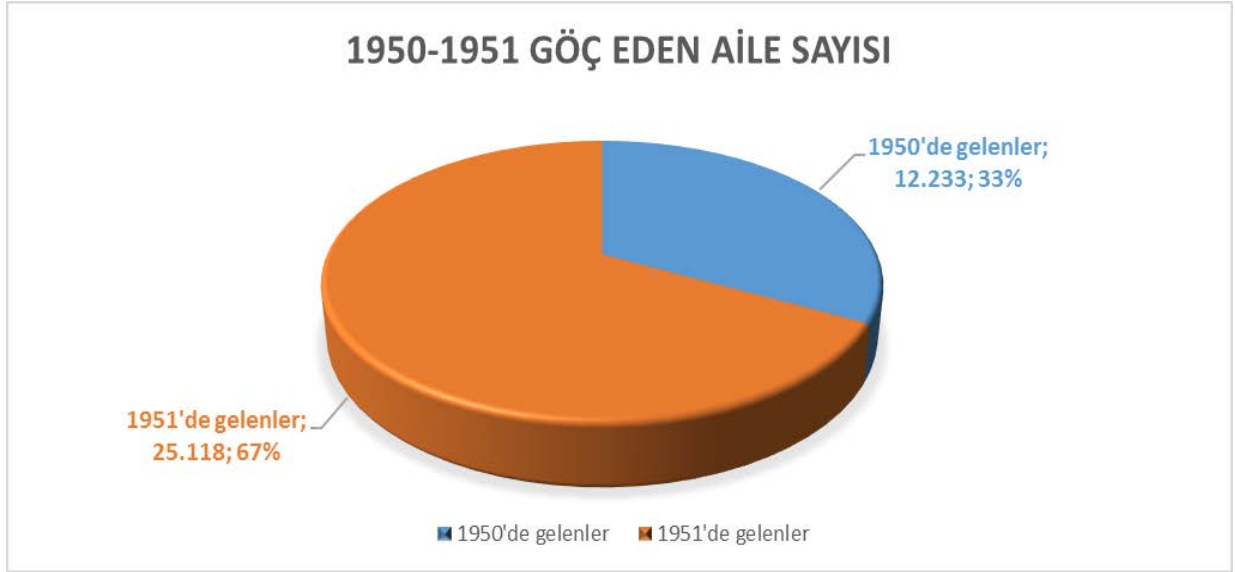
Şekil 5. 1950 Yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı

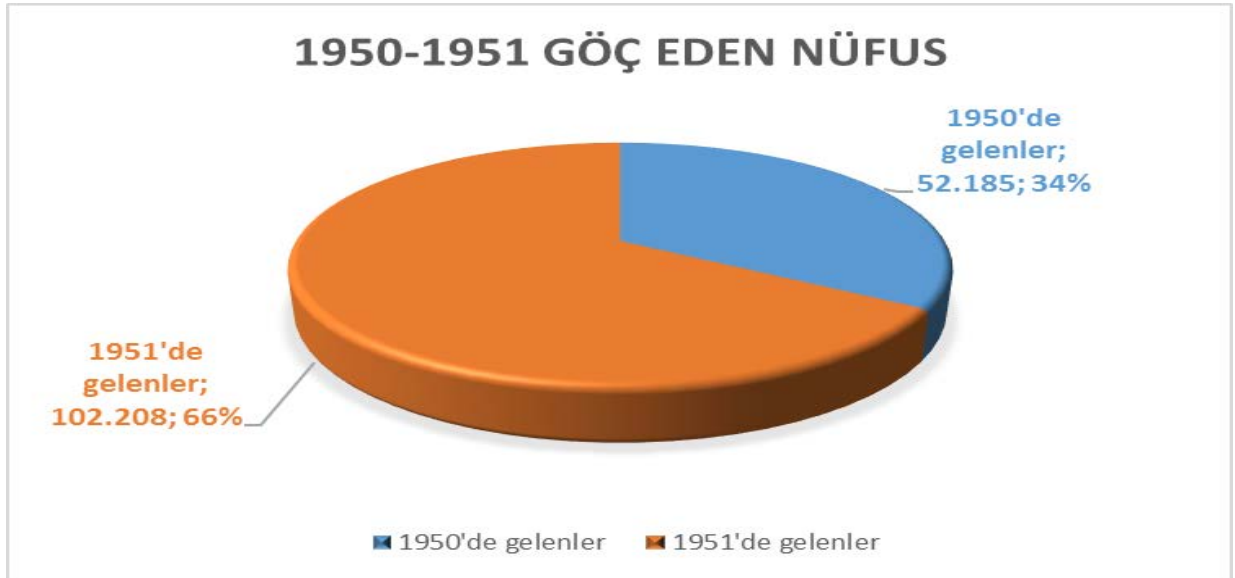
Şekil 6. 1951 Yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı

Tablo 7. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Toplam Göçmen Sayısı

	Aile	Nüfus
1950'de gelenler	12.233	52.185
1951'de gelenler	25.118	102.208
Toplam	37.351	154.393

Şekil 7. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Aile Sayısı

Şekil 8. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1950-1951 GÖÇÜ VE KIRKLARELİ

III.I Kırklareli Vilayeti (Genel Durum, Tarihçe)

Istıranca Dağları'nın arasında adeta bir kasaba havasındaki Kırklareli, Trakya'nın en gizli kalmış şehirlerinden birisidir. Bu kentte yaşayanlara nerelisin sorusu sorulunca verdikleri cevap daima göçmen şeklinde olmaktadır. Göçmenlik, Kırklareli ile adeta özdeşleşmiş doğal bir olgudur. Kırklareli nüfusunun çok büyük bir bölümü, özellikle Cumhuriyet Dönemi ve sonrasında Balkanlar' dan gelen göçmenlerden oluşmuştur.

Kırklareli, Marmara Bölgesi'nin Trakya kısmında, Istranca dağları boyunca ilerleyen ve İstanbul'u Aşağı Tuna havzasına bağlayan tarihi yol (sağ yaka yolu) üzerinde bulunan bir ilimizdir. Şehrin ne zaman ve nasıl kurulduğu ile ilgili elimizde net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak civardaki höyükler bu bölgedeki yerleşimin oldukça eski tarihlere dayandığını göstermektedir. Kırklareli'nin tarihi Trakya'nın tarihiyle paralellik gösterir. Şehir, eskiçağlarda İskitler' in, Persler' in, Trak kavimlerinin kurduğu Odris Devleti'nin, Makedonya Kralı Filip' in ve Galatlar'ın hakimiyeti altında kaldıktan sonra Roma topraklarına katılmış ve Roma'ya bağlı Trakya eyaletinin sınırları içinde yer almıştır. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra ise Bizans'ın (Doğu Roma) hakimiyeti altına girmiştir. Bu dönemde şehre “Saranta Ekklesies” adı verilmiştir. Zaman zaman Bulgarlar' ın akınlarına uğrayan şehir, Bulgarlar tarafından “Lozengrad” olarak adlandırılmıştır. Roma ve Bizans dönemlerinde Trakya ile birlikte Kırklareli çevresi birkaç defa Got istilasıyla karşılaşmış ve V. yüzyılda bölgeye ilk Hun akınları gerçekleşmiştir. Sonrasında Avarlar'ın (VII. ve X. yüzyıl), Haçlılar' ın (XII. yüzyıl sonu) ve Latinler'in (XII. yüzyıl başı) saldırılarına uğrayan şehir son olarak Osmanlı hakimiyetine girmiştir.¹⁸⁰

Bir çok kaynakta Kırklareli'nin fethinin, Edirne'nin 763'te (1361) ele geçirilmesinden sonra gerçekleştiğinden bahsedilir. Fetih tarihi olarak da 768 (1366) ve 770 (1368-1369) yılları verilir. Şehrin “Saranta Ekklesies” olan ismi, Osmanlı hakimiyetinden sonra eski isminin birebir tercümesi olan “Kırk Kilise” haline çevrildi. Cumhuriyet dönemine kadar da bu isim değiştirilmemişti.¹⁸¹

¹⁸⁰ Metin Tuncel “Kırklareli” *İslam Ansiklopedisi*, c. 25, (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), s. 479.

¹⁸¹ Tuncel, “Kırklareli”, s. 479-481.

1913 yılında Edirne Vilayeti'ne bağlı olan dört sancağından biri haline gelen Kırklareli, Edirne, Gelibolu ve Tekirdağ sancakları ile beraber 1920 yılına kadar bu statüde kalmıştı.¹⁸²

İstanbul'u Orta ve Doğu Avrupa'ya bağlayan önemli bir konaklama merkezi olan Kırk Kilise, Rumeli eyaletinde Vize sancağına bağlı bir Osmanlı kaza merkezi idi. XVI. yüzyılda 283 hane (yaklaşık 1300 kişi)' den oluşan şehir, Cami-i Atik, Cami-i Kebir, Hacı Zekeriyya, Sultan Bayezid Han Kethüdası, Yapraklı ve Karaca İbrahim adlı altı mahalleden oluşuyordu. Nüfusun büyük bir bölümünü Batı Anadolu'dan getirilip yerleştirilmiş Yörük Grupları oluşturmaktaydı. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda Ruslar' ın eline geçen Kırk Kilise, 3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşmasıyla Bulgaristan Prensliği'ne, yine aynı yılın 13 Temmuz'unda imzalanan Berlin Antlaşması'na göre de Türkler' e geri verildi. 24 Ekim 1912 tarihinde Bulgarlar tarafından işgal edilen şehir 21 Temmuz 1913'te kurtarıldı. 26 Temmuz 1920'de Yunan işgaline uğrayan Kırk Kilise, 10 Kasım 1922'de Kurtuluş savaşı sırasında geri alınmıştır.¹⁸³ TBMM'nin 4 Aralık 1924 tarihindeki birleşiminde Kırkkilise mebusu Dr.Fuat Bey verdiği kanun teklifiyle, halk arasında halihazırda Kırklareli olarak isimlendirilen Kırkkilise isminin Kırklareli olarak değiştirilmesini istemiş ve oy birliğiyle kabul edilmiştir.¹⁸⁴

III.II Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Durumu

1950-1951 yıllarında Türkiye'ye Bulgaristan'dan göç eden Türklerin, Edirne'den giriş yaptıkları anda, Kırklareli'ne sevk ve iskan edilen her bir muhacir için, Toprak ve İskan Müdürlüğü tarafından Muhacir Esas Kayıt Defterleri'ne ayrı ayrı kayıt açılmıştır. Bu kayıtlarda, gelen göçmenlerin, Türkiye'de yerleştirildiği kasaba ve köyün adı, göçmenlerin doğum tarihleri, aile içerisindeki statülerinin tespiti,¹⁸⁵ göçmenlerin soy ve dili, eski tabiiyetleri, Türkiye'ye girdikleri kapı, Türkiye'ye ayak bastığı tarih, göçmenlere dağıtılan göçmen kağıdının verildiği yer ve tarihi, iskan şekli,¹⁸⁶ yerleştirildikleri köye geldikleri tarih, yeni tipte yaptırılan eve nakil tarihi, göçmenlere tahsis edilen arazilerin miktarı¹⁸⁷, kayıt altına alınmıştır. Devletin tahsis ettiği araziden ürün elde etmek için tohumluk buğday yardımı, tarımsal araç ve

¹⁸² Musa Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı*, (1920-2013), c. IX, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014), s. 277.

¹⁸³ Tuncel, "Kırklareli", s. 479, 480.

¹⁸⁴ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı* (1920-2013), s. 282, 283.

¹⁸⁵ Aile içindeki statüleri: Reisi, (bazı yerlerde başı olarak da yazılmıştır) karısı, kızı, oğlu, gelini, kız torunu, erkek torunu, annesi, babası şeklinde yazılmıştır.

¹⁸⁶ Serbest ve gönüllü olmak üzere iki şekilde kaydedilmiştir.

¹⁸⁷ Orta, eyi ve fena dekar olmak üzere üç başlık altında dağıtılan arazi yardımlarıdır.

gereçler ve barınma amaçlı konut yardımları gibi diğer bilgilerin yanı sıra devletin aile başına yaptığı nakdi iâşe yardımları da bu defterlerde yer almaktaydı.¹⁸⁸

Ayrıca Muhacir Esas Kayıt Defterleri'nde, gelen muhacirlerin beraberinde getirdiği hayvanat ve malzeme şeklinde ayrı bir başlık bulunuyor olmasına rağmen hiçbir defterde göçmenlerin yanında getirdiği bir eşya kaydına rastlanmamıştır.¹⁸⁹

Bu defterler günümüzde, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda (Ankara) bulunmaktadır. Bu arşivde, 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli iline göç edenlerin kayıtlarının tutulduğu, Kırklareli merkez ve ilçelerine ait 8 adet defter incelenerek veriler elde edilmiştir. Bu 8 defterin isim ve kodları şu şekildedir:

1. Lüleburgaz 271 Kod ve 187 numaralı defter
2. Lüleburgaz 271 Kod ve 189 numaralı defter
3. Kırklareli Merkez, Lüleburgaz 271 Kod ve 198 numaralı defter
4. Vize 271 Kod ve 191 numaralı defter
5. Pınarhisar 271 Kod ve 194 numaralı defter
6. Demirköy 271 Kod ve 196 numaralı defter
7. Babaeski 271 Kod ve 183 numaralı defter
8. Babaeski 271 Kod ve 197 numaralı defter

Çalışmanın konusunu oluşturan Kırklareli'ne gelen göçmenlerin, kayıtlarının tutulduğu 8 defterden Babaeski 271 kod ve 183 numaralı defter dışında kalan tüm defterler, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı tarafından elektronik ortama aktarılarak 5 CD'ye kaydedilmiştir. Araştırmamızda bu 5 CD görüntülenerek kayıtlar A4 kağıtlara not alınmış, sonrasında excel tablolarına aktarılmıştır. Babaeski 271 kod ve 183 numaralı ve Pınarhisar 271 kod ve 194 numaralı dijital kaydı olmayan defterler de, yerinde sayfa sayfa incelenerek araştırmamıza baz teşkil eden veriler kayıt altına alınmıştır.

Yerinde incelediğimiz Pınarhisar 271 kod ve 194 numaralı defterdeki kayıtların birebir Kırklareli merkez 271 kod ve 198 numaralı defter kayıtları içerisinde elektronik ortama aktarıldığı tespit edilmiştir. Muhacir Esas Kayıt Defterleri'nden Pınarhisar'a ait 194 numaralı 271 kodlu defter, 133 sayfadan ibaret olup 1950-1978 tarihli muhacir kayıtlarını içermektedir. Pınarhisar Merkez, Kaynarca, Cevizliköy, Yancıklar, Hacıfakılı, Osmancık, Yenimandıra, Sötlüce, Tozaklı, Evciler, Karıncak, Poyralı, İslambeyli, Yenice, Erenler, Beylik mahallesi,

¹⁸⁸ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951.

¹⁸⁹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951.

Dere Mahallesi, Orta Mahalle ve Camii Kebir mahallelerini içermektedir. Pınarhisar Muhacir esas kayıt defteri 47 cm uzunluğunda olup, 34 cm enine sahiptir. Defterin kapak rengi açık kahverengidir.¹⁹⁰

Kırklareli ili Babaeski ilçesi 271 kodlu 183 numaralı dijital kaydı olmayan, Muhacir Esas Kayıt Defteri' de yerinde incelenmiştir. Bu defterde Babaeski'ye bağlı köyler ile Babaeski merkez ve mahalleleri yer almaktadır. Bu mahalle ve köyler defterin ön yüzünde şu şekilde sıralanmaktadır: Mandıra, Alpullu, Nadirli, Pancarköy, Sinanköy, Yeniköy, Sinanlı, Hamidiye Mah., Dindoğru Mah., Karahalil, Çengerli, Hıdırcaköy, Düğüncülü, Taşağıl, Müsellim, Sofuhalil, Büyükmandıra, Babaeski Merkez, Gazi Kemal, Katrancı, Çiğdemli, Erikler Yurdu, Kuzu Çardağı, Haznedar, Ertuğrulköy, Karacaoğlu, Doğancık, Oruçluköy, Gaziosmanpaşa Mah., Fevziçakmak, Demirkapı, Çakıllı, Çengelköy, Trakyaankarı, Hediye Köyü, Şeker Mah., Taşallı, Osmaniye, Kışla sok., Karabayır, Yeni Mah., Gündoğu Mah., Taşallı, Gülbahçe Mah., Karaali, Fatih Mah., Pehlivanlı, Çavuşköy, Halisbaba Köyü, Hacıhasan Mah. 48 cm boy ve 32 cm eninde olan bu defterde Babaeski ilçesine 1951-1972 yılları arasında Bulgaristan'dan gelmiş olan muhacirlerin kayıtları yer almaktadır. Defter 267 sayfadan oluşmaktadır. Defterin kapak rengi koyu pembe.¹⁹¹

Kırklareli-Lüleburgaz defteri iki ayrı defterden oluşmaktadır. 594 sayfa sayısı olan 271 kodlu 187 numaralı defter, 1929-1951 yılları arasındaki muhacir kayıtlarını içermektedir. Defterin ön yüzünde gelen göçmenlerin Lüleburgaz ilçesinde sevk ve iskan edildikleri köy ve mahalleler şu şekilde belirtilmiştir: Turgutbey, Lüleburgaz Merkez (Kasaba),Çiftlikköy, Ayvalı, Büyük Karıştıran, Kayabeyli, Küçük Karıştıran, Çengelli, Ahmetbey, Oklalı, Müsellim, Hamzabey, Gündoğu, Akçaköy, Karamusul, Emirali, Ceylanlı, Kumsayık, Bedir Köyü, Durak Mah. Yılmaz Mah. Tatarköy, Sarıcalı, Özerler Mah. Celaliye, Seyitler, Umurca Evrensekiz, Karaağaç, Sakızköy, İmralı, Eskibedir, Yenimahalle, Yıldız, Kocasinan, Dere Mah. Yıldırım, Düğüncübaşı, Kurtuluş Mah., Kazan, Kırıkköy, Türkgeldi Çiftliği, Hamitabad.¹⁹²

Kırklareli-Lüleburgaz 593 sayfadan oluşan 271 kodlu 189 numaralı 2. defter 1950-1971 tarihleri arasındaki muhacir kayıt bilgilerine sahiptir. Bu defterde göçmenler, Lüleburgaz Merkez, Evrensekiz, Kayabeyli, Turgutbey Ayvalı, Yenimahalle, Seyitler, Çengelli, Akçaköy, Kazanköy, Kocasinan Mah., Küçükkarıştıran, Tatarköy, Gündoğu Mah., Özerler Mah., Umurca, Dere Mah., Karaağaç, Bedir, Hamitabad, Ahmetbey, Celaliye, Müsellim, Eskitaşı,

¹⁹⁰ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Pınarhisar, Kod: 271, No: 194.

¹⁹¹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Babaeski, Kod: 271, No: 183.

¹⁹² BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Lüleburgaz, Kod: 271, No: 187.

Çeşmekolu, Sarıcalı, Büyükkarıştıran, Kırıkköy, Sarımsaklı Çiftliği, Oklalı, Yenigöç Mah., Yıldırım Mah., Çiftlikköy, Sakızköy, Eskibedir, Hamzabey, Kurtuluş Mah., Durak Mah., Yılmaz Mah., Emiralı, Düğüncübaşı, Karamusul'a sevk ve iskan edilmişlerdir.¹⁹³

Kırklareli-Vize defteri 315 sayfadan ibarettir. 1935-1978 arası kayıt altına alınan 271 kodlu 191 numaralı defterde göçmenlerin iskanları, Vize-Merkez, Aksicim, Yenice, Evrenli, Düzova, Müsellim, Çavuşköy, Çövenli, Sergen, Çakıllı, Develi, Kömürköy, Doğanca, Akpınar, Pazarlı, Midye(Kıyıköy), Hamidiye, Kızılağaç, Soğucak, Taştatarlı, Kaya Mah., Topçu, Bulaca Mah., Evrencik, Kale Mah., Küçükyayla, Seyitkasım, Balkaya, Yenimahalle, Akıncılar, Kışlacık (Urgaz), Cumhuriyet Mah.'ne sağlanmışır.¹⁹⁴

Kırklareli 271 kodlu 196 numaralı Demirköy defteri 1935-1978 tarihlerini içermektedir. Bu defterde toplamda 469 sayfa vardır. Göçmenler, Demirköy-Merkez, Turulya (Hamdibey), Ayastefanos (Beğendik), Paspala (Armutveren), Pılaça (Sislioba), İğneada, Mağlevit, Gökyaka, Yeşilce (Mihalangoz), Velika (Balaban), Urgaz, Karacadağ, Kireçnova, Kamilya (Yiğitbaşı), Sarpac (Sarpdere), İncesirt, Mikroçova, Karanlık, Ereğli, Siviler, Korfa (Avcılar), Limanköy'e sevk ve iskan edilmişlerdi.¹⁹⁵

Kırklareli ili Babaeski ilçesinin 592 sayfa sayısına sahip, 271 kodlu 197 numaralı 1934-1950 yıllarını kapsayan, dijital kayıtlı deftere göre, göçmenler, Babaeski Merkez, Hamidiye Mah., Dindoğru Mah., Müsellim, Hacıhasan Mah., Kuzuçardağı, Kuleliköy, Demirkapı, Doğanca, Düğüncülü, Erikler Yurdu, Pancarköy, Minnetler, Katranca, Çavuşköy, GaziKemal Mah., Taşağıl, Nadırlı, Osmaniye, Yeniköy, Cehilli (Çiğdemli), Hıdırca, Sinanlı, Kuştepe, Karabayır, Nacak, Ağayeri, Karacaoğlan, Demirköy, Oruçluköy, Sofuhalil, Çengerli, Kofalca (Mutlu), Kumrular, Mandıra, Burunsuz, Yenimahalle, Alpulu, Çengelliköy, Karamesutlu köy ve mahallelerine yerleştirilmişlerdi.¹⁹⁶

Kırklareli Merkez-Lüleburgaz, 1936-1953 aralığında kayıt alınmış 571 sayfadan oluşan 271 kodlu 198 numaralı defterde de göçmenlerin sevk ve iskan edildikleri köyler şunlardır: Kırklareli Merkez, Dereköy, Lüleburgaz Merkez, Burgazcık, Tozaklı, Hediye, Kavakdere, Lefeci, Polos, Dereçatağı, Karaköy, Osmancık, Tekkeşeyhler, Asilbeyli, Koyunbaba, İslambeyli, Dokuzhüyük, Paşayeri, Yancıklar, Kızılcamüsellim (Ürünü), Kadıköy, Bedre (Kayalı), Devletliağaç, Yundalan, Kocahıdır, Karahamza, İnece, Erikler, Karahıdır, Keşirlik,

¹⁹³ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Lüleburgaz, Kod: 271, No: 189.

¹⁹⁴ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Vize, Kod: 271, No: 191.

¹⁹⁵ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Demirköy, Kod: 271, No: 196.

¹⁹⁶ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Babaeski, Kod: 271, No: 197.

Azizbaba, Karıncak, Çayırılı, Karakoç, Koruköy, Pınarhisar, Kaynarca, Bayramdere, Üsküp, Üsküpdere, Kavaklı, Taştepe, Poyralı, Kızılcadere, Dolhan, Cevizköy, Evciler, Ahmetçe, Mandıra, Hacıfaklı, Terzidere, Elmacık, Yenice, Kocatarla, Akhisar, Kofçağız, Kurudere, Kızılcıkdere, Eriklice.¹⁹⁷

III.II.I Kırklareli İli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmenlerin Sayısı

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığındaki 8 adet Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri incelendiğinde, 1950-1951 yıllarında Kırklareli'ne gelen 7184 göçmen kaydına rastlanmıştır. Bu göçmenlerin geldikleri ülke ve şehirler incelendiğinde 157'sinin Yugoslavya ve Yunanistan'dan (Dimetoka,İskeçe,Gümölcine) geldikleri, 7027'sinin ise Bulgaristan'dan Kırklareli'ne göç ettikleri tespit edilmiştir. Göçmenlerin büyük bir kısmı Kırklareli merkez ve Lüleburgaz ilçesine yerleştirilmiştir. Kayıtlara göre gelenlerin, 1449'u Kırklareli merkez ve civar köylerine yerleştirilirken, muhacirlerin en büyük kısmı 3803 kişi ile Lüleburgaz ilçesine yerleştirilmiştir. Vize ilçesine 758, Babaeski ilçesine 255, Demirköy ilçesine de 119 kişi sevk ve iskan edilmiştir. Pınarhisar ilçesine ise 643 kişi yerleştirilmiştir. Gelen muhacirlerin hepsi Türkiye'ye Edirne sınır kapısından giriş yapmıştır. Muhacirlerin tamamına tahsis edilen göçmen kağıtları Edirne'de verilmiştir. Buradan sevk ve iskanları gerçekleştirilen göçmenlerin bir kısmı serbest iken bir kısmı da iskanlı göçmen olarak tanımlanmıştır.¹⁹⁸

Prof. Dr. Huey Louis Kostanick'in "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria 1950-53", Bulgaristan'dan göç eden Türklerin yeniden yerleşimi 1950-53 kitabında yayınladığı verilere göre; 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gelenlerin sayısı 6879'dur.¹⁹⁹ Prof. Dr. Huey Louis Kostanick'in kitabının dipnotlarında belirttiği üzere kullandığı veriler, 1953 yılında Muhacir Esas Kayıt Defterleri'nin tutulduğu Toprak ve İskan Müdürlüğü-Ankara ofisindeki yetkililerle yaptığı röportaj ve görüşmelere dayanmaktadır. Ali Tunaoğlu'nun "Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketi" makalesinde, 1950-1951 yıllarında Kırklareli'ne gelen göçmenlerin sayısı 7513 kişi olarak verilmiştir.²⁰⁰ Oğuz Arı'nın Bulgaristanlı

¹⁹⁷ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Kırklareli merkez- Lüleburgaz, Kod: 271, No: 198.

¹⁹⁸ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271- No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar, Kod: 271-No: 194, Demirköy, Kod: 271-No: 196, Babaeski, Kod: 271-No: 183, Babaeski, Kod: 271-No:197.

¹⁹⁹ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953* s. 123.

²⁰⁰ Ali Tunaoğlu, "Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketi (1950-1951)", *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, c.14, İstanbul, Ekim 1952 – Temmuz 1953, s. 155.

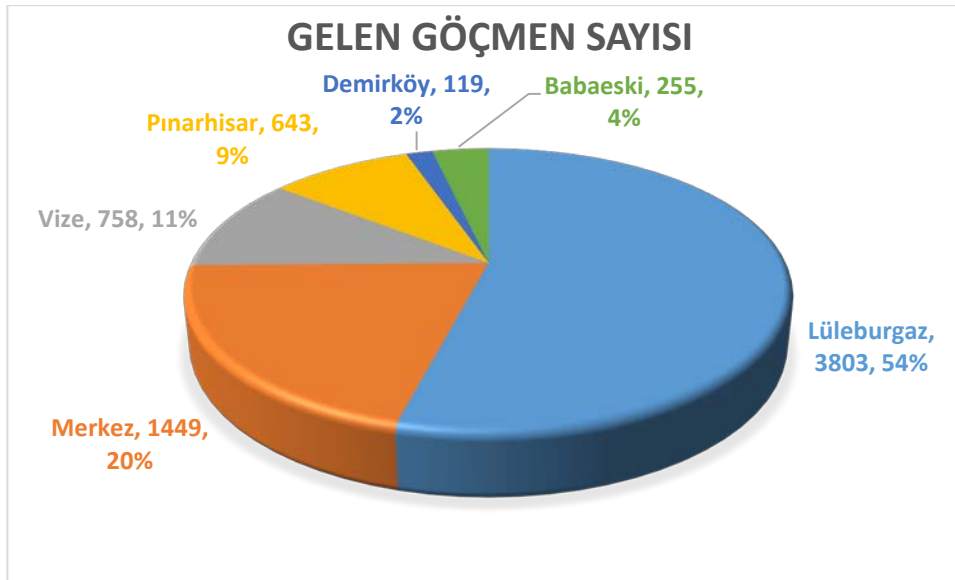
Göçmenlerin İntibakı kitabında da Kırklareli'ne gelen göçmenlerin sayısı Ali Tunaoğlu'nun makalesine dayandırılmıştır.²⁰¹

Tablo 8. Kırklareli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmen Sayısı

Defter No	Kayıtlı Göçmen Sayısı
Lüleburgaz 187 No'lu Defter	2144
Lüleburgaz 189 No'lu Defter	1659
Kırklareli merkez, Lüleburgaz 198 No'lu Defter	1449
Vize 191 No'lu Defter	758
Pınarhisar 194 No'lu Defter	643
Demirköy 196 No'lu Defter	119
Babaeski 183 No'lu Defter	34
Babaeski 197 No'lu Defter	221
Toplam	7027

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951.

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Şekil 9. Kırklareli Merkez ve İlçelerine Gelen Göçmen Sayısı

²⁰¹ Oğuz Arı, Bulgaristanlı Göçmenlerin İntibakı, Ankara: Rekor Matbaası, 1960, s. 17.

III.II.II Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Aylara Göre Dağılımı ve İskan Durumları

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan zorunlu büyük Türk göçünün neticesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kırklareli merkez ve ilçelerine açtığı kontenjan dahilinde ve serbest olarak yerleştirilmek üzere sevk ve iskan edilen 1475 aileden oluşan 7027 göçmenin, 3313'ü 1950 yılında, 3714'ü ise 1951 yılında Bulgaristan' dan göç etmiştir. Aşağıdaki tablolarda Kırklareli iline ilçe bazında gelenlerin sayısı 1950 ve 1951 yılları için aylara göre ayrı ayrı verilmiştir. Tablodaki veriler en fazla göçmenin 1950 yılı Aralık ayında ve 1951'in Nisan aylarında geldiğini göstermektedir. 1950 yılı Kasım ayında ve 1951'in Aralık aylarında sınırın kapatılması nedeniyle göçmenlerin yurda girişi gerçekleşmemiştir.²⁰²

Şekil 10. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Gelen Göçmen Sayısı

Edirne sınır kapısından yurda ayak bastıktan sonra, Kırklareli merkez ilçe ve köylerine sevk ve iskan edilen muhacirler kontenjanlı ve serbest göçmen olarak iki ayrı kategoride değerlendirilmiştir. Muhacir esas kayıt defterlerinden de anladığımız üzere serbest olarak gelen göçmenler bir akrabasının ağabey, amca, dayı, hala teyze vb. yanına yerleşmişlerdir. Bir diğer kategoride olan iskanlı göçmenlere ise devlet tarafından yer tahsisinde bulunulmuş ve devletin belirttiği şehre gitmek üzere sevk edilmiştir. Bu sevk ve iskanı kabul etmeyen göçmenler ise

²⁰² BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271- No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar, Kod: 271-No: 194, Demirköy, Kod: 271-No: 196, Babaeski, Kod: 271-No: 183, Babaeski, Kod: 271-No:197.

noter tasdiki ile devletten bir daha yardım almayacaklarını onaylayarak istedikleri bir akrabasının yanında kalmayı tercih edip ihtiyaçsız serbest göçmen kategorisinde değerlendirilmişlerdir. Serbest olarak yurda giriş yapan göçmenlerden daha sonra yazılı ve şifahi olarak iskan talebinde bulunanlar olduğu gibi, kontenjana tabi olan göçmenlerin iskandan vazgeçip Kırklareli’nde akrabalarının yanında kalmayı tercih ettiği durumlarla da karşılaşmıştır. Serbest statüdeki göçmenler, genellikle öncelikli olarak akrabalarının yanında kalan ve daha sonra devletin verdiği yardımlarla kendilerine ev yapan göçmenlerdi.²⁰³

133 ailenin geldiği Pınarhisar ilçesinde toplamda 643 kişi olmakla beraber, bunlardan 253 kişi kontenjanlı, 390 kişisi ise serbest olarak belirtilmiştir. Vize ilçesine gelen 70 ailenin tamamı serbest iken, Lüleburgaz’daki 862 aileden oluşan 3803 göçmenin, 3061’i serbest olarak kayıt edilmiş, 152 kişi iskan talebinde bulunmamış, 382 kişi ihtiyaçlı, 183 kişi iskanlı, 25 kişi de ihtiyaçlı iskanlı olarak kayıt edilmiştir.²⁰⁴

Babaeski ilçesine toplamda 65 aile ve bu ailelere mensup 255 göçmen gelmiş olup, bu göçmenlerin 245’i serbest ve 9’u iskanlı iken 1 ailenin Antalya iline kontenjanlı olarak sevkine karar verilmiştir. Demirköy ilçesine gelen 26 ailenin tamamı serbest statüdedir. Kırklareli merkezde ise 319 aile toplamda 1449 kişiden oluşmakta olup bunların 662’si serbest iken, 787 kişi kontenjana dahil olarak kayıt altına alınmıştır.²⁰⁵

Tablo 9. 1950 Yılında Kırklareli’ne Gelen Göçmenlerin Aylara Göre Dağılımını Gösterir Tablo

1950	Merkez, Lüleburgaz	Lüleburgaz	Pınarhisar	Babaeski	Vize	Demirköy
Ocak	14	17		6	14	
Şubat	17	37	6	5		
Mart	27	50		47	5	
Nisan	29	166		48		7
Mayıs	31	136	28	18	9	
Haziran	21	153	11	4	8	
Temmuz	67	121	15	9	17	
Ağustos	54	220	10	7	51	
Eylül	77	413	51	26	27	15

²⁰³ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod:271-No:187, Lüleburgaz, Kod:271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar, Kod: 271-No: 194, Demirköy, Kod: 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

²⁰⁴ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271- No:187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar, Kod: 271-No: 194.

²⁰⁵ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Kırklareli- merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Demirköy, Kod: 271-No: 196, Babaeski, Kod: 271-No: 183, Babaeski, Kod: 271-No: 197.

Ekim	25	124	37	15	120	4
Kasım	0	0	0	0	0	0
Aralık	119	601	37	27	97	7
Kayıt Yok	6					
Toplam	487	2038	195	212	348	33

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez- Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Tablo 10. 1951 Yılında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Aylara Göre Dağılımını Gösterir Tablo

1951	Merkez, Lüleburgaz	Lüleburgaz	Pınarhisar	Babaeski	Vize	Demirköy
Ocak	174	345	109	9	5	50
Şubat	36	226	38	3	110	13
Mart	57	152	14	4	178	
Nisan	548	346	215	5	4	
Mayıs	72	67	34	1	18	17
Haziran	10	204	2		13	
Temmuz	15	127	22		38	
Ağustos	30	90	6	9	41	
Eylül	15	122	8		3	6
Ekim	5	63				
Kasım	0	23				
Aralık	0	0	0	0	0	0
Kayıt Yok				12		
Toplam	962	1765	448	43	410	86

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez- Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

III.II.III Göçmenlerin Cinsiyetleri

Kırklareli'ne gelen 7027 göçmenin %51,4'ü (3612 kişi) erkek, %48,3'ü (3396 kişi) kadınlardan oluşmaktaydı. 19 kişinin ise cinsiyet kaydı mevcut değildir.²⁰⁶

Tablo 11. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımını Gösterir Tablo

	Erkek	Kadın	Kayıt Yok	Toplam
Kırklareli merkez, Lüleburgaz 198	744	688	17	1449
Lüleburgaz 187-189	1939	1863	1	3803
Vize-191	399	359		758
Pınarhisar 194	341	301	1	643
Babaeski 183-197	130	125		255
Demirköy 196	59	60		119
Toplam	3612	3396	19	7027

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Şekil 11. 1950-1951 yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Cinsiyet Dağılımı

²⁰⁶ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197.

III.II.IV Göçmenlerin Yaş Dağılımları

Kırklareli'ne gelen göçmenlerin %55'i 15-60 yaş arasındaki yetişkinlerden (3864 kişi) %38'i ise 0-14 yaş arasındaki çocuklardan (2635 kişi) oluşuyordu. 61 yaş ve üzeri göçmenlerin sayısı 494 (%7) ve defterlerde doğum tarihi kaydı bulunmayan 34 kişiye rastlanmıştır.²⁰⁷

Tablo 12. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Yaş Dağılımını Gösterir Tablo.

	0-14 yaş	15-60 yaş	61 yaş ve üzeri	Kayıt Yok	Toplam
Kırklareli-Merkez	549	775	99	26	1449
Lüleburgaz	1425	2098	272	8	3803
Vize	271	422	65		758
Pınarhisar	264	346	33		643
Babaeski	76	160	19		255
Demirköy	50	63	6		119
Toplam	2635	3864	494	34	7027

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Şekil 12. 1950-1951 yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Yaş Dağılımı

²⁰⁷ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197.

III.II.V Göçmenlerin Geldikleri Şehirler

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Kırklareli iline gelen göçmenlerin büyük oranda Türk sınırındaki Eğridere, Kırcaali, Koşukavak, Mestanlı, Pazarcık, Filibe, Hasköy, Karnobat, Aydos, Yanbol, Burgaz gibi şehirlerden geldikleri görülmektedir. Bu durum, Türkler' in yoğun olarak yaşadıkları bu köylerin Türk sınırına yakın olması açısından en fazla göçmenin bu bölgelerden gelmesi sonucunu doğurmuştu.²⁰⁸ Yaşanan baskı sonucunda göçmenlerin Türk-Bulgar sınırına en yakın şehirlerden biri olan Kırklareli'ne gelmesi ve başka şehirlere iskan verildiği halde Kırklareli'ni tercih edip, iskan haklarından vazgeçmesi göçmenler için doğal bir durum arz etmekteydi. Hükümetin gönderdiği yere gitmeyerek başkaca hiçbir yardım istemeyeceğini imza ile taahhüt eden göçmenler akrabalarının yanına yerleşmeyi tercih etmekteydi.²⁰⁹

Tablo 13. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli'ne Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler (En Çok Göçmenin Geldiği Yerler Alınmıştır.)

Köy	Sayı
Kırcaali	583
Eğridere	381
Plevne	390
Eskicuma	387
Karnobat	369
Hasköy	302
Mestanlı	285
Burgaz	259
Şumnu	222
Osmanpazarı	264
Popköy	149
Koşukavak	145
Silistre	151
Aydos	147
Eskizağra	128
Ruscuk	127
Dobriç	100
Yanbol	92

²⁰⁸ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

²⁰⁹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, Lüleburgaz Kod: 271-No: 189, 1950-1951, s. 87.

Filibe	89
Bulgaristan Olarak Kayıtlı	780

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Tablo 14. 1950-1951 Yıllarında Lüleburgaz İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler

Aydos	54	Karlova	4	Şumnu	13
Balçık	7	Karnobat	15	Osmanpazarı	6
Bela	2	Kazan	14	Varna	20
Belaslatine	24	Kırcaali	132	Vraca	6
Bulgaristan	540	Kızanlık	17	Yanbol	1
Burgaz	39	Koşukavak	51	Yeni Zagra	2
Çırpan	17	Lofça	2	Ziştovi	3
Elena	15	Mestanlı	15	Eskizagra	1
Eskicuma	30	Nigbolu	4	Bilgi Yok	75
Filibe	2	Omurtag	62		
Hasköy	83	Plevne	42		
Eğridere	20	Silistre	21		
Karalar	4	İslimye	9		
Toplam	837	Toplam	388	Toplam	127
Genel Toplam	1352				

BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri Lüleburgaz, 189-1, 1950-1951

Tablo 15. 1950-1951 Yıllarında Babaeski İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler

Dobriç	6	Osmanpazarı	14
Eskicuma	82	Plevne	6
Mestanlı	7	Razgrat	6
Filibe	10	Ruşçuk	15
Hasköy	7	Şumnu	30
Kırcaali	17	Koşukavak	4
Kazanlık	4	Lofça	8
Popköy	6	Elena	6
Kayıt Yok	27		
Toplam			255

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Tablo 16. 1950-1951 Yıllarında Vize İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler

Bulgaristan	87	Popköy	100
Burgaz	14	Rupça	2
Eskicuma	95	Rupça-Karnobat	4
Filiba	18	Ruşuk	29
Hasköy	31	Selim Köy	8
Karnobat	156	Silistre	66
Kazan	8	Şumnu	90
Koşukavak	11	Şumnu-Büyük Yeni	1
Nikbolu	3	Trastenik Şumnu	4
Osmanpazarı	4	Vıraca	2
Plevne	21	Yeni Pazar	4
Toplam	448		310
Genel Toplam	758		

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,
(Vize 271-191 Numaralı Defter)

Tablo 17. 1950-1951 Yıllarında Demirköy İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler

Burgaz	35	Popköy	15
İslimye	29	Ravutsa	6
Kazan	16	Şumnu	4
Kırcaali	4	Yanbol	10
Toplam	84	Toplam	35
Genel Toplam	119		

BCA Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,
(Demirköy 271-196 Numaralı Defter)

Tablo 18. 1950-1951 Yıllarında Lüleburgaz İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler

Aydos	83	Karabaşlı	5	Ravutsa	33
Belatuna	5	Karlova	11	Razgrad	66
Bele	4	Karnobat	155	Ruşuk	29
Burgaz	148	Kazan	5	Silistre	6
Çırpan	4	Kırcaali	246	Sofya	12
Dobriç	39	Koşukavak	33	Şumnu	61

Dobruca	6	Mestanlı	37	Tırnova	44
Egridere	22	Nevbolu	23	Varna	31
Elena	5	Nikbolu	23	Vratsa	8
Eskicuma	114	Omurtak	27	Yanbolu	61
Eskizagra	90	Osmanpazar	49	Yeni Zagra	10
Filibe	14	Pilevne	304	Yeni Pazar	5
Hasköy	90	Pazarcık	11	Zagra	13
Egridere	122	Pravadi	12	Zara	6
İştova	3	Ravda	17	Ziştovi	52
Toplam	749		958		437
Genel Toplam	2144				

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,
(Lüleburgaz 271-187 Numaralı Defter)

Tablo 19. 1950-1951 Yıllarında Kırklareli Merkez-Lüleburgaz’a Gelen Göçmenlerin Bulgaristan’dan Geldikleri Şehir ve Köyler

Aydos	5	Karnobat	32
Bulgaristan	1	Kazan	3
Burgaz	20	Kemaller	10
Dobriç	46	Kırcaali	77
Varna	9	Kızanlık	10
Elbistan	9	Koşukavak	5
Eski Zağra	30	Mestanlı	146
Eskicuma	14	Silistre	51
Filibe	12	Nevrekep	8
Hasköy	56	İstanimaka	5
Egridere	242	Osmanpazarı(Omurtag)	102
Ziştovi	6	Pazarcık	15
İskeçe	11	Plevne	5
İslimye	16	Popköy	26
Şumnu	24	Pravadi	27
Yeni Mahalle	5	Razgrad	13
Tırnova	7	Ruşuk	48
Tutrakan	6	Selvi	5
Yanbol	21	Zagra	14
Kaydı Olmayan	307		
Toplam	847		602
Genel Toplam	1449		

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,
(Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198 Numaralı Defter)

Tablo 20. 1950-1951 Yıllarında Lüleburgaz İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler

Bulgaristan	152
Burgaz	3
Eskicuma	52
Hasköy	15
Eğridere	16
Kırcaali	20
Koşukavak	20
Lofça	4
Mestanlı	6
Nikbol	6
Pazarcık	5
Plevne	3
Aydos	5
Toplam	307

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,
(Lüleburgaz 271-189-2 Numaralı Defter)

Tablo 21. 1950-1951 Yıllarında Pınarhisar İlçesine Gelen Göçmenlerin Bulgaristan'dan Geldikleri Şehir ve Köyler

Akpınar	4
Ardino (Eğridere)	5
Dobriç	9
Egridere	81
Elena	1
Eskipazar	7
Eskizagra	7
Filibe	33
Hasköy	20
İgridere	27
İslimye	13
İstanimaka	28
Karlova	5
Karnobat	11
Kazan	5

Kırcaali	87
Kızanlık	12
Koşukavak	21
Mestanlı	74
Nevrekop	14
Plevne	9
Popköy	2
Pravada	13
Rusçuk	6
Selvi	1
Silistre	7
Yeni Mahalle	5
Tutrakan	7
Kayıt Yok	129
Toplam	643

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,
(Pınarhisar 271-194 Numaralı Defter)

III.II.VI Göçmenlere Devletin Yaptığı Yardımlar

Tablo 22’de görüldüğü gibi Kırklareli’ne gelen ailelerin büyük bir çoğunluğu çiftçi olmakla birlikte meslek grupları oldukça çeşitlilik arz etmekteydi. Gelen 1475 ailenin 1209’u (%82’si) çiftçilerden oluşmaktaydı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliği’nin kuruluş toplantısında, gelen göçmenlerin mesleklerinin dışişleri bakanlığında toplanmış bir komisyon tarafından belirlendiğini ve buna göre bunların ekserisinin çiftçi, bağcı, ormancı ve at yetiştiricisi olduğunu ifade etmiştir. Bu mesleklerde gelen göçmenlerin hepsinin de iktisadi hayatın içerisine katılacağını ve göçmenlerin iskanı için yeni bir iskan kanunu çıkarılacağını da ayrıca eklemiştir.²¹⁰

²¹⁰ “Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliği Toplandı”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Aralık 1950, s.1,3.

Tablo 22. Mesleklerin Dağılımı (Aile reislerinin meslekleri baz alınarak tespit yapılmıştır. Zira Muhacir Esas Kayıt Defterleri'nde yalnızca aile reisinin mesleği kayıtlıdır.)

Aşçı	2	Memur	4	Nalbant	8	
Bağcı	2	Tütüncü	2	Yumurtacı	1	
Bahçıvan	5	Yevmiyeci	2	Yemenici	1	
Bakkal	7	Terzi-Dokumacı	1	Ulak	1	
Balıkçı	2	Tuğlacı	4	Yoğurtçu	1	
Berber	15	Tüccar	4	İtriyatçı	1	
Berber-Çiftçi	1	Tacir	1	Şekerci	2	
Bozacı	1	Ticaret	5	Sobacı	1	
Boyacı	5	Tesviyeci	3	Saraç	3	
Celep	1	Tarakçı	1	Şoför	3	
Çiftçi	1209	Testici	4	Öğretmen	10	
Çiftçi-Öğretmen	4	Turacı	1	Memur	2	
Çiftçi-Bağcı	1	Elektrikçi	2	Köfteci	1	
Çoban	8	İşçi	21	Amele	2	
Çantacı	4	Fırıncı	8	Çiçekçi	1	
Değirmenci	3	Fırıncı Ve Kasap	6	Ateşçi	1	
Demirci	9	Faytoncu	5	Doğramacı	4	
Denizci	1	Fotoğrafçı	1	Dondurmacı	1	
Derici	2	İmam	1	Şamdancı	2	
Dülger	6	Helvacı	1	Arabacı	7	
Elbiseci	4	Kahveci	5	Satıcı	3	
Ev Kadını	13	Kalaycı	3	Serbest	4	
Ev İşİ	4	Kasap	8	Çarıkçı	3	
Esnaf	9	Kunduracı	7	Dökmeci	1	
Tabak	3	Kiremitçi	4	Bakkal	2	
Tenekeci	11	Kumaşçı	1	Sürücü	1	
Terzi	6	Makinist	2			
Tuhafiyeci	2	Makinacı	2			
Talebe	2	Manifaturacı	8			
Traktör Şoförü	2	Marangoz	8			
Tatlıcı	5	Manav	1			
Toplam	1315		108		52	
Genel Toplam	1475					

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Gelen muhacirler içinde çiftçi aile sayısının fazla olması devletin yapacağı yardımların da şeklini belirlemişti. Göçmenlerin kendi hayatlarını devam ettirebilmeleri adına araziler, bu

arazileri ekip biçmek için tarımsal ekipmanlar, pulluk, tırmık, at, araba, kazma, kürek, öküz, kağrı gibi araçlar verilmiş ve Kırklareli ilinde toplamda 1677 tarım teçhizatı çiftçi ailelere dağıtılmıştı.²¹¹

Tablo 23. Göçmenlere Dağıtılan Tarımsal Ekipmanlar

	Pulluk	Tırmık	Araba	Kürek	Kazma	Kağrı	Öküz	İnek	Koyun	At
Kırklareli Merkez, Lüleburgaz	129	132	131	133	131	2	266			
Lüleburgaz	48	48	48	4	4		56	1	1	
Vize	56	26	41				90			2
Pınarhisar	31	30	31	29	31		58			
Demirköy	22	22	22				52			
Toplam	286	258	273	166	166	2	522	1	1	2
Genel Toplam	1677									

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Dağıtılan tüm bu tarım teçhizatının kullanılabilmesi ve toprağın işlenebilir hale gelip ürün elde edilebilmesi adına 450 kilo ile 500 kilo arasında değişen oranlarda tohumluk buğday yardımı da yapılmış, bu yardımların toplamı Kırklareli ili için 184.950 kilograma ulaşmıştı. Böylece göçmen çiftçilerin üretici konuma gelerek hem hayatını idame ettirmeye başlaması hem de ülke ekonomisi içinde bir yer edinmesi sağlanmıştı.²¹²

²¹¹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

²¹² BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

Tablo 24. Göçmenlere Dağıtılan Tohumluk Buğday

	Tohumluk Buğday (Kg)
Kırklareli Merkez, Lüleburgaz	57.150
Lüleburgaz	67.000
Vize	42.300
Pınarhisar	18.000
Demirköy	500
Toplam	184.950

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Çiftçilerin ekip biçerek ekonomik hayata adapte olmalarını sağlayacak en önemli etken olan arazi dağıtımı da devlet tarafından iyi, orta ve fena dekar olmak üzere üç tipte çeşitli oranlarda değişiklik gösterecek şekilde yapılmıştır. Ağırlıklı olarak verilen araziler arasında orta dekarda araziler başı çekmektedir ve dağıtılan arazi miktarı Kırklareli ili genelinde toplamda 57,665 m²'yi bulmuştur. Dağıtılan arazi miktarları çeşitli oranlarda değişiklikler göstermekle beraber her aile için farklı miktarlarda kayıtların tutulduğunu görmekteyiz. Kimi aileye, 20 orta dekar dağıtılırken, kimisine 50, 60, oranlarında değişiklikler gösteren arazi dağıtımı yapılmıştır. Genelde fena ve orta dekar arazi tipleri dağıtılmış olup, iyi dekarın az oranda dağıtımının yapıldığını görmekteyiz. Belirlediğimiz bu miktarlar, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri'nde yazılan, kayıt altına alınmış olan miktarların toplamını ortaya koymaktadır.²¹³

Tablo 25. Göçmenlere Dağıtılan Araziler

	Fena Dekar(m2)	Orta Dekar(m2)	Eyi Dekar(m2)
Kırklareli Merkez	18.422	7.203	
Lüleburgaz	10.550	3.661	
Vize	137	2.188	1.038
Pınarhisar	7.640	2.036	
Demirköy	3.914	876	
Toplam	40.663	15.964	1.038

BCA Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951

²¹³ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Bütün bunların yanı sıra devletin çiftçiye yaptığı yardımlar, zirai donanım kredileri ile de devam etmişti. Yalnızca Demirköy ilçesinde tamamı çiftçi olan yirmi altı aileye Ziraat Bankası aracılığıyla 34.500 liralık zirai donanım kredisi sağlanmıştır²¹⁴.

1950-1951 yılında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gelen göçmenler devlet tarafından maddi olarak büyük destek görmüşlerdi. Ailelerin önemli bir kısmına devlet, arsa tahsisinde bulunmuş ve bu arsaların üzerine ev inşa edilmesi konusunda 900 Lira ile 1500, 2000 ve 2800 Lira arasında değişen oranlarda nakdi inşaat yardımında bulunulmuştu. Göçmen ailelere verilen evlerde eski tipte ve yeni tipte olmak üzere iki kategori mevcuttu. Şehir tipi ev inşa etmek üzere verilen yardımlarda 1951,1952, 1954 ve 1958 yıllarında tapu dağıtımı ve evlerin tamamlanmaları gerçekleşmiş ve toplamda 556 adet ev yapılmıştır.²¹⁵

Gelen göçmenlere devlet tarafından yapılan yardımlar bununla da sınırlı kalmamıştır. Buna ilaveten ailelere, 20 lira ile 60 lira arasında değişiklik gösteren iâşe yardımları yapılmıştır.²¹⁶

1950-1951'de Kırklareli'ne gelen göçmenlerin, devletin yardımları ile Kırklareli ilçe ve köylerinde yaşamlarını sürdürmeleri sağlanmış, devlet muhacirleri kendi vatandaşından ayırmayarak onlara geniş imkanlar sunmuştur. Başta barınma olmak üzere verilen nakdi inşaat yardımları ile, göçmen aileleri şehir tipi ev inşa etmişlerdi. Ev inşa etmek için Kırklareli merkez, ilçe ve köylerinde devletin yaptığı yardımların toplamı 849.952 Liraya tekabül etmekteydi. İnşa edilen evlerin toplam sayısı 489 dur.²¹⁷

²¹⁴ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defteri, 1950-1951, Demirköy, Kod: 271 No: 196.

²¹⁵ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

²¹⁶ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

²¹⁷ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

Tablo 26. Göçmenlere Dağıtılan Nakdi İnşaat Yardımları

	Nakdi İnşaat Yardımı (Lira)
Kırklareli-Merkez	113.152
Lüleburgaz	657.600
Vize	34.500
Pınarhisar	30.600
Demirköy	14.100
Toplam	849.952

BCA Muhacir Esas Kayıt Defterleri 1950-1951,

(Lüleburgaz 271-187, Lüleburgaz 271-189, Kırklareli merkez, Lüleburgaz 271-198, Vize 271-191, Pınarhisar 271-194, Demirköy 271-196, Babaeski 271-183, Babaeski 271-197 Numaralı Defterler)

Bazı köylerde Kızılay tarafından yaptırılan evlere de rastlamak mümkündür. Bunun bir örneğini, Demirköy ilçesinde Kızılay tarafından verilen 900 lira yardım ile yapılan yedi adet evde görmekteyiz.²¹⁸ İnşaat yardımlarıyla göçmenlerin şehir tipi inşa edilen evleri 271'e ulaşmıştır.²¹⁹

III.III 1950-1951 Yıllarında Türkiye'ye Gelen Göçmenlerin Nüfus Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler

Cevat Geray'ın Türkiye'deki göçmen hareketleri araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye'ye gelen göçmenlerin % 31'inin Bulgaristan'dan geldiğini söylememiz mümkündür. 2.Dünya Savaşı öncesi,1935-1940 yıllarındaki dönemle, savaşın ilk yıllarını içine alan dönemde, Bulgaristan'dan 95.511 kişi,1950 ve 1951'de ise 154.385 kişinin ülkeye göç ettiğini görmekteyiz.1950-1951'de ülkeye giriş yapan Bulgaristan'dan gelen muhacirlerden % 50,2'si erkek, % 49,8'i kadındır.²²⁰

²¹⁸ BCA, Demirköy Muhacir Esas Kayıt Defteri ,1950-1951, Kod:271-No:196.

²¹⁹ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

²²⁰ Cevat Geray, "Türkiye'de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi" Amme İdaresi Dergisi, c. 3, S.4, (Ankara 1970), s.14, 15.

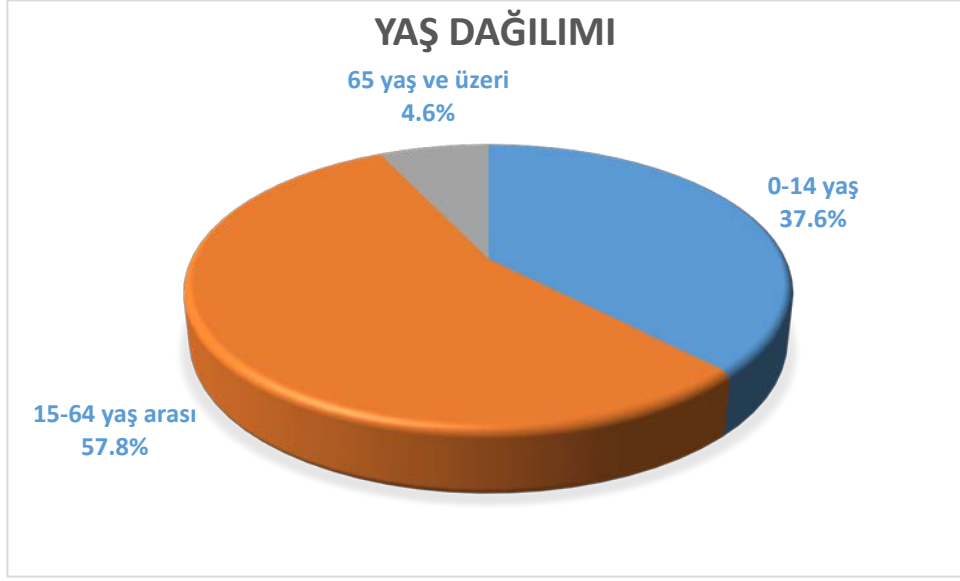
Cevat Geray , “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi” s,14.15

Şekil 13. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Gelen Muhacirlerin Cinsiyet Dağılımı

Geray’a göre,1950-1955 yıllarındaki nüfusumuzun yaş dağılımı ile 1950-1951 yıllarında Bulgaristan’dan gelen muhacirlerin yaş dağılımları birbirine benzemektedir.1950 yılına gelindiğinde Türkiye nüfusunun % 38.3’ü 14 yaşın altında idi. Gelen Bulgaristan göçmenlerinin % 37.6’sı da bu yaşlardaydı.15-64 yaş aralığındakiler, Türkiye nüfusunda % 58.3 iken, göçmenler arasında bu oran % 57.8 idi.²²¹ Muhacir Esas Kayıt Defterlerinde yaptığımız tespit doğrultusunda Kırklareli iline gelenlerin yaş dağılımları ile Türkiye geneline gelenlerin yaş dağılımlarının örtüştüğünü görmemiz mümkündür.

²²¹ Geray, “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi”, s. 15.

Şekil 14. 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Gelen Muhacirlerin Yaş Dağılımı

Eğitim düzeyleri açısından, Bulgaristan muhacirlerinin ülkemiz nüfusuna göre okur yazar oranı daha fazlaydı. İlköğretim görenlerin oranı da muhacirler arasında daha yaygındı. Diğer yandan, orta, teknik ve mesleki öğretim anlamında Türkiye, oran olarak biraz daha yüksekti. Ayrıca 1950-1951 yıllarında gelen göçmenlerin % 97.5 gibi büyük bir çoğunluğunun ana dili Türkçe idi. Ana dili Bulgarca olanların oranı % 3 gibi bir orana tekabül etmekteydi. Diğer diller ise % 2.2 oranında idi. Gelen göçmenlerin Türkçe biliyor olmaları, Türkiye’deki sosyal hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı bir etki yaratmıştır. Ayrıca gelen göçmenlerin yaklaşık olarak % 83’üne yakın bir kısmı da tarımla uğraşmaktaydı.²²² Kırklareli’ne gelen göçmenlerin de % 82’si çiftçilerden oluşmaktaydı. Bu da Türkiye geneli verileri ile örtüşmektedir.²²³

III.IV Kırklareli İli Özelinde Göçmenlerin Bölgenin Nüfus Yapısında Yaptığı Değişiklikler

1950 yılında başlayan zorunlu göç hareketi, Türkiye nüfusu üzerinde 1960’a kadar geçen süreçte % 8’lik bir artış etkisi göstermiştir. 1940-1950 yılları arasında Trakya nüfusunun azalmaya başladığı bir dönemde, 1950-1951 Bulgar göçü büyük bir etki yaratarak, 1950-1960

²²² Geray, Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi, s.16.

²²³ BCA, Kırklareli Muhacir Esas Kayıt Defterleri, 1950-1951, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 187, Lüleburgaz, Kod: 271-No: 189, Kırklareli merkez-Lüleburgaz, Kod: 271-No: 198, Vize, Kod: 271-No: 191, Pınarhisar Kod: 271-No: 194, Demirköy 271-No: 196, Babaeski Kod: 271-No: 183, Babaeski Kod: 271-No: 197.

yılları arasında Trakya nüfusunda % 20’lik bir artışa sebep olmuştur.²²⁴ Kırklareli özelinde bu durumu aşağıdaki tablolarda tespit etmemiz mümkündür.

Tablo 27. 1950 Öncesi ve Sonrası Kırklareli İli Nüfus Artış Miktarı

İller	1940-1950	1950-1960
Kırklareli	-64.977	49770

Rüya Kasarcı, “Türkiye’de Nüfus Gelişimi” s, 250, 252

Tablo 28. 1950 Öncesi ve Sonrası Kırklareli İli Nüfus Artış Oranı

İller	1940-1950	1950-1960
Kırklareli	-28,8	23,4

Rüya Kasarcı, “Türkiye’de Nüfus Gelişimi” s,250,252

Geray’ın ortaya koyduğu araştırma raporlarına göre; ülkemize gelen 1.204.205 muhacirden 889.042’sinin % 72.8’lik bir kısmının hangi şehirlere yerleştirildiğinin tespiti yapılmıştır. Buradan hareketle en fazla muhacirin iskan edildiği ilimiz % 10’luk bir oranla Edirne olarak görülmektedir. Muhacirlerin % 9.4’ü Tekirdağ’a,% 9’u İstanbul’a,% 7.8’i Kocaeli’ne, % 7’si Bursa’ya,% 5.6’sı ise Balıkesir’e iskan edilmişlerdi. Buna göre göçmenler, Edirne’de % 71,Tekirdağ’da % 58,Kırklareli’de % 52,Niğde’de % 30,Bursa’da % 24.1 oranında nüfusu arttırmıştır.²²⁵

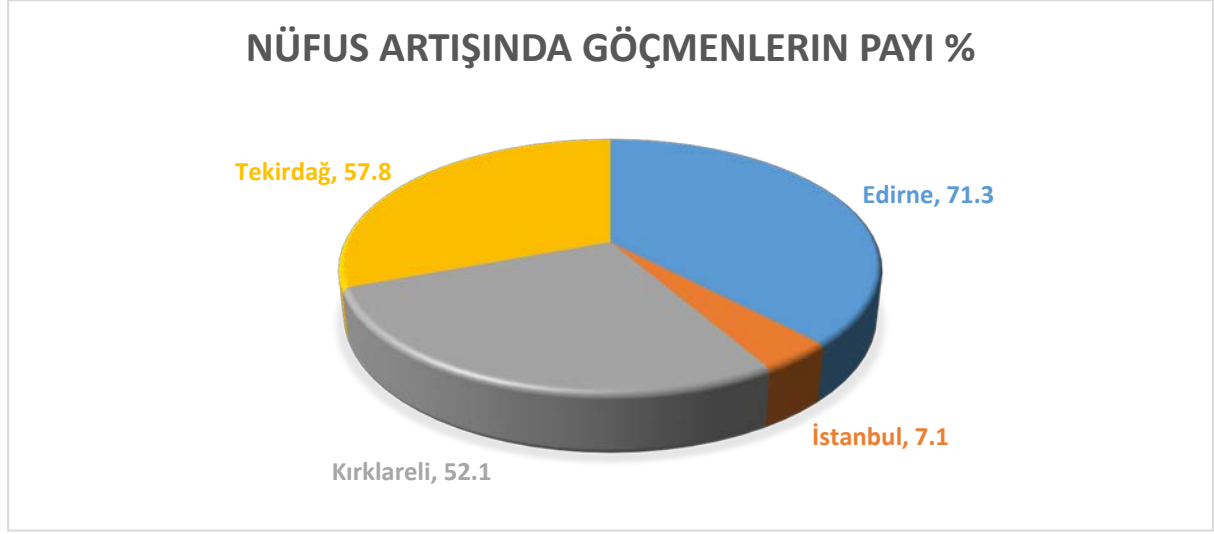
Tablo 29. 1923-1960 Arasında Bazı İllerin Nüfus Artışında Göçmenlerin Payı

İller	Nüfus artışında göçmenlerin payı %	Nüfus artışında göçmenlerin payı %
Edirne	84.946	71,3
İstanbul	80.721	7,1
Kırklareli	69.402	52,1
Tekirdağ	83.329	57,8

Cevat Geray , “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi” s, 19

²²⁴ Rüya Kasarcı, “Türkiye’de Nüfus Gelişimi”, *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.5, (Ankara 1993): s. 257.

²²⁵ Geray, “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi”, s.18-19.

Şekil 15. 1923-1960 Arasında Bazı İllerin Nüfus Artışında Göçmenlerin Payı

Marmara Bölgesi,% 58’lik bir oranla göçmenlerin genellikle sevk ve iskan edildikleri bölgelerin başında gelmekteydi. Bunun en önemli sebeplerinden biri, göçmenlerin geldikleri iklim ve toprak koşullarına en uygun bölgenin bu bölge olmasındandı. İklim ve coğrafi şartlar bakımından çok da benzer özelliklere sahip olmamasına rağmen göçmenlerin %15 gibi büyük bir çoğunluğu Orta Anadolu’da bulunan illere sevk edilmişlerdi. Ege Bölgesi ve Kuzey Anadolu Bölgesi’ne gönderilen göçmenlerin oranı %9 civarındaydı. Güneydoğu Anadolu Bölgesi de göçmenlerin oldukça yabancı oldukları iklim ve coğrafi koşullara sahipti. Bu nedenle buraya sevk edilen göçmenlerin oranı %1 seviyesinde kalmıştır.²²⁶

Türkiye’de 1950 yılında yapılan nüfus sayımı sonucuna göre ülkenin nüfusu 20.902.628 olarak belirlenmişti. Artış hızı bakımından hiçbir Avrupa ülkesinde olmayan bir farkla, yılda binde 21.5 bir artış göstermişti. Beş yıl öncesinde 18.790.000 olarak belirlenen Türkiye nüfusu, kısa bir müddet içinde 2.112.454’lük bir artış göstererek 21 milyona ulaşmıştır. Bu sonuca göre nüfusumuzun artış oranı senede binde 21.5’tir.²²⁷

²²⁶ Geray, Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi, s .20.

²²⁷ “1950 Sayımının Neticeleri Alınıyor: Nüfusumuz 20.902.62” *Yeni İstanbul Gazetesi*, 28 Ekim 1950, s. 1.

Türkiye genelinde böyle bir tablo ortaya çıkmışken, Kırklareli ili özelinde 1945 sayımında 178.203 olan nüfus oranı, 1950 sayımında 192.333 olmuştu. Buradaki artış farkının 14.130 ve nüfus artış hızının yılda binde 15,8 olduğu ortaya çıkmıştır.²²⁸

III.V Bölge Halkının Göçmenlere yaptığı Yardımlar

Göçmenlere yardım yapmak amacıyla kurulan “Göçmenlere Yardım Derneği” tüm yurttaki olduğu gibi Kırklareli’nin Babaeski ilçesinde de oldukça kalabalık bir muhacir topluluğunun katılımıyla gerçekleşen bir törenle açılmıştı. Merkezi İstanbul’da bulunan derneğin Babaeski şubesi 21 Ocak 1949 Cuma günü açılmış ve derneğin amacı şöyle ifade edilmişti: “Hudutlarımız haricinden ana yurda gelmiş ve gelecek millettaşlarımıza maddi ve manevi her türlü yardımlarda bulunmak ve onların en kısa zamanda randımanlı birer müstahsil vatandaş haline gelmelerini temin gayesini gütmektedir.”²²⁹

Kırklareli ilindeki dayanışma çağrıları öyle güçlü idi ki, gazetenin köşe yazarları yardım çağrılarını yüksek perdeden seslendirmekteydi. Trakya’da Yeşilyurt Gazetesi’nin sahibi ve aynı zamanda köşe yazarı olan Ali Rıza Dursunkaya’nın bu konudaki yazısı şu şekildeydi:

“Adına (Muhacir)dediğimiz bu kütle kendi varlığımızdan bir parçadır. Bunlar büyük Fatihlerin ordularıyla beraber Tuna’ya kadar giden Türk soyunun evlatlarıdır.(Misakı Milli) ile hudutları çizilmiş vatanımızın yüzbinlerce insana ihtiyacı var. Devlet; gelenler için iskan teşkilatının verdiği imkanlar dahilinde yardımı yapıyor. Fakat kafi değil. Millet olarak bizim de bu mevzuda yapacağımız işler pek çok şüphe etmiyoruz ki hepsi birer muhacir evladı olan müteşebbislerin kurduğu (Göçmenlere Yardım Derneği)bu insani gaye bu kan ve can beraberliğinin verdiği müşterek duygu ile meydana geldi. Onun siyasi hiçbir gayesi yoktur. Bütün hedefi hudutlarımız dışından ana yurda gelmiş ve gelecek olan millettaşlarımıza her türlü yardım ve kolaylıkları göstermek onları tez elden müstahsil vatandaş haline getirmektir. Bu ulvi gaye etrafında bilhassa biz Trakyalılar birleşerek çok işler görebiliriz. Devlet yardımına hususi muavenetimizle iştirak ederek binlerce ıstırap çekmiş Türk oğlu Türk bir kitlenin mesut olmasını kolaylaştırırız.”²³⁰ Muhacirleri kucaklayıcı ve yardımsever bir çağrı niteliğinde olan bu yazı ile bölge insanı duyarlı olmaya davet edilmekteydi.

1950 yılında Türkiye genelinde ve Kırklareli ili özelinde halkın temel geçim kaynağı tarıma dayanmaktaydı. Ekonomik faaliyetler, Bulgaristan’dan gelen göçmenler ile benzerlik

²²⁸ “Nüfusumuz Ne Kadar Arttı” *Trakya’da Yeşilyurt*, 31 Ekim 1950, s. 1.

²²⁹ “Göçmenlere Yardım Babaeski Şubesi Açıldı” *Trakya’da Yeşilyurt*, 28 Ocak 1949, s. 1.

²³⁰ Ali Rıza Dursunkaya, “Babaeski’de Bir Teşekkül”, *Trakya’da Yeşilyurt*, 28 Ocak 1949, s.1.

göstermekteydi. Balkanlarda yaşayan iki milyon civarındaki Türk'ün yüzde doksanı çiftçi ve köylülerden oluşmaktaydı. Böylesine bir potansiyelin Türkiye'ye geldiğinde, Türk modern ziraatını hemen anlayabilecek bir düzeye sahip olmaları, ayrıca zeki ve çalışkan niteliklere sahip olmaları, Türkiye açısından son derece büyük bir avantaj oluşturacaktı. Zirai işlere dair ne varsa, modern tarım aletleri, traktörler, ekip biçme makineleri ve bunları kullanabilme yetisine sahip olan bu çiftçilerle milli bir kalkınma hedefi güden Türkiye için, bu yolda amaçlarına daha hızlı bir şekilde ulaşması sağlanabilecekti. Böyle bir yaklaşımla, göçmenleri ekonomik hayatın içine entegre edip, aktif çalışma hayatına atılmalarını sağlayarak, bölge halkının gelişimine olumlu bir katkı yapacağına inanılmaktaydı.²³¹

1950-1951 zorunlu büyük göçün başlamasından önce de Kırklareli'nde bir göçmen mahallesi kurulmuştu. Karaumur adıyla anılan yerde kurulan bu göçmen mahallesinin henüz elektriğinin bağlanmadığı ve bu sorunun çözülmesi için belediyenin bir an evvel harekete geçeceği ilan edilmişti.²³²

Kırklareli bölgesinde göçmenlere yönelik yapılacak yardımlar için mahalli kuruluşlar ve siyasi partilerin temsilcileri Türkiye'ye gelmekte olan binlerce göçmenin durumunu görüşmek amacıyla Kırklareli vilayet makamında toplanmışlardı. Burada yapılan görüşmeler neticesinde hükümetin yapacağı yardımların yanı sıra, bölgesel olarak yapılacak bir yardım organizasyonu tertip edilmesi ve bu amaçla da bir balo düzenlenmesi kararı alınmıştı. Bu baloda şehir halkının hediye edecekleri eşyalarla bir piyango çekilmesi kararı da alınmıştı. Balodan elde edilecek tüm gelirler ve piyangoğunun bütün geliri göçmenlere verilecekti. Bundan başka nakdi ve eşya bakımından halkın yardımlarının da devam etmesi dileğinde bulunulmuştu.²³³

Göçmenlere yardım amacıyla oluşturulan heyet tarafından, ortaokul salonunda yapılan balo ve bağışlardan, 1245 lira 75 kuruş elde edilmişti. Elde edilen bu para göçmenler hesabına Ziraat Bankası'na yatırılmıştı. Aynı zamanda bu heyetin muhacirler adına kışlık giyecek eşyası da toplayacağı belirtilmişti. Zorlu kış şartları altında Kırklareli'ne gelecek olan Türkler'in sağlık ve sıhhatlerini koruma noktasında Kırklareli halkı ellerinden gelen yardımı da yapacaktı.²³⁴

Akın akın gelen bu göçmen kitlelerine karşın yardım faaliyetlerine başlamış olan Kırklareli halkı, göçmenlere ve mültecilere yardım komitesi oluşturarak, bir süreden beri çalışmalarına başlamıştı. Şehirdeki gönüllü kadınlardan oluşan ve sekiz kol halinde sürdürülen çalışmalar hız

²³¹ "Balkanlar'dan Gelecek Mülteci Göçmenler" *Trakya'da Yeşilyurt*, 13 Eylül 1949, s. 2.

²³² "Göçmen Mahallesi Elektriğe Kavuşuyor" *Trakya'da Yeşilyurt*, 16 Eylül 1949, s. 3.

²³³ "İlimizde Muhacirlerimize Yardım Hareketi Başladı" *Trakya'da Yeşilyurt*, 7 Kasım 1950, s. 1.

²³⁴ "Göçmenlere Yardım" *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 21 Kasım 1950, s. 1.

kazanmıştı. Daha önceden yapılan bağışlar haricinde, oluşturulan bu yardım kolları eşya, yiyecek ve para toplamak amacıyla harekete geçecekti. Kırklareli ili serbest göçmenler dışında iskan edilmek üzere 2500 göçmen daha alacaktı. Bunun yanı sıra çocuk yuvasına kimsesiz göçmen çocuklardan 20 çocuk alınacaktı. Kırklareli’de eski adliye binasında bulunan derslane başka bir yere alınarak göçmen misafirhanesi olarak tahsis edilmişti. Kırklareli köy ve bucaklarında ise bağış faaliyetleri hızla devam etmekteydi.²³⁵

Bulgaristan’dan Kırklareli’ne toplu olarak gelen ilk yolcu kafilesini, Göçmen ve Mültecilere Yardım Komitesi, kalabalık bir halk kitlesi ile beraber karşılamıştı. Gelen göçmenler Kaynarca ve Pınarhisar’a yerleştirilmişti. Bu göçmenlerden, Bulgaristan’ın Mestanlı kazasının Maçıklar köyü öğretmeni memnuniyetini şöyle ifade etmekteydi:

“Biz Bulgaristan Türkleri’ni komünizmin gaddar pençesinden kurtarıp, ana vatana kavuşturan şanlı hükümetimize ve bizi aşkla karşılayan Kırklareli halkına 53 kişilik ilk göçmen kafilesi adına teşekkür eder memleketin kanunlarına ve bugünkü rejime muti olacağımıza ant içeriz. Bulgaristan’da kalan diğer soydaşlarımızın bir an evvel ana vatana ve ay yıldızlı bayrağın altına bir kitle halinde toplanmasını diler bizlere her türlü yardımı esirgemeyen muhterem Türk halkına en derin saygılarımızı sunarız.” Kırklareli’ne gelen 221 kişiden 31’i Lüleburgaz’a, 19’u İnece’ye, 10’u Arizbaba’ya, 7’si Tekkeşehler’e, 13’ü Kızılca Müsellim’e, 31’i Pınarhisar’a, 22’si Kaynarca’ya, 23’ü Yancıklar’a, 49’u Kızılcıkdere’ye, 16’sı Dokuzüyük köylerine yerleştirilmişlerdi. Göçmenler gidecekleri yerlere otobüslerle sevk edilmişlerdi.²³⁶

Diğer yandan, il genelinde muhacirlere yapılan yardım faaliyetleri hız kazanmıştı. Kırklareli şubesi kadınlar kolunun kurulmasına 9.Ocak.1951’de karar verilmişti. Bu kadın kollarının mahalle muhtarlıklarında üyeleri seçilerek, 15.Ocak.1951’de çalışma programı oluşturulmuştu. Her kola ayrı ayrı görevler, ayni bağış listeleri, para ve ayniyat makbuzları verilmişti. Oluşturulan bu kadın kollarının sayısı merkezde 8 adet olmak üzere faaliyete geçmişti. Kadın kollarının yürüttükleri faaliyetlerinin yanı sıra, il merkezinde farklı dinlere mensup kişilerin de bu konuda yardım faaliyetine girişmiş olduklarını söylememiz mümkündür. Musevi vatandaşlar, Kore şehitlerinin ruhlarına ithaf edilmek üzere Edirne ve İstanbul’dan getirilecek hocalara Sinagog’ta 14.1.1951 Pazar günü okunması için bir mevlüt düzenlenmesine karar vermişlerdi. Bu mevlüt için harcanan meblağ olan 150 lirayı göçmen ve mültecilere Türkiye

²³⁵ “İlimizde Göçmenlere Yardım Faaliyeti” *Trakya’da Yeşilyurt Gazetesi*, 12 Ocak 1951, s. 1.

²³⁶ “İlimize Gelen Göçmenler” *Trakya’da Yeşilyurt*, 23 Ocak 1951, s.1.

Yardım Birliği Kırklareli Şubesi'ne vermişlerdi. Şehitlerimiz için de ayrıca dua yapılması kararlaştırılmıştı.²³⁷

İl Genel Meclisi üyeleri de toplantı halinde iken, kendi aralarında topladıkları 70 liralık bağışı Göçmen ve Mültecilere Türkiye Yardım Birliği Şubesi'ne iletmişlerdi. Türkiye'ye akın akın gelmekte olan göçmenlere tahsis edilmek üzere bütün memur ve müstahdeminin, (Ocak 1951 ücretlerinden ve Şubat 1951 maaşlarından) bir defaya mahsus olmak şartıyla, ücret ve maaşlarının yüzde biri oranında yardımda bulunulması kararı verilmişti. Memur ve müstahdemlerin bu yardım yapma kararı takdirle karşılanmıştı.²³⁸

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi yapılan yardımları gazete sayfalarına taşıyarak yapılan yardımları yayınlamış, böylece halkın yapacağı yardımların artmasını ve bir anlamda göçmenlere yardım edilmesini teşvik edici bir görev üstlenmişti.

Tablo 30. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi'ne Yapılan Bağışlar

Bağışı Yapanın Adı Soyadı	Bağış Miktarı (TL)
İnece Köyü Halkı	103,45
Koyunbaba Köyü Halkı	50,40
Kızılcamüsellim Köyü Halkı	23,80
Dokuzhüyük Köyü Halkı	78,25
Lefeci Köyü Halkı	6,75
Arızbaba Köyü Halkı	31,85
Polos Köyü Halkı	35,50
Kadıköy Köyü Halkı	12,00
Çayırılı Köyü Halkı	10,00
Dolhan Köyü Halkı	22,50
Karahamza Köyü Halkı	105,65
Dereköy Bucağı Koyva Köyü Halkı	191,00
Hedye Köyü Halkı	133,75
Karadere Köyü Halkı	13,00
Üsküp Merkezi Halkı	25,50
Beypınar Köyü	50,00
Sazara Köyü Halkı	186,75
Bayramdere Köyü Halkı	11,25
Üsküpdere Köyü Halkı	19,25
Pınarhisar Bucak ve Köyleri Halkı	1296,30
Pınarhisar Bucak Hacıfaklı Köy Okulu Öğrenci	3,05

²³⁷ “İlimizde Göçmenlere Yardım Faaliyetleri” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 26 Ocak 1951, s. 1.

²³⁸ “İlimizde Göçmenlere Yardım Faaliyetleri” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 2 Şubat 1951, s. 19.

Babaeski’de Satılan Balo Biletlerinden	45,00
Babaeski İlçe ve Köyleri Halkı	5859,21
Lüleburgaz İlçe ve Köyleri Halkı	5072,17
Vize İlçe ve Köyleri Halkı	1701,76
Demirköy İlçe ve Köyleri Halkı	1496,34

Trakya’da Yeşilyurt Gazetesi 9 Mart 1951, s. 2

Kırklareli ili için Şubat ayının ortalarına kadar, kontenjana tabi 81 hanede 365 nüfus, serbest göçmen statüsünde ise 511 hanede 2368 nüfus göçmen gelerek yerleştirilmişti. Kırklareli’nde Göçmen ve Mültecilere Türkiye Yardım Birliği Şubeleri’nin sağlamış oldukları bağışlar; merkez, kasaba ve bucaklardaki tüccar, esnaf, halk ve devlet memur ve müstahdemlerinden 11254 lira 50 kuruş yardım, Babaeski, Lüleburgaz ve Vize ilçelerinden de 10986 lira 67 kuruşla, muhtelif cins 1493 parça eşya ve ayrıca 23500 kilo çeşitli cins hububat toplanmıştı. Toplanan yardım paraları Ziraat Bankası’ndaki hesaba yatırılmakta ve hububat ise Toprak Mahsulleri Ofis’i depolarına makbuz karşılığında teslim edilmekteydi. Eşyalar da ilçe merkezlerinde dezenfekte edilerek saklanmaktaydı.²³⁹

Tablo 31. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi’ne Yapılan Bağışlar

Bağışı Yapanın Adı Soyadı	Bağış Miktarı(Lira)
Ahmet Aral ve Şevki Güre	200
Osman Okuroğlu	100
Ziya Kasapoğlu ve Fethi Tabak	75
İsrail Çiprut ve Damadı	75
Avram Magriso ve Oğulları	75
Kazım Ulutaş	50
Salamon ve Rifat Haleva	50
Halil Şad ve Avidor	50
Halim Işıkalp	50
Şevket Emre	50
Hamdi Yılmazoğlu	50
Salih Akay	50
Hasan-Hüseyin Bayraktar	50
Hacı Mustafa Manglay	50
Ahmet Aksu	50
Mustafa Özturhan	50

Trakya’da Yeşilyurt Gazetesi 9 Şubat 1951, s. 1

²³⁹ “İlimizde Göçmenlere Yardım Faaliyeti” *Trakya’da Yeşilyurt Gazetesi* 16 Şubat 1951, s.1.

Köylerde yardım için düzenlenen programlar ile halkın desteği sağlanmaya çalışılmıştı. Pancarköy gençliğinin bu konudaki girişimleri ile, Başöğretmen Hasan Engin'in başkanlığında Bulgaristan göçmenleri yararına bir müsamere düzenlenmişti. Pancarköy'den göçmenlere 85 lira 75 kuruş, Kore şehitlerimiz ailelerine de, 16 lira 3 kuruşluk yardım sağlanmıştı.²⁴⁰

Kırklareli ilinde halkın yaptığı yardımlar yalnızca belli bir kesimin bağışlarıyla sınırlı kalmamıştı. Toplumun yediden yetmişe tüm kesimleri tarafından göçmenlere karşı hassasiyetle yaklaşıldığını yapılan bağışlardan da anlamamız mümkündür. Öğrencisinden öğretmenine, müstahdeminden işçisine, memurundan amirine kadar çok geniş bir yelpazede Bulgaristan'dan gelen göçmenlere destek olabilmek amacıyla, herkesin gücü nispetinde katkı sağladığını, yapılan yardımlardan da görmemiz mümkündür. Kırklareli halkının ciddi bir biçimde kenetlendiğini, her ne kadar ekonomik koşullar pek elverişli olmasa da, yaşanan büyük göç dalgasının üstesinden el ele vererek gelebileceklerinin bilinciyle hareket ettiklerini anlamaktayız.

Tablo 32. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi'ne Yapılan Bağışlar

Bağışı Yapanın Adı Soyadı	Bağış Miktarı(Lira)
Karakaş Mahallesi Halkı	276,25
Karaca İbrahim Mahallesi Halkı	40,40
Akalar Mahallesi Halkı	87,00
Kocahıdır Mahallesi Halkı	67,55
Demirtaş Mahallesi Halkı	193,50
Doğu Mahallesi Halkı	50,60
Yayla Mahallesi Halkı	84,40
Musevi Cemaati Havrasından	150,00
Karakoç Köyü Halkı	56,50
Bayramdere Köy Okulu Öğrencileri	7,61

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi, 20 Şubat 1951, s. 1

²⁴⁰ "Pancarköy Halkının Göçmenlere Yardım Sağlayan Hamiyetli Çalışmaları" *Trakya'da Yeşilyurt*, 20 Şubat 1951, s.1.

Tablo 33. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi'ne Yapılan Bağışlar

Bağışı Yapan Yer	Bağış Miktarı(Lira)
Kofcağız Bucağı Devletliagaç Köyü Halkı	101,72
Kofcağız Bucağı Kocatarla Köyü Halkı	80,50
Kofcağız Bucağı Terzidere Köyü Halkı	72,15
Kofcağız Bucağı Topçular Köyü Halkı	45,52
Kofcağız Bucağı Yukarıkanara Köyü Halkı	56,96
Kofcağız Bucağı Tatlıpınar Köyü Halkı	94,18
Kofcağız Bucağı Malkoçlar Köyü Halkı	47,35
Kofcağız Bucağı Aşağıkanara Köyü Halkı	50,50
Kofcağız Bucağı Ahmatlar Köyü Halkı	83,00
Kofcağız Bucağı Kula Köyü Halkı	47,20
Kofcağız Bucağı Karaabalar Köyü Halkı	37,50
Kofcağız Bucağı Ahlatlı Köyü Halkı	63,54
Kofcağız Bucağı Kofcağız Köyü Halkı	104,63
Kofcağız Bucağı Keşirlik Köyü Halkı	140,00
Kofcağız Bucağı Elmacık Köyü Halkı	272,66

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi, 20 Şubat 1951, s. 2

Tablo 34. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi'ne Yapılan Bağışlar

Bağışı Yapanın Adı Soyadı	Bağış Miktarı(Lira)
Hacer Öztürk	50,00
Karakaş Mahallesi İkinci Grup	87,00
Pınarhisar İslambeyli Köyü Okul Öğrencileri	10,00
Merkez Cumhuriyet İlkokulu Öğrencileri	23,75
Ticaret ve Zahire Borsası	500,00
Halk Sineması Müstecrinden Bir Gecelik Sinema Hasılatı	168,20
Ahmet Veral	100,00
Ahmet Ziya Çetintaş	50,00
Musa Beji	50,00
Recep Kutluay	50,00
Hasan Fehmi Sakarya	50,00
Hamdi Nuryağdı	50,00
İl Genel Meclis Üyeleri	70,00
E.Sanat Enstitüsü Öğretmen ve Memurları	42,62
Ortaokul Öğretmen ve Memurları	38,75
Ziya Gökalp İlkokukulu Öğretmenleri	14,50
Cumhuriyet İlkokukulu Öğretmenleri	44,75
Kocahıdır İlkokukulu Öğretmenleri	72,00

Tevfik Fikrat İlkokukulu Öğretmenleri	33,00
Ahmet Mithat İlkokukulu Öğretmenleri	20,80
Akşam Kız Sanat Okulu Öğretmen ve Memurları	8,91

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi 27 Şubat 1951, s. 2

Tablo 35. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi'ne Yapılan Bağışlar

Bağışı Yapanın Adı Soyadı	Bağış Miktarı (TL)
Kırklareli-Edirne Maçı Hasılatı	77,40
Vilayet Memur ve Müstahdemini	41,55
İl Daimi Komisyon Üyeleri	12,10
Çiftçi Malları Koruma Başkanlığı Ücretlileri	10,00
Bölge Muhakemat Md.Ücretlileri	6,00
Ziraat Müdürlüğü Makinistleri	5,36
İskan Müdürlüğü Memur ve Müstahdemini	7,50
Tapu Sicil Muhafızlığı Memur ve Müstahdemini	10,00
Milli Eğitim Müd.Memur ve Müstahdemini	18,50
Bayındırlık Müdürlüğü Memurları	7,50
Bölge Muhakemat Müdürlüğü Memurları	10,60
Veteriner Müd.Memur ve Müstahdemini	14,25
Toprak Mahsulleri Ofisi Memur ve Ücretlileri	23,50
Tekel Müd.Memur ve Müstahdemini	20,00
Müftülük Memur ve Müstahdemini	11,75
Türk Hava Kurumu	2,00
Devlet Orman İşletmesi Memur ve Müstah.	115,25
Nüfus Müd.Memur ve Müstahdemini	17,25
Ziraat Müdürlüğü Memurları	12,75
İl Defterdalığı Memur ve Müstahdemini	60,25
İl Emniyet Müd. Memur ve Müstahdemini	79,60
Borsa Komiserliği Memur ve Ücretlileri	18,40
Bölge Öğretmenleri	87,25
Verem Savaş Derneği Memur ve Ücretlileri	7,00
Adliye Memur ve Müstahdemini	66,60

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi, 2 Mart 1951, s. 2

Tablo 36. Kırklareli Göçmenler Yardım Şubesi'ne Yapılan Bağışlar

Bağışı Yapanın Adı Soyadı	Bağış (TL)	Miktarı
Vakıflar Memurluğu Memurları		6,00
Askerlik Şubesi Subay ve Memurları		10,00
Veteriner Müdürlüğü Müstahdemini		2,25
Posta T. T. Müdürlüğü Memur ve Ücretlileri		55,25
Sağlık Müdürlüğü Memur ve Müstahdemini		22,50
Belediye Memur ve Müstahdemini		70,80
Belediye Elektrik Santral Memur ve Ücretlileri		24,85
Ziraat Bankası Ajanlığı Memur ve Müstahdemini		23,05
Merkez Bölge Gezici Baş Öğr. ve Öğretmenleri		26,15
Ticaret Odası Memur ve Müstahdemini		5,00
Pancar Mıntıka Amirliği Memur ve Ücretlileri		27,50
Kızılay Kurumu Müstahdemini		1,00
Pınarhisar Bucağı Öğretmenleri		54,50
Çocuk Yuvası Memur ve Müstahdemini		15,00
Ziraat Müdürlüğü ve Pınarhisar fid. Ücretlileri		4,40
Bayındırlık Müdürlüğü Ameleleri		33,80
Özel Saymanlık Müdürlüğü Müstahdemini		23,00

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi 6 Mart 1951, s. 2

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi Kırklareli'ne gelen göçmenlerin sayılarından da bahsetmekteydi. Mart ayının ilk haftasındaki göçmenlerle ilgili yazılan bir haber şu şekildeydi:

“Kırklareli ili kontenjanına verilen göçmenler son günlerde epeyce göze çarpar şekilde artmaya başlamışlardır. Çok parlak karşılanmışlar ve Vize ilçesine yerleştirilmek üzere gönderilmişlerdir. Halkımızda bunlara karşı alaka çok iyidir.”²⁴¹

Bölge halkının göçmenlere yaptığı yardımlar gün geçtikçe her kesimin katılımıyla çoğalmaktaydı. Alpullu Şeker Fabrikası Kırklareli ili göçmen ve mültecilere yardım birliğine

²⁴¹ “İlimize Gelen Göçmenler” *Trakya'da Yeşilyurt*, 6 Mart 1951, s. 1.

10 bin lira bağışta bulunmuş, şeker fabrikasının bu büyük yardımı çevre halkı üzerinde memnuniyetle karşılanmıştı.²⁴²

Yurda güven içinde giriş yapan muhacirlerin yanı sıra, Bulgaristan'dan gelen ve güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, Bulgaristan'da kalmış ve anavatana gelememiş olan Türkler, kitleler halinde kuzeye doğru sürülmektedirler. Çok kötü şartlar içinde ve geceleri yapılmakta olan bu sürgünde, birçok Türk'ün hayatından da endişe edilmektedir. Bir kısmı memlekete gelmiş olan aileler, Bulgaristan'da kalan akraba ve yakınlarından hiçbir haber alamamaktaydı.²⁴³

Bulgaristan'dan gelen diğer haberler de bu bilgileri doğrular nitelikteydi. Bulgaristan'ın dağlık bölgelerinde olan direniş hareketleri gün geçtikçe halkı kendisine çekmekte ve büyümektedir. Bu direnişin Yugoslav sınırına yayılma tehlikesi ortaya çıkmıştı. Ayrıca sınırlarda firarların sıklaşmasıyla birlikte Çevrenkof Hükümeti tedbir alma yoluna gitmişti. Türk-Bulgar sınırındaki bütün köyleri, meskun yerleri arazinin durumuna göre 20-25 kilometre geriye almak istemiş ve bu nedenle de bazı yerleri tahliye etmeye karar vermişti. Öte taraftan komünist baskısı artmış, Kuzey'e sürülen Türkler'den hiçbir haber alınamamıştı.²⁴⁴

Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi'nde, Mayıs ayına kadar Kırklareli iline gelen ve kontenjanlı olarak 458 hanede 2174 nüfus ve serbest olarak da 1050 hane olduğu ve mahalli iskan yerlerine yerleştirildiği bilgisi verilmişti.²⁴⁵

Bölgede gelen göçmenlerin yerleştirme işleri ve onlara yardım faaliyetleri devam ederken, ulusal anlamda yapılacak mahsul yardımı konusunda Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan şu açıklamada bulunmuştu:

“Bu yıl mahsul çok bol olacaktır. Bunu candan temenni etmekteyiz. Şimdiye kadar göçmen kardeşlerimize yapılan yardımlar dolayısıyla Türk milletinin gösterdiği yakın alaka takdire şayandır. Bu yıl elde edilecek mahsulden de arzu eden vatandaşlarımızın göçmenlere yardım etmek isteyeceklerini düşündük. Bu hususta gerekli alakayı beklemekteyiz. Verilecek her türlü bakliyat ve hububat makbuz karşılığı teslim alınacaktır. Bu hususta gerekli tedbirler alınmış bulunmaktadır.”²⁴⁶

Yardım faaliyetleri son hızla devam ederken diğer yandan eğitim alanında da göçmenlerin yerleştirilmeleri sağlanmaktaydı. Bu konuda Trakya'da Yeşilyurt'ta yer alan bir haber göre:

²⁴² “Göçmenlere 10 Bin Lira Yardım Yapıldı” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 16 Mart 1951, s. 1.

²⁴³ “Bulgaristan Türkleri'nin Akıbeti” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 1 Mayıs 1951, s. 1.

²⁴⁴ “Bulgaristan'daki Hadiseler Gelişiyor” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 11 Mayıs 1951, s. 1.

²⁴⁵ “İlimize Gelen Göçmen Miktarı”, *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 18 Mayıs 1951, s. 1.

²⁴⁶ “Göçmenlere Mahsul Yardımı” *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 26 Haziran 1951, s. 1.

“Bulgaristan ve Romanya’dan memleketimize gelen göçmenlerin çocukları, yatılı olarak Sanat Enstitülerinde okutulmak üzere kabul edilmektedirler. Kırklareli ilinden de üç göçmen çocuğu sanat enstitüsüne girmek için müracaat etmişti.”²⁴⁷

Bulgaristan’dan Türkiye’ye gelen göçmenler Kırklareli’de yakından ilgi görmüştü. Toprak Tevzi Komisyonu tarafından Kavaklı köyünde öncelikle 20 göçmen aileye, 1093 dönümlük tarla tapuları dağıtılmıştı. Yine bu köyde 332 ihtiyaçlı çiftçiye 9486 dönümlük tarla tapusu verilmişti. Ayrıca köylüye 9981 dönüm mera tahsisatı yapılmıştı. 20 göçmen için yaptırılan evlerin inşaatı da hızla devam etmekteydi. Merkez ilçede yer alan 37 köyde 958 nüfuslu 194 aileye 10395 dönüm tarla dağıtılmış, 445 m²’lik toprak da ücretsiz olarak verilmişti. Komisyon tarafından ev yapılması amacıyla yer de gösterilmekteydi.²⁴⁸

Kırklareli İline gelen göçmenlerin iskanları son derece hızlı bir biçimde gerçekleştirilmeye çalışılmıştı. Bölgede göçmenlere sadece bağışlar yapılarak belli bir yardım sağlanmamış, onların hayatlarını rahat bir şekilde idame etmelerini sağlayacak ortam da oluşturulmuştu. Muhtaç olan çiftçilere, tarlaları, ürün yetiştirmek için gerekli tohumlukları verilerek geçimlerini temin etmeleri sağlanmıştı. Böylece göçmenler ekonomik hayatın bir parçası haline gelmişlerdi. Göçmenlere arazi dağıtımının yanı sıra evler de inşa edilmiş, ev sahibi olmaları hedeflenmişti. Halkın muhacirlere göstermiş olduğu ilgi ve alaka, yaşadıkları şoku üzerlerinden atmalarını kolaylaştırıcı bir etki oluşturmuştu. Gelen göçmenler adeta bir bayram havasında karşılanmıştı.

III.VI Uluslararası Yardımlar

Uluslararası anlamda da birtakım yardımlar Türkiye’ye ulaştırılmak üzere toplanmıştı. Birleşik Amerikalı Ortodoks ve Protestanlar Türkiye’deki göçmenler için bağışladıkları gıda maddeleri ve giyecek eşyalarını Türkiye’ye ulaştırmak için harekete geçmişti. Amerikalıların yaptıkları bu yardımlar, Bulgaristan’daki evlerinden Komünist rejimin zorla çıkardığı 150.000 Müslüman için yapılmaktaydı. Gönderilecek olan yardım malzemeleri Birleşik Amerika gemileriyle Türkiye’ye gelecekti. Denizaşırı memleketler Hristiyan Köy Programı teşkilatının bağışladığı bir kamyon buğdayla bir kamyon fasulye de gönderilecekler arasında yer almaktaydı. Church

²⁴⁷ “Göçmen Çocuklarımız Sanat Enstitülerine Alınıyor”, *Trakya’da Yeşilyurt Gazetesi*, 4 Eylül 1951, s. 1.

²⁴⁸ “Göçmenlere Toprak Dağıtılıyor” *Trakya’da Yeşilyurt Gazetesi*, 10 Kasım 1951, s. 1-2.

Word servis teşkilatı ise yardım için 25.000 libre kumaş hazırlamıştı. Bu iki kuruluş da Amerikan Hristiyan Kiliseleri Milli Konsey'ine ait yardım örgütleriydi. Amerika'dan gönderilen yiyecek maddelerinin İstanbul'a geldiğinde vakit kaybetmeden Kızılay Yardım Teşkilatı'na verilerek, Türkiye'nin çeşitli yerlerine yerleştirilmekte olan ve Bulgaristan'dan yurda çok kötü bir halde gelen göçmenlere dağıtımı sağlanacaktı. Türk Hükümeti Ağustos 1950'de, Türkiye'ye doksan günlük bir süre içinde, 250.000 Türk göçmenini kabul etmek gibi bir zorlama karşısında kalan Türkiye ekonomisinin zarar görmesini engellemek amacıyla, yapılacak olan göçün düzenli ve aşamalı bir şekilde yapılmasını talep etmiş, bu durum ABD Dışişleri Bakanlığı'nca da desteklenmişti.²⁴⁹

Amerikalıların göçmenlere yardımı da bir taraftan devam etmekteydi. Amerika'nın Philadelphia şehrinden muhtelif mezhep kiliselerini temsil eden kiliseler adına Bulgaristan göçmenlerine yardım amacıyla 21 bin kilo ağırlığında 230 sandık giyim eşyası, 6 buçuk ton ağırlığında 500 çuval buğday ve 60375 kilo ağırlığında 600 çuval fasulye Türkiye'ye gönderilmişti. Buğdaylarla fasulyeler, göçmenlere yedirilmek üzere aş ocaklarına teslim edilecek, giyim eşyası da göçmenlere dağıtılacaktı.²⁵⁰

Türk Hükümetinin acil talebi üzerine, Uluslararası Mülteci Örgütünden (International Refugee Organization), Myer Cohen başkanlığında üç kişilik bir grup, Ocak 1951 başlarında mültecilerin kabulü ve bakımı konusunda teknik yardımda bulunmak üzere Türkiye'ye geldi. Benzer şekilde, Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization) tıbbi bir görev ekibi gönderdi ve tıbbi yardım için \$ 55.000 dolar verdi. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Acil Yardım Fonu (UNICEF) gerekli araç gereç için \$ 45.000 tahsis etti. Türk Kızılayı'nın yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Hindistan, Lüksemburg, Belçika, Hollanda, İngiltere ve İsveç Kızıl Haç Organizasyonları da yardım etti. Marshall Plan yardımlarının, göçmenler yararına kullanılmak üzere Türkiye'deki muadil fonlarından 30 milyon TL (\$10,714,285) tutarında bir kaynak aktarılmıştır.²⁵¹

²⁴⁹ "Türk Müslüman Göçmenlerine Birleşik Amerika'dan Yardım", *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 6 Kasım 1951, s. 1. 2.

²⁵⁰ "Amerikalıların Göçmenlere Yardımı" *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 25 Aralık 1951, s. 1.

²⁵¹ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953", s. 48.

III.VII Basında 1950-1951 Göçü (Ulusal ve Uluslararası)

Bulgaristan'ın tüm dünyada yankı bulan 10 Ağustos'ta verdiği nota ile başlayan 1950-1951 göç süreci uluslararası basının da yakından takip ettiği bir konuydu. Göç sürecini *The Times* şu şekilde gazete sayfalarına taşımıştı:

“Strazburg’tan dönen Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü, Cumhurbaşkanı, İngiliz Dışişleri Bakanı Sayın Ernest Bevin ve diğer Avrupalı devlet adamlarıyla yaptığı görüşmeler hakkında bilgi vermek üzere Yalova’ya geçti. Sayın Köprülü sonrasında Ankara’ya geçerek geçen hafta 250.000 Bulgar Türkü’nün 3 ay içinde Türkiye’ye geri gönderilmesi konusunda Bulgarlar tarafından verilen notaya karşı cevap oluşturmak için çalışmalara katılacak. Türkiye Bulgar göçü ile ilgili Birleşmiş Milletlerin konuya dahil olmasını isteyebilir. Türkler, Bulgaristan’da 800.000 Türk’ün yaşadığına inanmaktadırlar. Ancak Bulgarlar bu rakamın çok daha az olduğuna inanıyorlar. Yanısıra Bulgarlar, Rodop dağları etrafında yaşayan Pomakları Türk saymamakta ve onların Slav ırkından geldiğini söyleyerek Müslüman Türkler den ayrı tutmaktadırlar. Bulgarların verdiği Notada telaffuz edilen 250.000 sayısının da büyük bir ihtimalle sadece Müslüman Türkleri kapsadığı tahmin edilmektedir. Bulgarlar bu ani göç kararını 1925’te Bulgaristan ve Türkiye arasında imzalanan Bulgar Türkleri’nin istemeleri halinde mallarını da yanlarına alarak Türkiye’ye göç etmelerine olanak veren anlaşmaya dayandırmaktadırlar. Bu anlaşma kapsamında hiçbir zaman çok büyük sayılarda göç yaşanmamış sadece zaman zaman küçük gruplar Türkiye’ye göç etmiştir. Komünist Bulgar hükümeti önce Müslüman Türk topluluğunu kazanmak istemişti ancak büyük çoğunluğunun Komünist propagandaya mesafeli durması sonucunda onlardan kurtulmaya karar vermiştir.3 ay içerisinde böyle büyük sayıda bir topluluğun Türkiye’ye göç edecek olması Türkler için büyük sıkıntılar doğuracaktı. Hemen hemen bütün Bulgar Müslümanları köylülerden oluşmaktadır ve onları Türkiye’de yerleştirmek hem finansal destek gerektirecek, hem de özel önlemler alınması gerekli olacaktır. Her ne kadar 1925 Antlaşması’yla garanti altına alınmış olsa da Bulgar yetkililer, Türkiye’ye göç etmek isteyen Müslüman Türkler’in yanlarına sadece özel eşyalarını almalarına izin vermişlerdir. Canlı hayvanlarını ya da tarımsal aletlerini yanlarında götürmelerine izin verilmemiştir. Her ne kadar Bulgaristan’daki Türk toplumu Komünizme mesafeli olsa da yine de aralarında Komünizme ilgi duyan bireyler olabilir. Bu nedenle 250.000 Türk’ün arasına karışmış çok sayıda Komünist ajanların olabileceği şüphesi Türk tarafında kaygı duyulan önemli konulardan biriydi.”²⁵²

The Times gazetesi 1950-1951 göçünü bu şekilde ele alırken sınır kapatma hadiselerini de yakından takip etmiştir. 8 Ekim 1950 tarihinde attığı başlıkta, “Türk Sınırı Tekrar Kapatıldı:

²⁵² “Bulgaria’s Muslim Population Desire to Send 250.000 to Turkey” *The Times*, August.16, 1950, s. 3.

Göçmen Krizi” haberinde Türk-Bulgar sınırının 3. kez kapatılması ele alınmaktaydı. Haberde aşağıdaki bilgiler yer almaktaydı:

“Türk Bulgar ilişkileri en ciddi dönüm noktasında. Bulgaristan’daki Müslüman Türklerinin tartışmalı ve zorunlu olarak göç ettirilmek istenmesi nedeniyle son bir ayda Türk-Bulgar sınırı 3.kez kapatıldı ve Türk-Bulgar ilişkileri kesilme noktasına geldi. Türk Hükümeti ülkeye giriş vizesi olan tüm Türk asıllıları Türkiye’ye kabul edeceğini, ancak Türk konsoloslüğundan vizesi olmayan ve Türk asıllı olmayanları, örneğin çingeneleri ülkeye kabul etmeyeceğini net olarak açıklamıştı. Bu açıklamaya rağmen Bulgar hükümeti bu türde vizesi olmayan ve Türk asıllı olmayanları Türk sınırına göndermeye devam etmiştir. Uluslararası güçler tarafından önlemler alınmazsa sorun çok daha tehlikeli boyutlara ulaşabilir” değerlendirilmesi yapılmıştı.²⁵³

Bir diğer haberde ise, Müslüman Türk Mülteciler başlığı ile Yeniden Yerleşim planının gerçekleştirilmesinde izlenecek yol ve yöntemlerin üzerinde durulmaktaydı:

“Türk Hükümetinin talebiyle, Uluslararası Mülteci Örgütünün 3 temsilcisi, Bulgaristan’dan Türkiye’ye gelen Müslüman mülteci sorunuyla ilgili çalışmak ve Türkiye’de yerleşimleri ile ilgili alınacak önlemler konusunda tavsiyelerde bulunmak üzere İstanbul’a geldi. Büyük çoğunluğu çiftçi olan bu mültecilerin ekonomiye katkı sağlayan üretici bireyler haline getirilmesi için 1-2 milyon Sterline ihtiyaç duyulduğu tahmin ediliyor. Türk hükümeti bu amaç doğrultusunda kredi tahsis etme niyetindedir, aynı zamanda özel sektörü de yardıma davet etmektedir. Yılbaşı kutlamaları kapsamında yapılacak çekiliş ve yardım organizasyonları da bu amaca hizmet edecektir.”²⁵⁴

Bulgaristan’dan Türkiye’ye gelecek olan göçmenlerin maddi olarak ihtiyaçlarının karşılanması için *The Times*’ın haberinde de belirtildiği gibi kaynak arayışı içine girilmişti. Bulgaristan’ın, Bulgar toprakları üzerinde yaşayan Türklerden isteyenlerin Türkiye’ye göç edebileceklerini duyurmasının ardından, komünist baskısından kurtulmak amacıyla, pasaportlu ya da pasaportsuz olarak Türkiye’ye gelmek üzere Türk sınırına yığılan Balkanlı Türk mültecilerin sayısı o kadar büyük bir sayıya ulaşmıştı ki, bu göçmenlerin sevk ve iskanı için Kızılay Derneği bütçesinin ve hatta devlet bütçesinin de yeterli olmayacağı düşünülmekteydi. Balkanlardan ve özellikle Bulgaristan’dan ülkeye gelmeğe hazırlanan muhacirler yanlarında hiçbir şeyleri olmadan ülkeye geleceklerdi. Bulgarlar mal ve para gibi değerli hiçbir şeyi ülkeden dışarı çıkarmalarına izin vermemektedirler. Bu durum yüzbinlerce kişinin yerleştirilip üretici konuma

²⁵³ “Turkish Frontier Closed Again Immigration Dispute” *The Times*, October 8 1950, s. 3.

²⁵⁴ “Muslim Refugees In Turkey Plans For Resettlement” *The Times*, January 5 1950, s.3.

getirilebilmesi için para ve muazzam bir organizasyon ihtiyacı doğurmaktaydı. Halihazırdaki bütçenin bunu karşılaması pek de imkan dahilinde değildi.²⁵⁵

Bu noktada kaynak olarak, Amerika'nın komünist zulmünden kaçan uluslararası mültecilerin yardımına ayırdığı bir buçuk milyar dolardan yararlanma yollarının araştırılması gerektiği vurgulanmıştı. Yardım Komitesi, Asya ve Avrupa'nın komünist rejimleri altında kalan ve baskı altında bulunan ülkelerinden her gün binlerce insanın iltica etmesi ve altı yüz bini bulan kişinin mülteci konumuna düşmesiyle, bu kitleye yardım amacıyla kurulmuştu. Avrupa'nın çeşitli bölgelerine her gün yeni kamplar açılmakta olup mülteci akını gün geçtikçe çoğalmaktaydı. Avrupa kıtasından Amerika'ya gönderilmek üzere her gün 20 vapur bu mülteciler için sefere başlamış bulunmaktaydı. Avrupa ülkelerinde Fransa ve diğer ülkelerde toplanan ve sayıları 20.000'e ulaşan bu mültecilerin durumu Amerika'yı olduğu gibi İngiltere'yi de ilgilendirmekteydi. İngiltere maliye bakanı mülteciler için 1950 yılı bütçesinden önemli bir yardım ayırdığını beyan etmişti. Uluslararası mülteci statüsüne sahip mağdur konumda bulunan binlerce Türk de bulunmaktaydı. Bu Türklerin büyük bir kısmı Batı Avrupa ve Balkan ülkelerinde bulunmakta ve sayıları 2 milyonu geçmekteydi.²⁵⁶

Bu kadar büyük oranda Türk'ün Bulgaristan'dan yurda gelecek olması üzerine, göçmenlerin daha çok sıcak bölgelere yerleştirilmesine ve bunlara yardım temini için de Diyanet İşleri Başkanı'nın öncülüğünde bir yardım komitesi kurulmasına karar verilmişti. Türkiye'ye gelme ihtimali bulunan göçmenler için seyyar aş ocakları hemen faaliyete geçmişti. Gelecek mevsimin kış olması nedeniyle, göçmenlerin nispeten sıcak bölgelere yerleştirilmesinin uygun olacağı düşünülmüştü. Diğer bir taraftan da barınma ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda, ormanlardan ve dışarıdan barakalar elde etme yoluna gidilecekti. Tüm bunlar, hükümet tarafından alınacak olan tedbirler arasında yer almaktaydı.²⁵⁷

Bu noktada, göçmenlere yapılacak olan yardımların tahsisi ve belirlenmesi, dağıtımı gibi konularda oluşturulan en önemli kuruluş, merkezi İstanbul'da bulunan ve bir seneden beri faaliyette bulunan Göçmenlere Yardım Derneği idi. Bu dernek, Ankara'nın yanı sıra, Edirne, Lüleburgaz, Babaeski, Bursa ve Eskişehir'de de şube açılışları yapmıştı. Bulgaristan'daki sayıları bir milyonu bulan Türkler'in içinden 250 bin kişinin üç ay gibi kısa bir zamanda zorunlu

²⁵⁵ "Balkanlar'dan Gelecek Mülteci Göçmenler" *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 13 Eylül 1949, s. 2.

²⁵⁶ "Balkanlar'dan Gelecek Mülteci Göçmenler" *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi*, 13 Eylül 1949, s.1- 2.

²⁵⁷ "Bulgaristan'dan Gelecek Göçmenlerin İskanı İş" *Yeni İstanbul*, 24 Ağustos 1950, s. 1.

bir göçe tabi tutulması karşısında Göçmenlere Yardım Derneği de faaliyete geçmiş bulunmaktaydı.²⁵⁸

Ağustos 1950 Bulgar notasının verilmesinden önce ve sonra olmak üzere, 40 bin Türk yurda giriş yapmıştı. Hükümet gelen göçmenlerin iskanını sağlayabilmek adına çeşitli tiplerde yeni köyler kurmak amacındaydı. Bu fikrin gerçekleşmesinden önce ülkeye giriş yapan 40 bin göçmenden 30 binden fazlası köylere dağıtılmıştı. Bu muhacirlerin kışı geçirmeleri amacıyla gerekli olan yardımlar, devlet tarafından temin edilecekti. Devlet, bu yardımların ödemelerini çiftliklerinde gösterilecek olan işlerde ortaklık yapmak suretiyle karşılayacaktı. Hükümetin kurmayı planladığı göçmen köyleri 100,200,300 hane olarak Dalaman Çiftliği, Urfa ve Muş ovalarında inşa edilecekti. Bununla hedeflenen en modern ve ileri ülkelerdeki gibi, temiz ve güzel köylerin kurulması idi. Oluşturulacak olan bu köylerin arazisi hazineden temin edilecekti. Tarım Bakanlığı da tohumlarını, fidanlarını, hayvanlarını ve her türlü zirai makine ve traktörlerini borçlanma yoluyla temin edecekti. Öte taraftan göçmen köylerinin planları da hazırды. Yine hepsini bakanlık inşa ettirecekti. Yaptırılacak evler iki oda, sofa, mutfak ve banyo dahil olmak üzere 3000 liraya mal olacaktı. Ayrıca köylerin inşa edilmesinde birçok yabancı firmadan da teklifler alınmaktaydı.²⁵⁹

Abdi İpekçi *Yeni İstanbul* Gazetesi'nde mülteciler meselesini ele aldığı köşe yazısında, BM'nin mültecilere yardım maksadıyla kurduğu Mülteci Yardım Teşkilatı'nın (I.R.O) faaliyetlerine değinmekteydi:

"İkinci Cihan Harbinin nihayeti ile beraber ortaya çıkan mühim problemlerden biri de mülteciler meselesidir. Sovyetlerin Avrupa'da işgal ettikleri topraklardan çekilirken onları hür dünyadan bir "Demir Perde" ile ayırdıkları ve kurdukları kukla hükümetlerle buralarda tahammülfersa bir rejim yarattıkları malumdur. İşte bu rejimin tazyiki altında inleyenlerden birçokları demir perdenin gerisine kaçmağa muvaffak olmuşlar, hür memleketlere iltica etmişlerdir. Her gün adetleri biraz daha büyüyen bu mülteciler karşısında Birleşmiş Milletler harekete geçmiş ve on binlerce insanı sığındıkları yerden koruyabilmek için bir teşkilat kurmuştu. Teşkilat birçok yerde bürolar açmış, yabancı topraklarda, her türlü yardımdan mahrum mültecilere yiyecek yemek ve yatacak yer temin etmişti."²⁶⁰

Ali Rıza Dursunkaya'da *Trakya'da Yeşilyurt* Gazetesi'nde şu düşüncelerle muhacirlere yardım fikrini seslendirmekteydi:

²⁵⁸ "Göçmenlere Yardım Derneği Faaliyette" *Yeni İstanbul*, 26 Ağustos 1950, s. 1.

²⁵⁹ "Bulgaristan'dan Gelen Göçmenler Yerleştiriliyor" *Yeni İstanbul*, 13 Ekim 1950, s. 3.

²⁶⁰ Abdi İpekçi, "Mülteci Problemini Halletmek İçin Yeni Bir Çare Bulundu", *Yeni İstanbul*, 14 Ekim 1950, s. 5.

“Bulgaristan’dan yığın yığın gelen muhacirlerimiz, en başta gelen endişe ve üzüntümüzü teşkil etmektedir. Onlara hükümet yardımı yanında milletçe ne yapalım da hayatlarını, sağlıklarını koruyalım? sorusu hepimizin vicdanını sızlatan bir düşünce oldu. Bir kısmımız şöyle düşündük; her haneye birer ev halkı misafir etmek suretiyle muvakkat bir cankurtaranlık yapalım. Bir kısmımız muhacirlerimize şefkatli sinisini açmış. Kızılay’a yardımımızı artıralım o millettten aldığı kuvvetle daha fazla himmetler sarf ederek bu zavallı kardeşlerimizin ızdıraplarını dindirsin. Yine üç beş hamiyetli arkadaş, derhal (Göçmenlere Yardım Kurulu) adında bir teşekkül meydana getirerek halkımızın hamiyet ve mürüvvetine müracaatla bu ırkdaşlarımızın imdadına koşmayı düşündü.”²⁶¹

Göçmenler için yapılacak yardımlar bir taraftan oluşturulmaya çalışılırken, diğer yandan da Cumhurbaşkanı Celal Bayar Mecliste yaptığı konuşmada şu açıklamada bulunmuştu:

“Bulgaristan Hükümeti nezdinde yaptığımız teşebbüsler müspet bir netice vermediği takdirde, hükümet, bu mühim ihtilafı, milletlerarası mercilere intikal ettirmek kararını şimdiden vermiş bulunmaktadır. Bulgaristan’la münasebetlerimiz normal bir devreye girdiği zaman, usulünde verilmiş “vize” lerimizle memleketimize gelecek göçmenlere karşı kardeşlik ve insanlık vazifemizi, hükümet olarak, Türk Milleti olarak bütün kudretimizle yerine getireceğimiz tabiidir.”²⁶²

Bu esnada, Bulgaristan’daki durum, yönetim adına hiç de yolunda gitmemekteydi. Bulgar idaresi kollektif çiftliklerden süt ve yumurta toplanması konusunda uygulamış olduğu plana göre köylünün yaptığı sessiz sabotaj nedeniyle iflas etmek üzereydi. Zira Gigan köyünden plana göre toplanması beklenen 126,568 litre süt istenilmiş, fakat köylünün bu isteğe karşı verdiği süt miktarı yalnızca 16,186 litre olmuştu. Diğer bir köy, Çerkovça köyü 22,434 litreye karşılık, 8771 litre süt vermişti. Somotiv Köyü istenilenin %35’ini, Gigenka ve Mahaks köyleri ise ancak %50’sini karşılamıştı. Yumurta teslimatında ise hedeflenenin sadece %4-9’u kadar bir oran toplanabilmişti.²⁶³

1951 Mart ayına gelindiğinde ise, ulusal vergi muafiyeti piyangosu düzenlendi. Göçmen piyangosu olarak da isimlendirilen piyango yapılış teklifi, B.M Meclisinde Saffet Gürol tarafından teklif edilen kanun tasarısı ile kabul edilmişti. Bu kanuna göre, bir defaya mahsus olmak üzere geliri tamamen göçmenlere verilecek olan bu piyango düzenlenmesi ile ilgili olarak Milli Piyango idaresi görevli kılınmıştı.²⁶⁴

Diğer taraftan yurda gelen göçmenlere Ziraat Bankası aracılığıyla tohumluk buğday dağıtımına başlanmıştı. Bir anlamda göçmenlerimiz için ekonomik faaliyet anlamına gelen bu durum, bir

²⁶¹ Ali Rıza Dursunkaya, “Muhacirlerimiz ve Biz” *Trakya’da Yeşilyurt*, 31 Ekim 1950, s. 1.

²⁶² TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c. 2, Birinci Birleşim, 1 Kasım 1950, s. 13.

²⁶³ “Bulgar Köylüsünün Kızıl İdareye Sessiz İsyanı”, *Trakya’da Yeşilyurt*, 25 Eylül 1951, s. 1.

²⁶⁴ “Göçmen Piyangosu” *Trakya’da Yeşilyurt*, 5 Ocak 1951, s. 1.

sonraki yıl için göçmenlerin üretici konumuna geçmeleri anlamına gelmekteydi. Bu dağıtım tam vaktinde gerçekleşmiş olup, göçmenler arasında büyük bir memnuniyet yaratmıştı.²⁶⁵

Eğitim alanında ise, Milli Eğitim Bakanlığı, yüksek tahsil yapacak göçmen gençlere yardım etmeyi kararlaştırmıştı. Bunlardan yurtlarda kalanların ücretleri ödenecek, diğerlerine ise dönem başına 100'er lira verilecekti.²⁶⁶

BMM'nin son toplantısında, göçmen ve mültecilere yapılacak yardımlarda, özelde Türkiye yardım birliğine yapılacak yardımların, vergi matrahına yansıtılmaması hakkındaki kanun teklifi özellikle konuşulmuş, teklif kabul edilmiş ve kanun haline getirilmişti.²⁶⁷

III.VIII 1950-1951 Türk Göçü'nün Değerlendirilmesi

Tehcirin Türk dış politikası açısından sonucu, Türk devletinin Bulgar baskısı karşısında ABD'ne daha çok yaklaşması; bölge bakımından sonucu ise, Balkanlarda 1947'den sonra başlayan soğuk savaşı hızlandırmasıdır. Truman doktrininden sonra Yunanistan ve Türkiye'nin ABD'nden askeri yardım almaları ve dış politikalarında sıkı bir şekilde Batı'ya bağlanmaları ile Balkan bölgesi iki düşman bloğa ayrılmış bulunmaktaydı. 1948 yılında Yugoslavya'nın Kominform' dan atılması ve bu devletin Batı'ya kayması soğuk savaşı şiddetlendirmiş ve şimdi değindiğimiz göçmen sorunu ise Türk-Bulgar ilişkilerini karşılıklı şüphe temeli üzerine oturtmuştur. Balkanların bu yeni görünümü, 2. Dünya Savaşı öncesindeki iki düşman cephe durumuna çok benzemektedir. Bir yandan Batı'ya bağlanmış Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya, öte yanda Moskova'ya bağlanmış Romanya, Bulgaristan ve Arnavutluk. Büyük Devletler arasındaki çıkar çatışmalarının birer maşası haline gelen Balkan devletleri, tarihte belki kaçıncı defa karşı karşıya gelmekteydiler.²⁶⁸

Bulgaristan'dan gerçekleşen büyük Türk Göçünde, Bulgaristan Komünist Partisi her ne kadar böyle bir tehcir amacı gütmüş ve amaçlarını yerine getirme konusunda da, bazı başarılar göstermişse de, 1950-1951 yıllarında acele bir şekilde gerçekleştirilen göç, yerinden edilme ve kalıcı gerilimleri yaratması bakımından, rejimin birçok hedefine ters düşmüştür ve nihayetinde Bulgar toplumundaki etnik gruplar arası gerilimleri derinleştirmiştir. 1950-1951'de gerçekleşen

²⁶⁵ "Göçmenlere Tohumluklar Verilmektedir", *Trakya'da Yeşilyurt*, 26 Ekim 1951, s. 1.

²⁶⁶ "Yüksek Tahsil Yapacak Göçmenlere Yardım Edilecek" *Trakya'da Yeşilyurt*, 25 Aralık 1951, s. 1.

²⁶⁷ "Göçmenlere Bağıştan Vergi Alınmayacak" *Trakya'da Yeşilyurt*, 16 Ocak 1951, s. 1.

²⁶⁸ Sander, *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye 1945-1965*, s. 81.

bu büyük göç Bulgaristan için Türk işçileri kaybetmesi anlamına da geliyordu. Özellikle de tütün hasadı için 1950-1951 yıllarında kaybedilen bu işçiler nedeniyle başlayan kitlesel gerileme, Bulgaristan ekonomisine önemli derecede zarar vermişti. Bunun da ötesinde bu düzensiz göç süreci, Bulgar-Türk kardeşliğine ve özellikle de çıkış vizelerini kategorik olarak reddedilen yabancılaştırmış Pomaklarla olan ilişkilere büyük bir zarar vermişti.²⁶⁹

Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler içerisinde 1950-1951 göçü aniden gerçekleşmiş olmasına rağmen en planlı gerçekleşen göç hareketidir. Göçmenlerin Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelme süreçleri adım adım takip edilmiş sevk ve iskanları belirli bir plan ve program çerçevesinde yapılmıştır.²⁷⁰

1950 ve 1951 yıllarında Türkiye'ye gelen 154.393 göçmenin yeniden yerleşiminin büyük kısmı 1952 sonuna kadar tamamlanmıştır. Resmi istatistiklere göre, Türkiye'ye gelen 16.582 tarımsal aileye 853.812 dekar (211.077 dönüm) arazi tahsis edildi aile başına ortalama 51.49 dekar (12.7 dönüm) arazi düşüyordu. Ayrıca 92 traktör, 6931 at, 9133 vagon, 7260 sığır ve inek, 10494 pulluk, 5291 çapa, 5265 kürek ve 5668 tırmık; 15,916 aileye 7,009,710 kilo (7,7 ton) her çeşitten tohum verildi. Buna ek olarak, 14,995 tarımsal aileye borç para ve banka kredisi ile 20,141,836 TL (\$7,193,513), esnaf aileleri gibi 1566 tarım dışı aileye 739,310 TL (\$264,040) sermaye ve banka kredisi tahsisi yapılmıştır. Bu soğuk istatistikler, insani açıdan programın sonuçlarının çok az bir göstergesi olsa da Bulgaristan'daki Komünist rejim altında yaşanan terör, mülk edinme ve acı çekme olaylarının ardından mültecilerin Türkiye'deki rahatlatma ve özgürlük hislerinin de bir göstergesini oluşturuyordu. Türk hükümeti tarafından ortaya konan samimi karşılama ve Türk halkının maddi yardımları sayesinde mülteciler kısa bir süre içinde Türkiye'nin farklı yerlerinde kalıcı bir şekilde iskan edilebilmişti. Elbette hem mültecilerin hem de Türklerin yaşadığı bazı hoşnutsuzluklar oldu ancak bu karşılıklı saygı çerçevesini etkilememiştir. Her ne kadar ilk başta mülteciler kendilerine tahsis edilen alanlara yerleşseler de, 1952 sonuna kadar mültecilerin yer değiştirmesi dikkat çekici hale geldi. Bu yer değişimi, yoksul bölgelerden kentlere ve kasabalara doğru gelişmiş, en büyük yer değişimi ise Ege ve Marmara kıyılarına, özellikle İstanbul ve İzmir'e doğru olmuştur. Hiç şüphe yok ki, mültecileri kabul ve yerleştirme programı başarılı olmuştur. Gerçekte Türkiye'yi küçük düşürmek için tasarlanmış olan bu kitlesel sınır dışı etme hareketinin bumerang etkisi göstermiş olduğu

²⁶⁹ Mary Catherine Neuburger, "Shifting Balkan Borders, Muslim Minorities and Mapping of National Identity in Modern Bulgaria" (Doctor of Philosophy, University of Washington, 1997), s. 189.

²⁷⁰ Bülent Yıldırım, *Bulgaristan'da Türk Varlığı ve Nüfus*, (İstanbul: İlgi Kültür Sanat, 2018), s.61.

vurgulanmalıdır. Özellikle de Türklerin Komünistlere karşı yürütülen Kore savaşına doğrudan katılıp kahramanlıklar gösterdiği bir dönemde mültecilerin kabulü ve yeniden yerleşimi için gösterilen çaba hem ulusal hem de bireysel onur meselesi haline gelmiştir. Dahası, bu göçmen akını, Türkiye ekonomisinin verimlilik döneminin en üst noktasına geldiği bir dönemde gerçekleşti. Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na katılmaktan kaçınmış, Marshall Planı uyarınca Amerika Birleşik Devletleri'nden doğrudan yardım almış ve pamuk ve buğday gibi ürünler için en yüksek uluslararası fiyatların gerçekleştiği bir dönemde bu ürünlerin üretimini artırmıştır.²⁷¹

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization), Uluslararası Mülteci Örgütü (International Refugee Organization) ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Acil Yardım Fonu (UNICEF) gibi uluslararası kuruluşların yanı sıra hem uluslararası Kızıl Haç hem de Türkiye Kızılayı'nın, acil yardımın hızla gerçekleştirilmesi için yaptıkları organizasyonlarda takdiri hak etmektedir. Böyle bir yardımın sağlanmadığı durumda, özellikle de tıbbi hizmetlerin, çok sayıda hastalığa ve ölüme neden olabileceği muhtemeldir.²⁷²

Göçmenlerin geri kabul yönetimi, ev ve iş alanlarının oluşturulmasını içeren yeniden yerleşim programı teknik olarak bütünüyle etkin ve düzenli olmuştur. Ancak, mültecilerin görünen hacmi ve girişlerinin çok ani olması nedeniyle, Türkiye'nin belirli bölgelerine bireysel yerleşim tercihlerini tespit etmek için çok az zaman kalmıştır. Programa yapılabilecek en ciddi eleştiri, mülteciler için önerilen arazi tahsisinin bir ailenin desteklenmesi için yeterli olmasına rağmen, gerçekte çok sayıda aileye en fazla iki dekar ve bazılarına ise hiç arazi verilmemesidir. Ayrıca, yeniden yerleşim programının, beklenen 250.000'den ziyade yalnızca 150.000 mülteciyi kapsadığı not edilmeli; böylece, bu ilk grup için en iyi imkanlar ve arazilerin tahsis edildiği görülmelidir. İlave 100.000 mülteci Bulgaristan tarafından ihraç edildiğinde, bunlar için daha düşük yaşam şartları ve daha az verimli topraklar kullanılacaktı. Arazi ve Yerleşim İdaresi tarafından geliştirilen iki teknik, özellikle etkili bir yeniden yerleşim için mantıklı bir temel oluşturmuştur. İlki, daha önceki sosyal kalıpların yeni dönemle olan bütünleşmesidir. Mülteciler, alışkın oldukları toplumsal yaşam biçimlerinin herhangi bir negatif etki olmadan devam edebilecekleri ve onlar için zaten kendini kanıtlamış ve yerleşmiş bir model olan köy tipi yerleşim yerlerine yerleştirildiler. İkinci teknik ise, daha önce alışkın oldukları iklim ve coğrafi şartları eşleştirmektir; böylece aileler kendilerini, tarım döngüsünün kolayca anlaşılabilmesi, nispeten tanıdık şartlar altında bulacaklardır. Türklerin Bulgaristan'dan yeniden iskan edilmesine yönelik kullanılan bu teknikler ve yöntemler, dünyanın diğer

²⁷¹ Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953" s. 51-52.

²⁷² Kostanick, "Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953" s. 52.

bölgelerindeki insanların büyük ölçekli yeniden yerleşimi için pratik modeller olarak kullanılabilirler.²⁷³

²⁷³ Kostanick, “Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria, 1950-1953” s. 52.

SONUÇ

Bulgaristan'dan Anadolu'ya doğru gerçekleşen Türk göçleri 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı ile başlamış ve o tarihten sonra da dönem dönem artan ve azalan miktarlarda göçler yaşanmıştır. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra, Balkan Savaşları ile ikinci büyük göç dalgası yaşanmıştı. Balkan Savaşlarından sonra ise hiçbir göç 1950-1951 göçündeki gibi devasa boyutta ve ani bir şekilde insan kitlelerinin Türkiye'ye göç etmesine tanıklık etmemiştir. Türkiye esasen Bulgaristan ile daha önceden yapılan antlaşmalar çerçevesinde gelmek isteyen göçmenleri kabul etmekteydi. 1950-1951 yıllarında meydana gelen büyük göçe kadar çeşitli zaman dilimlerinde, bazen yapılan antlaşmalarla bazense gönüllü olarak izin vermek suretiyle Türkiye'ye göçler gerçekleştirilmişti. 1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan göç eden Türklerin sayılarındaki dramatik artış bu dönemde yaşanan olağandışı gelişmelere işaret etmektedir. Bu olağandışı gelişmelerin başında 9 Eylül 1944'de Bulgaristan'daki rejim değişikliğiyle başlayan ve 1950-1951 yıllarına kadar devam eden Türk azınlık politikalarındaki büyük değişim gösterilebilir.

Bulgaristan'da değişen rejim ile birlikte sosyalist iktidarın, Türk nüfusunu azaltma yolunda bir politika gütmesi ile başlayan süreç, 10 Ağustos 1950'de Bulgar tarafının Türkiye'ye verdiği bir nota ile açıktan açığa ilan edilmişti. Buna göre 250.000 Türk'ün üç ay içerisinde Türkiye tarafından kabul edilmesi gerektiği telkin edilmekteydi. Menderes hükümeti tarafından bu nota tepkiyle karşılanmış, fakat böyle bir durumun vuku bulması halinde Türk soydaşlarımıza kapılarımızı sonuna kadar açacağımız yönünde de demeçler verilmişti. Karşılıklı olarak gerginleşen ilişkiler ve nota alışverişleri ile zorunlu büyük göç gerçekleşmiş ve 154.000 Türk, doğup büyüdüğü toprakları, evlerini, bir kısmı ailelerini, akrabalarını bırakmak durumunda kalmışlardı. Bulgaristan'ın , Ağustos 1950 yılında vermiş olduğu notasında ülkedeki Türklerin üç ay gibi kısa bir süre içerisinde Türkiye tarafından kabul edilmesi gerekliliğinin adeta dikte edilmesi, aynı zamanda göçmenlerin gayrimenkullerini, bağ ve bahçelerini, tarlalarını, hayvanlarını hiçbir şekilde satışına izin verilmeden Türkiye'ye gönderilmeleri de bu göçün bir anlamda mecburen ve çok acele bir şekilde gerçekleştiğini ispatlamaktadır.

Bulgaristan'dan Kırklareli'ne gerçekleşen bu göç hareketi, zorunlu bir göç olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır. 1950-1951 yıllarında Kırklareli'ne gerçekleşen Türk göçünü gönüllü kategorisinde değerlendirmemiz oldukça zordur. Gönüllülük esası içeren göç ile ilgili hiçbir ortam sağlanmadığı gibi komünist rejimin tamamen bir baskı unsuru olarak din, eğitim,

sosyal hayat ve ekonomi başta olmak üzere her alanda yaptığı dayatmalar Türklerin Bulgaristan'da yaşayamaz hale gelmelerine neden olmuştur.

1950-1951 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleşen zorunlu büyük göçte Trakya Bölgesi'nde bulunan Kırklareli ili göçmenlerin karşılandığı ve iskan edildiği önemli bir merkez haline gelmişti. Bulgaristan'dan Kırklareli'ne 7027 Türk göç etmişti. 1950-1951 yıllarında gerçekleşen bu büyük göçün Kırklareli vilayetine en önemli etkilerinden bir tanesi şehir nüfusunda meydana getirdiği beklenmedik artış olmuştur.(1950 yılına kadar binde 15,8 olan nüfus artışı, 1950-1951 yıllarında binde 39,4'e yükselmiştir.)

Yaşanan büyük göçün Kırklareli iline bir diğer etkisi ekonomik alanda olmuştur. Muhacir Esas Kayıt Defterleri'ne göre, Kırklareli merkez, ilçe ve köylerine yerleştirilen göçmenlerin büyük bir çoğunluğu çiftçi ailelerden oluşmaktaydı. Devletin yaptığı yardımlar da gelen göçmenlerin mesleklerine göre şekillenerek toprak ve arazi dağıtımı şeklinde gerçekleşmişti. Böylece göçmenler, dağıtılan bu topraklarda ekonomik faaliyette bulunarak, yaşamlarını devam ettirmişlerdi. Devletin yaptığı yardımlar yalnızca toprak dağıtımıyla kalmamış, bunun yanı sıra toprağı ekip biçmek için gerekli olan tarımsal ekipmanlar, (pulluk, tırmık, araba, öküz, at vb) ve tohumluk buğday da çiftçilerin kullanımına sunulmuştu. Göçmen aileler için sunulan bir diğer imkan da köy tipi ve şehir tipi olmak üzere iki modelde inşa edilen evlerdi. Zaman zaman yapılan arsa tahsisi ve para yardımı ile kendi evlerini inşa eden göçmenlere ayrıca Kızılay' ın da yaptırdığı evler de verilerek oturacakları yerler belirlenmiş oldu. Devletin çeşitli miktarlarda yaptığı iaae yardımları da göçmen ailelere önemli bir oranda destek olmuştur.

Göçün Kırklareli'ne sosyal ve kültürel etkilerinin başında, bölge halkının Bulgaristan'dan gelen göçmenlere gösterdikleri misafirperverlik ve yardımseverlik gösterilebilir. Edirne'den yurda giriş yapan göçmenlerin kayıtları da son derece titiz bir şekilde tutulmuştu. Muhacir Esas Kayıt Defterleri'nde tek tek kayıt altına alınan göçmenler, Kırklareli ilinin çeşitli bölgelerine dağıtılmışlardı. İlk etapta Edirne'de göçmen misafirhanesinde konaklayan göçmenler, daha sonra Kırklareli ilinde geçici olarak ailelerin yanlarında misafir edilmişlerdi. Tüm bu temel yardımların yanı sıra, Kırklareli halkının göstermiş olduğu yardımseverlik, toplumun her kesiminin katılımıyla gerçekleştirilen bağışlar ve devletin sunduğu imkanlarla göçmenler yeni yerlerine kısa zamanda uyum sağlamışlardı. Kırklareli halkının göstermiş olduğu dayanışma göçmen ailelere maddi manevi bir moral kaynağı olmuştu. Kurulan Göçmenlere Yardım Derneğı çatısı altında kadın erkek demeden çalışan Kırklareli halkı, Bulgaristan'dan gelen

göçmen ailelerinin yabancılık çekmemelerini ve kendilerini evlerinde hissetmelerini sağlamışlardı.

Gelen göçmenlerin büyük bir bölümü modern tarımı bilen çiftçilerdi(%82). Esnaf olan %18'lik kısımda başta makinist, makineci, elektrikçi, fotoğrafçı, marangoz ve diğer meslek dallarındaki iş gücü Kırklareli'nin teknik ve sanayi alanında kalkınmasında önemli bir etki yaratacaktı.

Türkiye'nin hiçbir hazırlığı olmamasına rağmen, ani bir şekilde gerçekleşen devasa boyuttaki bu kitlesel göç olayında, göçmenlerin karşılanması ve yaptığı yardımlarla son derece başarılı bir iskan politikası izleyen Türk Devleti, gelen göçmenlerin sorunsuz bir şekilde yerleşimini sağlamıştır. Türkiye'nin 1950-1951 yıllarında verdiği bu büyük sınav daha sonraki yıllarda gerçekleşecek göç hareketlerinde de bir mihenk taşı olacaktı.

KAYNAKÇA

I. Resmi Kaynaklar

I.I Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları

I.I.I Devlet Arşivleri Muhacir Esas Kayıt Defterleri Kırklareli İli Merkez, İlçeleri ve Köyleri

1. B.C.A, Lüleburgaz 271 Kod ve 187 numaralı Defter.
2. B.C.A, Lüleburgaz 271 Kod ve 189 numaralı Defter.
3. B.C.A, Kırklareli Merkez Lüleburgaz 271 Kod ve 198 numaralı Defter.
4. B.C.A, Vize 271 Kod ve 191 numaralı Defter.
5. B.C.A, Pınarhisar 271 Kod ve 194 numaralı Defter.
6. B.C.A, Demirköy 271 Kod ve 196 numaralı Defter.
7. B.C.A, Babaeski 271 Kod ve 183 numaralı Defter.
8. B.C.A, Babaeski 271 Kod ve 197 numaralı Defter.

I.II TBMM Kaynakları

- 1.TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c.1, Dördüncü Birleşim, (31 Mayıs 1950).
 - 2.TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c.1, Üçüncü Birleşim, (29 Mayıs 1950).
 - 3.TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 9, c.2, Birinci Birleşim, (1 Kasım 1950).
- Ayın Tarihi, Ağustos,1950

II. Gazeteler

1. *Trakya'da Yeşilyurt Gazetesi,*
2. *Edirne Postası,*

3. *Cumhuriyet*,

4. *The Times*,

5. *Akşam*,

6. *Yeni İstanbul*,

7. *Yeni Sabah*,

8. *Zafer*

Abdi İpekçi, “Mülteci Problemini Halletmek İçin Yeni Bir Çare Bulundu”, *Yeni İstanbul*, 14 Ekim 1950.

Ali Rıza Dursunkaya, “Babaeski’de Bir Teşekkül”, *Trakya’da Yeşilyurt*, 28 Ocak 1949.

Ali Rıza Dursunkaya “Bulgar Notasının Mana ve Mahiyeti” *Trakya’da Yeşilyurt*, 11 Ağustos 1950.

Ali Rıza Dursunkaya, “Muhacirlerimiz ve Biz” *Trakya’da Yeşilyurt*, 31 Ekim 1950.

Burhan Belge “Bulgar Notası”, *Yeni İstanbul*, 14 Ağustos 1950.

III. Araştırma Eserler

Ağanoğlu, H. Yıldırım. *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanların Makus Talihi: Göç*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2013.

Akşin Sina. *Kısa 20. Yüzyıl Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2010.

Arı Oğuz, *Bulgaristan’lı Göçmenlerin İntibakı*, Ankara: Rekor Matbaası, 1960.

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1990) Cilt I: 1914-1980*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1991.

Atabay, Mithat. “1877-1950 Yılları Arasında Çanakkale’ye Göçler” *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* s. 3, (2005): 92-107.

Atabay, Mithat. “Çingene Sorunu ve 1950 – 1951 Yıllarında Bulgaristan’dan Çanakkale’ye Göçler” *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, s.13, (2012): 59-72.

Atasoy, Emin. “Bizden Olan Ötekiler Asimilasyon Kısacasında Bulgaristan Türkleri”, ed.

Atalay İbrahim, Mortan Kenan, Ayışığı Metin, Bursa: MKM Yayıncılık, 2011.

- Barkan, Ömer Lütfi. *Kolonizatör Türk Dervişleri*, (İstanbul: t, y, Hamle Yayınevi).
- Bıçaklı, Hüseyin Avni. *Türkiye-Bulgaristan İlişkileri, (1878-2008)*, Ankara: İmge Kitabevi, 2016.
- Bıyıklıoğlu Tevfik, Trakya’da Milli Mücadele, c.1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987.
- Bilgin, Vedat. “Göçün Kültürel Sonuçları” *III. Uluslararası Mevlana Kongresi Bildiriler*, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2003.
- Çağ, Galip. “Ata yurttan Anayurda Bir Göç Hikayesi: Balkanlar’dan Sakarya’ya Göçler”, *Türk Tarihinde Balkanlar*, c.2, Sakarya: SAÜ Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2013.
- Duman Olcay Özkaya, Haktan Birsal. “Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler”, *Atatürk Dergisi* 1, s. 1, (2012): 299-318.
- Duman, Önder. “Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskan Çalışmaları (1923-1938)” *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, s.43 (2009): 473-490.
- Eroğlu, Hamza. “Milletlerarası Hukuk Açısından Bulgaristan’daki Türk Azınlığı Sorunu” *Bulgaristan’da Türk Varlığı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1992.
- Geray, Cevat. “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi” *Amme İdaresi Dergisi*, c. 3, s.4, (1970): 8-36.
- Halaçoğlu, Ahmet. *Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.
- IOM Uluslararası Göç Örgütü. *Uluslararası Göç Terimleri Sözlüğü* ed. Bülent Çiçekli, Cenevre: IOM, 2009.
- İnalcık, Halil. *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, İstanbul: Türkiye İş Bankası, Yayınları, 2014.

Kale, Başak. “Zorunlu Göçün 19. yy’ da Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri” *Türkiye’nin Göç Tarihi* ed. M. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.

Kamil İbrahim. *İkili ve Çok Taraflı Antlaşmalar, İnsan Haklarına İlişkin Belgeler ve Bulgar Anayasası’na göre Bulgaristan’daki Türkler’ in Hakları* Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası, 1989.

Kamil, İbrahim. “Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gerçekleşen 1950-1951 Göçünün Nedenleri.” *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* 5, s. 2 (2016): 31-65.

Karpat, H. Kemal. *Balkanlar’da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*, İstanbul: Timaş, 2015.

Karpat, H. Kemal. *Osmanlı Modernleşmesi Toplum, Kuramsal Değişim ve Nüfus*. İstanbul: Timaş, 2014.

Kasarcı, Rüya. “Türkiye’de Nüfus Gelişimi”, *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, s.5, (1993), 247-266.

Kocacık, Faruk. “Balkanlardan Anadolu’ya Yönelik Göçler 1878-1890”, *Osmanlı Araştırmaları*,1, (1980): 137-190.

Kostanick, Huey Louis. “Turkish Resettlement of Refugees from Bulgaria,1950-1953.” *Middle East Journal*, Vol. 9, No.1 (1955): pp.41-52.

Kostanick, Huey Louis. *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957.

Kurtulgan, Kürşat. “Göç ve Göçü Hazırlayan Tarihi Süreçte Balkanlarda Kurulan Ulus Devletlerin Müslümanlara Yönelik Baskıları” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13, s. 24, (2010): 213-226.

McCarthy Justin, *Ölüm ve Sürgün*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2018.

Sander, Oral. *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1965)*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1969.

Sarınay, Yusuf. “Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara’ya Yapılan Göçler 1923-1990”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 27, s: 80, (2011): 351-387.

Şimşir Bilal N. *Bulgaristan Türkleri*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2012.

Şimşir Bilal, “Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu, *Bulgaristan’da Türk Varlığı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.

Şimşir, Bilal N. *Rumeli’den Türk Göçleri Belgeler – Documents*. c. 2, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1989.

Tunaoglu Ali, “Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketi (1950-1951)”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, c.14, (Ekim 1952 – Temmuz 1953): 129-161.

Yetişgin, Mehmet. “Osmanlı Son Döneminde Balkanlardaki Olayların Bölgedeki Türk ve Müslüman Halk Üzerindeki Etkileri” *Türk Tarihinde Balkanlar*, s.859-893.

Yıldırım Bülent, *Bulgaristan’da Türk Varlığı ve Nüfusu*, İstanbul: İlgi Kültür Sanat, 2018.

Yıldız, Keriman. Ünlü Ümmühan. Sezer Metin. “Her İnsanın Huzur İçinde, Kendi Evinde, Sevdiği İnsanların İçinde Ve Vatanında Ölme Hakkı Vardır”

<http://dergi.kmu.edu.tr/bilgi.aspx?ayrinti=58> [Erişim 30.05.2018].

Yılmaz, Abdurrahman. “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri.” *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 (2014): 1685-1704.

Zürcher, Eric Jan. *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

IV. Ansiklopediler

Hakov, Cengiz. “Bulgaristan Türkleri’ nin Göçmenlik Serüveni.” *Türkler Ansiklopedisi*. c. 20. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Küçük Cevdet, “Balkan Savaşı.”, *İslam Ansiklopedisi*, c.5. İstanbul: TDV, 1992.

Memişoğlu, Hüseyin. “Bulgaristan Türkleri.” *Türkler Ansiklopedisi*. c. 20. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Sitembölükbaşı, Şaban. “Menderes Adnan 1899-1961.” *İslam Ansiklopedisi*. c.29. İstanbul: TDV, 2004.

Şaşmaz, Musa. “Kırklareli.” *Türkiye’nin İdari Taksimatı*. 1920-2013 c.9. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.

Tuncel, Metin. “Kırklareli.” *İslam Ansiklopedisi*. c.25. İstanbul: TDV, 2002.

Yenisoy, Hayriye. “Bulgaristan Türk Edebiyatına Bakış” c.20. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

Yücel, M. Serhan. “Menderes Dönemi ve Demokrasiye Geçiş” *Türkler Ansiklopedisi*. c.16. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

1951 Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme,
http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf
[Erişim 29.06. 2018].

V. Tezler

Bıçaklı, Hüseyin Avni. “Türkiye Bulgaristan İlişkileri 1919-1988.” (Doktora Tezi, Ankara, 1988).

Neuburger, Mary Cathrine. “Shifting Balkan Borders, Muslim Minorities and Mapping of National Identity in Modern Bulgaria.” Doctor of Philosophy. (Washington: University of Washington, 1997).

Nur Alemdar “İkinci Dünya Savaşı Başlarken Trakya’da Yeşilyurt Gazetesine Göre Kırklareli 1940”, Yüksek Lisans Tezi, (Kırklareli Üniversitesi: 2018).

Toparlak Bahar, Bulgaristan Türkleri’nin 1950-1951 Göçü ve Trakya’da İskanları Doktora Tezi, (Trakya Üniversitesi: 2018).

Zülkaroğlu Alper, “Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göç 1950-1951” Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul Üniversitesi: 2010).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Bedriye Uzuner

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 12 Ekim 1980, Kırklareli

Elektronik Posta: bedriyeuzuner@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	İÜ, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü	2012
Yüksek Lisans	İMÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı	2019

YABANCI DİLLER

İleri düzeyde İngilizce.

SERTİFİKALAR

Dünyadaki Göçleri ve Göçmen Davranışlarını Okuma ve Yönetme Sertifika Programı,
İMÜ, Sürekli Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi, Aralık 2018

EKLER

Ek- 1

1951 Yılında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Göç Eden Hayriye Engin ile Yapılan Röportaj

Bulgaristan'ın Silistre kazasının Bağ Köyünde 1935 yılında doğan Hayriye Engin'in, 3 erkek ve bir kız çocuğu var.1951 yılında henüz 16 yaşını bitirmemişken ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlar. Bulgaristan'da çiftçilikle uğraşan bir ailenin çocuğu olan Hayriye Engin göç sürecinde ve sonrasında yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır:

“Oradaki durumumuz çok iyi ve rahattı, 150 dönüm arazimiz vardı, hepsini olduğu gibi bırakıp gelmek zorunda kaldık. Biz aslında Bulgar komşularımızla barış içinde saygı ve sevgi çerçevesinde kardeş gibi yaşıyorduk. Orucumuzu tutabiliyor, bayramlarımızı kutluyorduk. Bulgar komşularımızla çok iyi anlaşıyorduk. Kimse kimseye karışmıyordu. Fakat komünist yönetimden sonra her şey değişti. Biz çiftçilik yapardık. Hayvanlarla harman döverdük. Hükümet hemen gelip yaptığımız işleri daha harmanda iken alır giderdi. Bize hiçbir şey kalmazdı. Babam burada daha fazla kalınmaz demişti. Beş ay içinde pasaportumuzu çıkartmış, istidatımızı yapmıştı. Türkiye'ye doğru dört kardeşim annem ve babamla yola çıktık. Trene binip Edirne'ye geldik. Başlangıçta iskanımız Antakya'da idi, hükümet bize Antakya'da

yer vermişti. O sırada Türkiye'ye 1935'lerde bizden önce gelen, Kırklareli'nde halam ve annemin abisi vardı. Onlar bizi Edirne'den sonra Tekirdağ'a gittiğimizde, oradan gelip aldılar ve Koyunbaba'ya getirdiler. Öyle olmasaydı biz Antakya'ya gidecektik. Yanımızda hiçbir şey getiremedik, ellerimize birer valiz aldık, bir de giyim eşyası o kadar. Köye geldiğimizde konu komşu bize kıyafet verdi. Devlet anneme 20, babama da 20 dönüm arazi verdi. Büyük nineme de 20 dönüm arazi verdi. Devletin yaptığı bu yardımlarla geçindik. Kırklareli'ne ilk geldiğimizde üç ay komşuların evinde oturduktan sonra babam inşaat ustasıydı, devletin verdiği arsada kendimize ev yaptık.”

EK-2

1951 Yılında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Göç Eden Murat Bilir ile Yapılan Röportaj

Murat Bilir, 1936 yılında Bulgaristan'ın Kırcaali kasabasına bağlı Dere Köyü'nde doğdu. 1951 yılında 15 yaşındayken ailesiyle birlikte Türkiye'ye gelen Murat Bilir, Edirne sınır kapısından yurda giriş yaptıktan sonra Kırklareli ilinin Ürünlü Köyü'ne sevk ve iskan edilmişlerdi. Murat Bilir göç sürecini şu şekilde anlatmıştı:

“İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Komünist Parti ile birlikte kanunlar değişti. Türkler orada emir altına girmek istemediler. Hürriyetlerini kaybetmek istemediler. Türk boyun eğmeyi kabul etmezdi. Baskı ortamından kurtulmak için Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldık. 1949 yılından sonra baskılar daha da arttı. Bin bir güçlkle ürettiğimiz mahsulümüzü devlet muhakkak elimizden alıyordu. Sıkı bir denetim vardı. Çalış çalış elde avuçta hiçbir şeyimiz kalmıyordu. Sadece karın tokluğuna çalışıyorduk. Dini vecibelerimizi rahatça yerine getiremiyorduk. Bu sebeplerle göç etmek zorunda kaldık.

Trenlerle Edirne'ye geldik ve yanımıza hiç bir şey alamadık. Bize dediler ki; evinden bir tuğla bile sökemezsin. Camına, kapısına, demirine hiçbir şeyine dokunamazsın. Bizde bir kat çamaşırımızla geldik, canımızla geldik. Arsamız, evimiz, bağımız bahçemiz çoktu orada. Onları şu an ne yaptıklarını

bilemiyoruz. Belki başkalarına verdiler. Bulgaristan'da çiftçilik yapıyorduk. Tarlamızı kendimiz traktörsüz, hayvanlarla ekip biçiyorduk. Buraya geldiğimizde devlet bize, kişi başına 9 dönüm tarla verdi, hayvan verdi, birer ikişer hayvan arabası verdi. Her türlü kolaylığı gösterdi. Ürünlü' de de çiftçilik yapmaya devam ettik. Bulgar halkı ile aramızda hiçbir sorun yoktu. Bize gitmeyin orada geçinemezsiniz demişlerdi. Benim beraber geldiğim bir arkadaşım Türkiye'de okudu ve doktor oldu.

Edirne'de göçmen misafirhanesinde iki akşam kalmıştık. Burada göçmenleri kontrol ve muayene ediyorlardı. Edirne'den trenle Uzunköprü'ye, oradan da trenle Babaeski'ye gittik. Sonra da Kırklareli'ne geldik. Biz serbest olarak Türkiye'ye geldik. Kırklareli'ne geldiğimizde buradaki Türkler bizi çok iyi karşıladılar. Bize evlerini açtılar, bizi misafir ettiler. Kırklareli belediye Başkanı Dingiloğlu, Kırklareli'ne geldiğimizde muhtarla beraber bizi karşıladılar ve bize yeni ev yapılıncaya kadar geçici olarak kalabileceğimiz bir ev temin ettiler.

Ben Bulgaristan'da, ortaokulun 2. senesine kadar okula gittim. Buraya geldiğimizde bana ne iş yaptığımı, okuyup okumak istemediğimi sordular. Ben de okuyacağımı söyledim. Bir müddet okula devam ettim, fakat okul uzak olduğu için gidemedim ve köyde kaldım.

Bulgaristan'daki adım Murat Veli Şakir'di. Orada soy adı yoktu. Dedemin adı Şakir, babamın adı Veli idi. Babam ve dedemin adları soy adımız oluyordu. Edirne sınır kapısında babam ve anneme hangi soy adı istediklerini sordular. Onlar da Bilir soy adını aldılar. Amcam geldiğinde onlar da Sürer soy adını almışlardı.”

EK-3

1951 Yılında Bulgaristan'dan Kırklareli'ne Göç Eden Bekir Kopuk ile Yapılan Röportaj

Bulgaristan'ın Kırcaali kasabasında 1934 yılında dünyaya gelen Bekir Kopuk 1951 yılının Nisan ayında 17 yaşında iken Bulgaristan'dan Kırklareli'ne ailesi ile beraber göç etmek zorunda kalmıştı. Dört kardeş olan Bekir Kopuk'un iki oğlu ve bir kızı var. Bekir Kopuk, Bulgaristan'da komünistlerin iktidara gelmesiyle her şeyin değiştiğini, izlenen ırkçı politikalar ve yapılan baskılar neticesinde Türkiye'ye göç etmekten başka çarelerinin kalmadığını ifade etmişti. 1951 yılında trenle Edirne'ye gelen Bekir Kopuk ve ailesi oradan da, devlet tarafından iskanlarının sağlandığı Kırklareli/ Koyunbaba'ya yerleştirilmişlerdi.

Bekir Kopuk göç sürecini şöyle anlatmaktaydı:

“Bulgaristan'da Komünistlerin başa gelmesinden sonra malımızı mülkümüzü her şeyi devlet aldı. Yaşamayacak derecede zor şartlar altında çalışmaya başladık. Türkiye'ye göç etmekten başka bir çare kalmamıştı. Yanımıza hiçbir şey almadan aç bir şekilde trenlerle Edirne'ye geldik. Oradan da Koyunbaba'ya geldik. Devlet bizi orada iskan etti ve kişi başına 8'er dönüm arazi verdi. Bulgaristan'da çiftçilik yapıyorduk buraya gelince de çiftçilik yapmaya devam ettik. Oradaki durumumuz çok iyiydi. Evimizi, tarlamızı her şeyimizi bırakıp geldik. Buraya geldiğimizde halk bizi çok iyi karşıladı. Gelir gelmez köyün yerlisi olduk, buralı olduk . Babam

da ben de çiftçilik yaptık, bununla beraber değirmencilik, mandıracılık, kuyuculuk da yaptım. Burada evimiz, traktörümüz, biçerdöverimiz her şeyimiz oldu.”

Bulgaristan’da ekonomik olarak durumları iyi olduğu halde oradaki her şeylerini bırakıp gelmek zorunda kalan Bekir Kopuk , bugün çifte vatandaşlık hakkına sahip bir Türk vatandaşı. Fakat bu hak kendisine tanındığı halde kullanmak istemiyor. Türkiye’ye gelen akrabalarının çoğu çifte vatandaşlık hakkını kullanmakta ve Bulgaristan’a gidip gelmekteler. Doğduğunuz topraklara geri dönmek ister misiniz sorusunu şu şekilde yanıtlamıştı:

“Benim pasaportum var ancak hayatımı bir daha orada tekrar sürdürmek için geri dönmem. Ben Türkiye’de edindiğim malımı mülkümü bırakmam. Vaktinde oradan geldiğimizde malımızı mülkümüzü bırakıp geldik. Kim kullandıysa helal olsun. Ölmeden bir gün elbet geri gitmek isteğindeyim ama yaşamak için değil. Bana bir iki gün versinler yeter, çünkü arkadaşlarımla vedalaşamadan gelmek zorunda kaldım.”

Ek-4

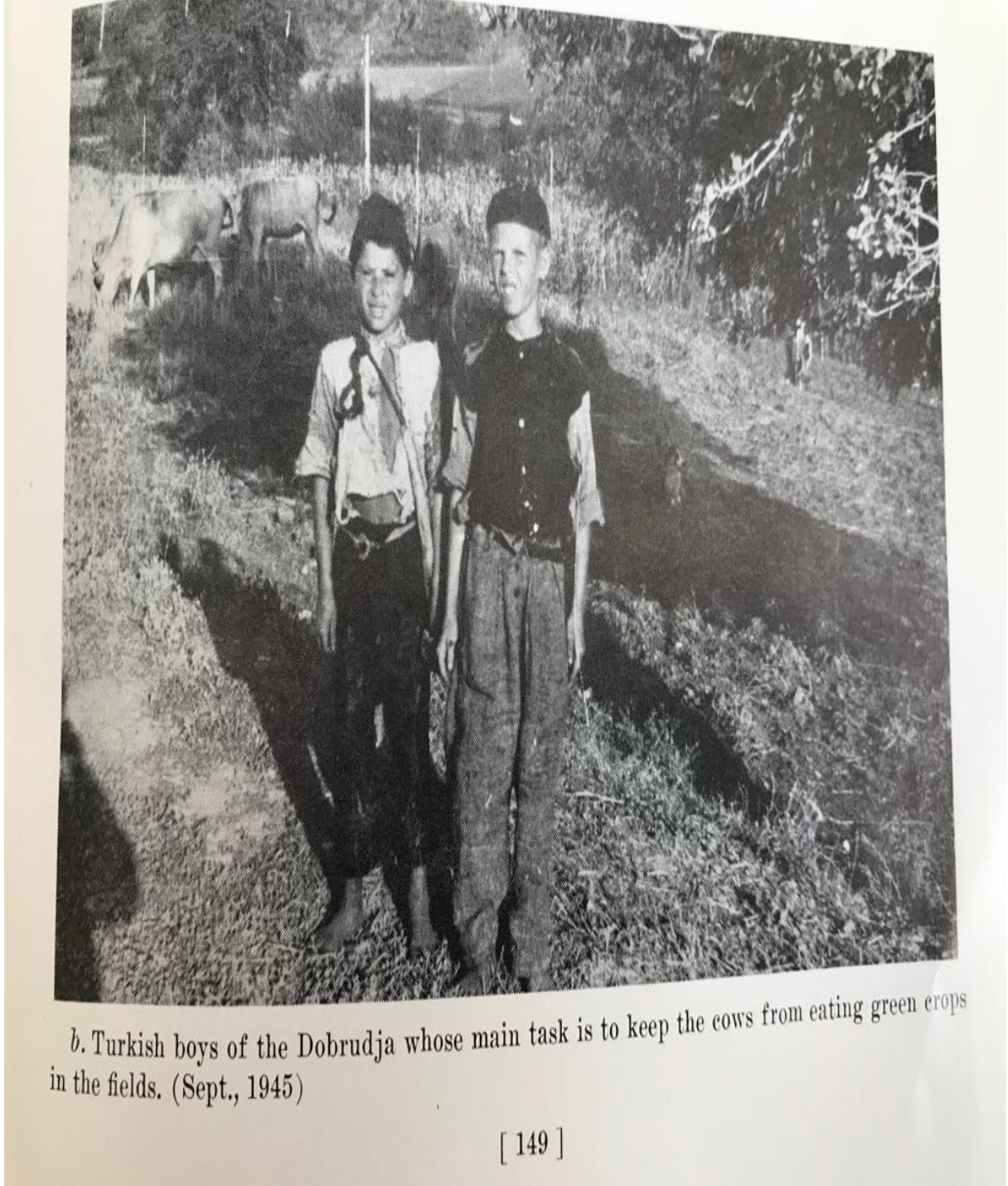
1950-1951 Edirne'ye Ulaşan Göçmenler.²⁷⁴

²⁷⁴ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, (California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957), s. 152.

Ek-5

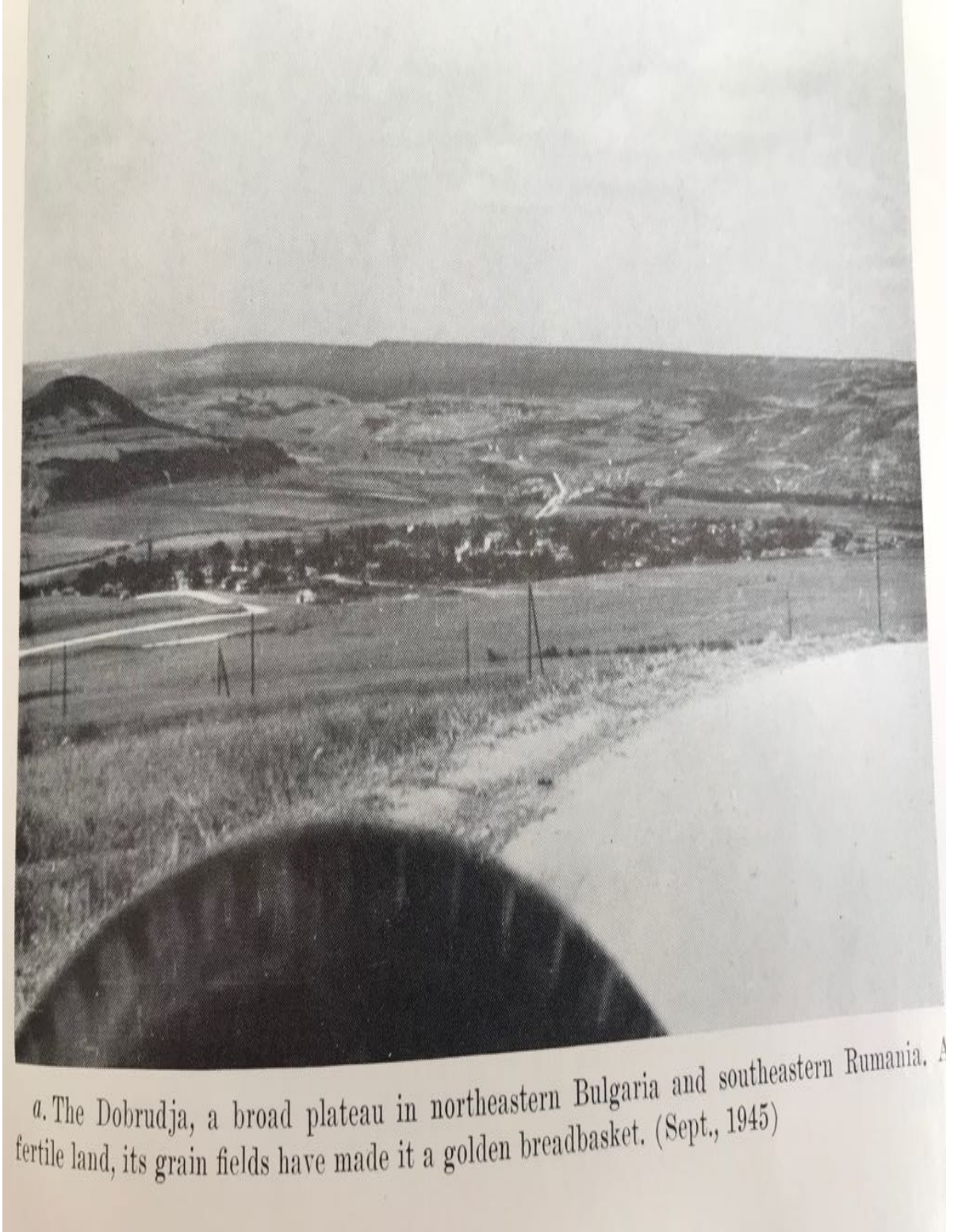
Dobruca'daki Türk Çocukları.²⁷⁵

²⁷⁵ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, (California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957), s. 149.

Ek-6

Kuzey-Doğu Bulgaristan'daki Dobruca'nın Verimli Toprakları²⁷⁶

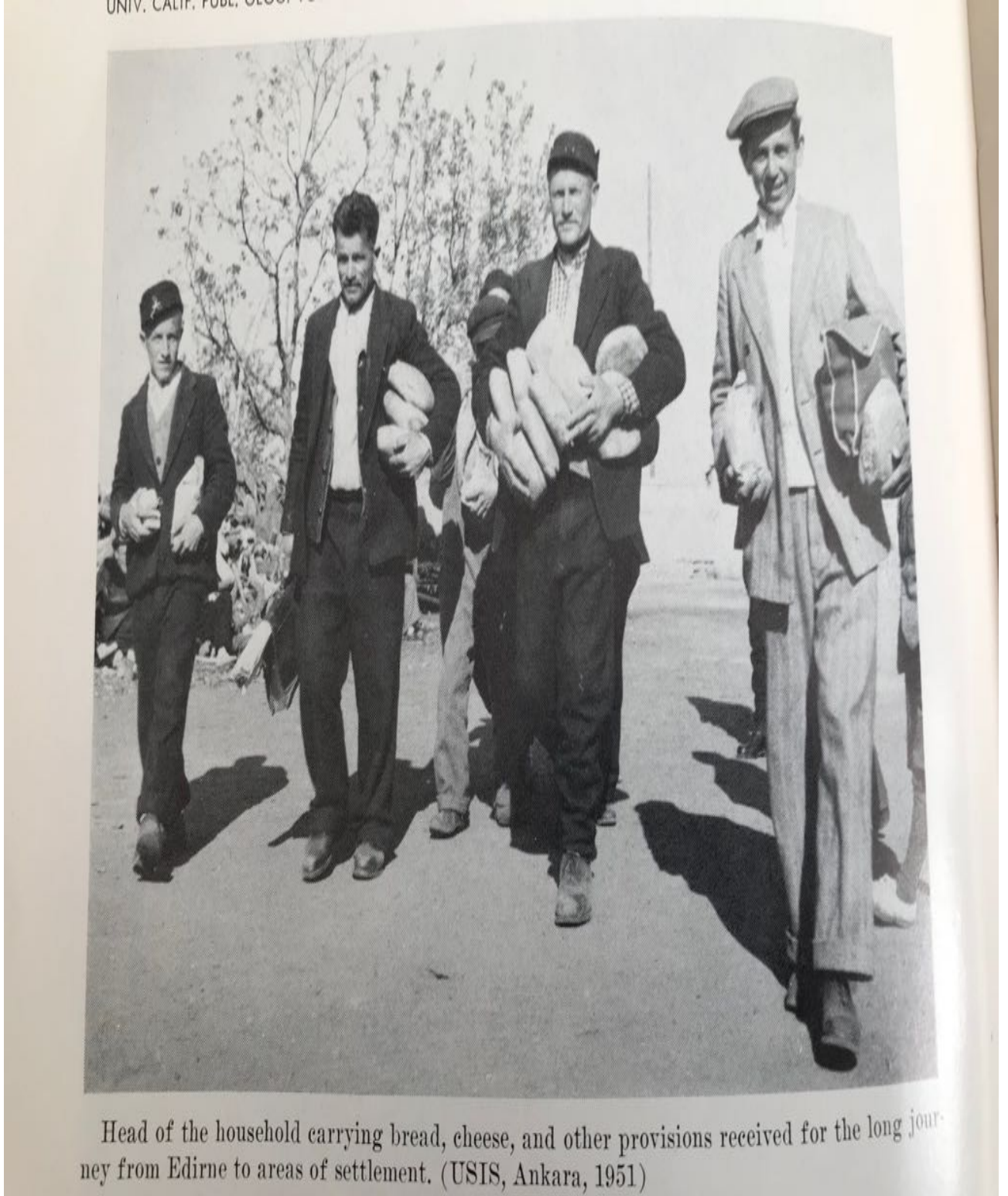

a. The Dobrudja, a broad plateau in northeastern Bulgaria and southeastern Rumania. A fertile land, its grain fields have made it a golden breadbasket. (Sept., 1945)

²⁷⁶ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, (California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957), s. 149.

Ek-7

Edirne'ye Ulaşan Göçmenlere Yiyecek Dağıtımı.²⁷⁷

Head of the household carrying bread, cheese, and other provisions received for the long journey from Edirne to areas of settlement. (USIS, Ankara, 1951)

²⁷⁷ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, (California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957), s. 154.

Ek-8

Edirne'ye Ulaşan Türk Anne ve Çocuğu.²⁷⁸

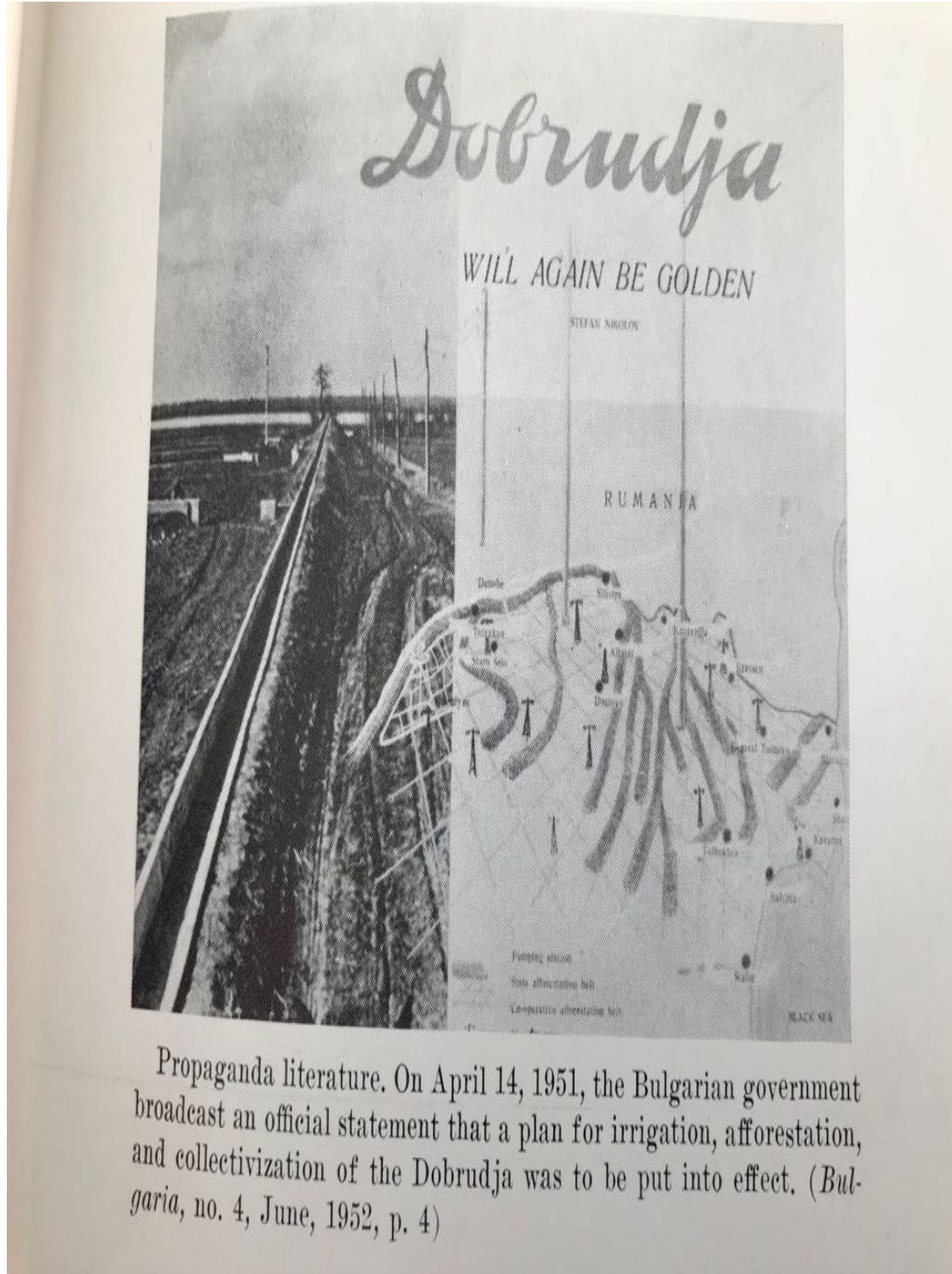

Turkish mother and child at reception center in Edirne. (USIS, Ankara,

²⁷⁸ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, (California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957), s.155.

Ek-9

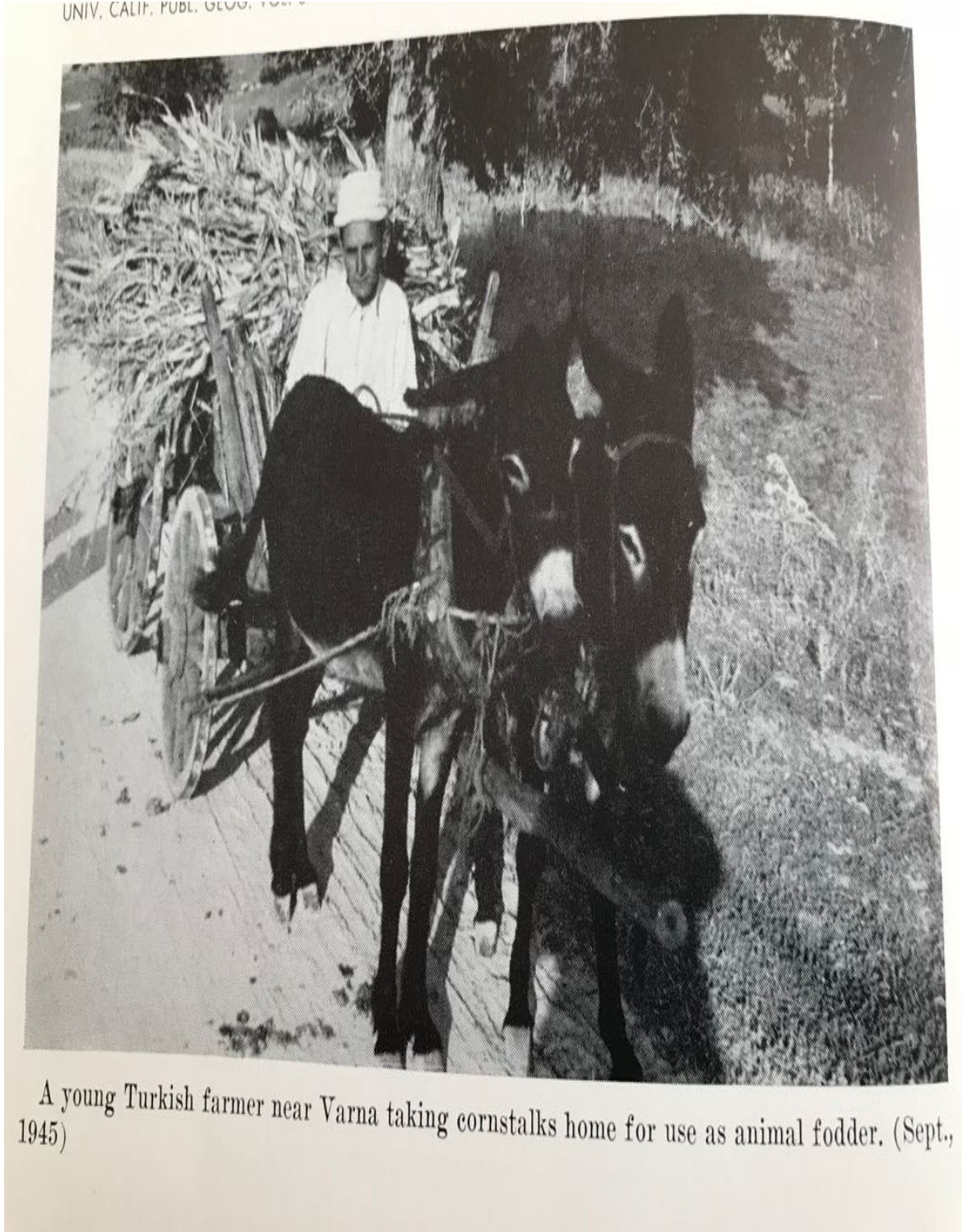
1951 Yılında Bulgaristan Hükümetinin Hazırlattığı Propaganda Afişi²⁷⁹

²⁷⁹ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, (California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957), s.151.

Ek-10

Varna'daki Genç Türk Çiftçisi²⁸⁰

²⁸⁰ Huey Louis Kostanick, *Turkish Resettlement of Bulgarian Turks 1950-1953*, (California: University of California Press Berkeley and Los Angeles, 1957), s. 150.

YIL : 26
Nu. 1989
BASILDIĞI YER :
Yeşilyurt Matbaası
Kırklareli
İLANLARIN
SATIRI (30 KURUŞTUR.
SAYISI : 5 KURUŞTUR.

TRAKYADA YEŞİLYURT

SAHİBİ
VE BAŞ MUHARRİRİ
Ali Rıza
DURSUNKAYA
ABONE
Yıllığı (10) Liradır.
21 Kasım 1950 SALI

SALI, CUMA GÖNLERİ KIRKLARELİDE ÇIKAR CUMHURİYETÇİ GAZETE

Sayın valimiz B. Cahit Ortac'a

AÇIK DİLEKÇE
770-1354 yılındayız. Mu
rad hüdevendigörin orduları
Rümelinde fütühatını ilerlete,
ilerlete Kırkkilise önlerine ka
dar gelmiştir.
Çetin bir savaş başlamış
muhafız Bizanslılar en şiddet
li mukavemetle Balkanların
geçit noktası olan Kırkkilise
yi ne pahasına olursa olsun
müdafa ediyorlar.
Türk ordusunun fedakâr
akıncıları müstahkem bir burç
olan şehrin doğusundaki (Ku-
le) ye taarruz ediyor, kanlı
savaş akşama kadar sürüyor.
Güneş ufuktan kaybolurken
burç ve kale yıkılıyor, Türk
kahramanları oradan şehre
giriyorlar. Kaleye hücum
eden akıncılarımızdan kırk
kahraman orada şehit düşü-
yor ve şehit düştükleri yerde
gömülüyorlar. Tarih ve halkı
mız bu mevkie (KIRKLAR
BABA) diyor.
KIRKLARBABA zaman-
la inar ediyor, yüz yıl önce
de burada Muhassıl bulunan
Hacı Ali Paşa tarafından şe-
hit kahramanlarımızın şerefi
ile mütenasip bir şekle konu-
yor ve içine bir dergâh ta
kuruluyor.
Şehrin en yüksek ve hâ-
kim yerinde yatan Kırk şehi-
dinin mezarları ne yazık ki
bağlı zümriyetle gelen bulgar-
lar tarafından Balkan harbin-
de tamamen tahrip ediliyor,
dergâh yıkılıyor mezar taşla-
rı ve duvarlar ortadan kaldı-
rılıyor.
Balkan harbinden beri ge-

Göçmenlere Yardım

Göçmen kardeşlerimize
ilk yardım olarak teşekkül
eden heyet tarafından Orta
Okul salonunda yapılan balo
ve teberrulardan 1245 lira 75
kuruş hasılat olmuş ve para
göçmenler hesabına ziraat
bankasına yatırılmıştır.
Yakında bu heyetin göç-
menlerimiz için kışlık giyecek
eşyası toplıyacağıda öğrenildi
Bu mevsimde ana yurda ge-
lecek kardeşlerimizin sağlık
ve sıhhatlarını korumak için
ilimiz halkı elinden gayreti
esirgemiyecektir.

Teşekkür Ederiz

Bir şöför okuyucumuzun
metubunda Edirne—Kırklar-
eli şosesi üzerinde saksığan
dere köprüsünün bozuk ol-
ması yüzünden nakil vasıtala-
rının güçlüklerle geçtikleri bil-
dirilmiş ve gazetemiz vilâyet
makamının dikkat nazarını
çekmişti köprünün bölge ta-
rafından derhal yaptırıldığını
öğrendik. Teşekkür ederiz.

Neden durdu- ruldu?...

Pınarhisar—Lüleburgaz
yolunun her türlü nakil va-
sıtalarının gelip geçmesine
açılmak üzere bölgece tamir-
ine başlanmıştı. Şimdi bu
tamiratın durdurulduğunu ha-
ber aldık.

İlimizde sıtma savaş faaliyeti

İlimizde sıtma savaş faa-
liyetini il merkezinde ve köy-
lerde olmak üzere müşahede
etmtiyi faideli buldum.
1—İl merkezinde bu se-
ne sıtma mevsimi bidayetinde
sıtma savaş eklepleri gerek
personel gerek ilaç baki-
mindan takviyeli olarak işe
başlamış ve bütün meskenler-
han, otel, fabrika gibi umu-
mi binaları ve kırsal D.D.
T. liyerek metruk kuyuları
ve su birikintilerini akıntısı
az çeşme ayaklarıyla arklara
D.D.T.li mazot dökülmüştür.
Böylece sıtma mevsiminin ilk
yani nisan ayı bidayetinde
yapılan bu ameliye müker-
renen bu aya kadar devam
etmiştir. Bu müddet zarfında
arazi islahatı bakımından il
merkezinin ortasında geçen
çöplüce deresi muayyen fas-
lalarla temizlettirilmiş böyle-
ce koku yapmasına su birik-
mesine mani olunmuştur.
Aynı zamanda şehrin muhte-
lif yerlerindeki dere vesair
mahaller kısmen kurutulmuş
ve kısmen doldurturulmuş-
tur.
2—sıtma savaşına bağlı
köylerdeki faaliyete gelince:
şurasını büyük bir memnuni-
yetle belirtmek isterim ki
senedenberi büyük bir titizlik
ve kuvvetli bir enerji ile ça-
lışarak halka tesir etmenin
ve sürfe yetiştirmeye müsait
su birikintilerine zamanında
ilaç dökmemin o mntıkada
yaşayanların korayucu teda-
viye tabi tutulmasının netice-
si olarak sıtma yatağı diye
anılan lğneadada bile bu sene
tekkir sıvrısına gelmek müm-
ken.

BENİM DE BİR ÇİFT SÖZÜM VAR

İfşaat, iyi; icraat hani?

Sayın Tevlik İleri, Bakan oldu olalı çok şükür
Halil Ayan fikri sabiti gibi mevzunun dışında
değil, durmadan öğretmenlerin imyanlarıyla akyedelerin
den dem vurup duruyor. Mahalle ayânının uygunsuz
bir eve haber gönderişi gibi, ikide bir, yımlar, tehdit
ler: Filânları falanları öğretmen saymıyoruz. Hadlerini
bildireceğiz, muallim karolarımızı temizleyeceğiz!..
İslah denilir, kubbeye bir hoşça sedâ var!
Bir iki gazete, sözleşmiş gibi, bugün aynı başlığı
kullanmış: Milli Eğitim Bakanının Meclisteki ifşaat!
İfşaat iyi; islahat ne zaman? Nereden başlayacak,
nasıl başlayacak? Ankara'da gözönünde bulunamı Arda
hana yahut Edirneye gönderip mel'aneti varsa el altın
dan yapmakta daha serbest bırakmak şeklinde mi?
Hararetili taraftarları, «Hele Tevlik İleri bir Milli
Eğitim Bakanı olsun azgın solcular delik arayan sığa-
na dönecek» diyorlardı. Aman dağ doğura doğura
fare doğurmasın dal
«Baki kalan bu kubbeye bir hoş sada imiş» sözü-
ne uyupda, coşkun ve atılğan «İleri», işi sade nutka
dökmesin. Çocuklarımız kendilerine emanet ettiğimiz
«mürebbi» lerden bütün vicdanımızla emni olmayı hep
isteriz.
Şurasında kaydetmeden geçemiyoruz:
Eskiden, bir kasabada, yerli âdetlere yabancı, yer-
li otoritelere kayıtsız bir münevverî kötölemek için ya
«şer'i şerif'e riayet etmiyor» diye ya «padişahımız efen
dimize dil uzatıyor» diye curnal etmek âdeti vardı.
Aman şimdi de talebe sıkı bulduğu hocayı, mahallin
eşrafı kendi hatırlarını sayamayan öğretmeni «komünist
tir» diye ihbar etmeğe kalkışmasın!
Bir gün bir Orta Anadolu şehrinde, sohbet arasın
da bir kadın öğretmenden söz açılmıştı:
Az çok okumuş yazmış bir yerli dayanamadı, zami-
rini açığa vurdu:
— Geçen gün vali ile ter soğutmaya çekilen değil
mi?
(Cumhuriyet balosunda vali ile dansa kalktığı yet-
miyormuş gibi, bir de, beraberce büfeyi gidip orada
konuşup gülüşmemişler mi!)
Sayın İleri, yeni telkin ve terbiye sistemi sayesinde,
bir de, namus telâkkisini belden yukarı çıkarmamın bir
uçtan kolayını bulsa!
VATAN — Behçet Kemal ÇAĞLAR

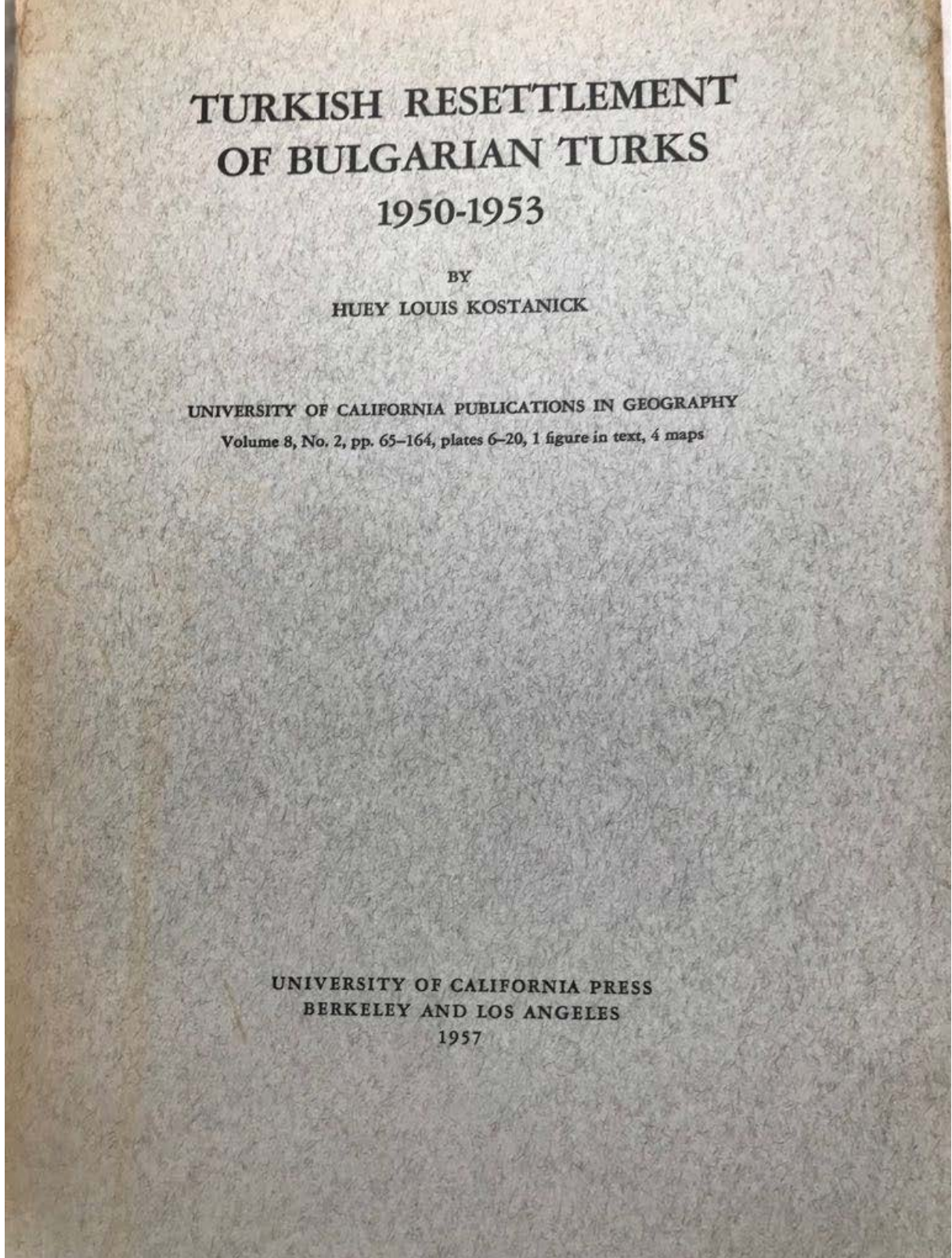
DİKKAT...

T. C. Ziraat Bankası
İkinci D.D.T.

Ek-14

1950-1951 Türk Göçünü Anlatan Huey Louis Kostanick'in Kitabı.

THE TIMES THURSDAY AUGUST 17 1950

CIVIL SERVICE AND
P.O. FACILITIESREVERSION TO PAYMENT
POLICY SUGGESTED

The main recommendation of the Select Committee on Estimates, in its fourth report of the present session (Stationery Office, 5s.), is that Government Departments next year should resume the normal practice of making cash payments for the services they receive from the Post Office.

This system was suspended in 1943 to ease the man-power situation. The demands of Government Departments this year had been reduced to less than half of what they were in 1944-45 and there seemed no reason to believe that there was now any general extravagance in departmental use of the telephone service. But the fact remained that if departments were presented with telephone accounts a more realistic attitude towards the use of the telephone was created. A sudden rise in the charges would certainly demand explanation. To present the accounts half-yearly would entail an increase of staff of 60 to 70 in the Post Office and a small increase in the departments. The work was unproductive and the Post Office hesitated to press for this additional staff at present.

The committee considered that there were overriding advantages to be gained by a return to cash payments. If the cash had to pass, the amount required would have to appear in the estimates of each department and be voted by the House of Commons; further, the financial statement would show the Post Office as yielding revenue—a truer view than that given in the current statement where, at first sight, it appeared to be incurring a loss.

CAPITAL EXPENDITURE

"A decision by the Investment Programme Committee to raise the authorized capital expenditure by the Post Office is a matter of Government policy upon which your com-

Imperial and Foreign

TREATY DEFENCE
CHIEFS MEETU.S. ADMIRAL ON NEED
FOR READINESS

From Our Own Correspondent

WASHINGTON, Aug. 16

The third meeting of the Chiefs of Staff Committee of the North Atlantic ocean regional planning group of the North Atlantic treaty organization opened to-day. Before the members went into closed session the chairman, Admiral William M. Fechteler, Commander-in-Chief of the United States Atlantic Fleet, pointed out that two recent developments in the international situation gave the meeting an added significance and urgency—the overt act of aggression in Korea, and the fact that several member-nations had within the past week increased their defence appropriations.

In view of the world situation, Admiral Fechteler said it was well that the committee dwelt firstly and urgently on the degree of readiness to cope with an emergency. The plan in making up the agenda at to-day's session was designed to accomplish just that. This did not, however, mean that they were to accept their present degree of readiness, nor that they should assume a complacent attitude. The security of the treaty nations, individually and collectively, and the assurance of peace in the world required that their planning be continuous and that their com-

ISRAEL'S IMMIGRATION
COSTS SOARLOAN FROM U.S. JEWS TO
BE SOUGHT

FROM OUR CORRESPONDENT

TEL AVIV, Aug. 16

A grim though constructive future for the people of Israel was sketched to-day by Mr. Ben Gurion, the Prime Minister, and Mr. Kaplan, the Finance Minister, at a convention of the Israel Workers' Party, which is the dominant party of the country's coalition Government.

Both of them pointed out that as Israel could not restrict immigration, she must accept an increasingly severe austerity. Mr. Ben Gurion said that £P600m. would be needed to absorb the 600,000 immigrants expected within the next three years. He suggested that one-third of this sum should be collected internally and two-thirds from Jews abroad; he said he wanted \$1,000m. from American Jewry.

Mr. Kaplan said the Government was considering a compulsory loan to absorb excess capital and a plan of compulsory saving. In this way the people of Israel would contribute their share. It was essential for the State to increase the value of its currency by 15 per cent. and to restore public confidence in Israel currency.

ETHIOPIAN ROAD AND RAIL
DEVELOPMENTS

BETTER COMMUNICATIONS

FROM OUR CORRESPONDENT

NAIROBI, Aug. 16

French experts are in Addis Ababa discussing a proposed extension to the Franco-Ethiopian railway into Sidamo province. The

BULGARIA'S MUSLIM
POPULATIONDESIRE TO SEND 250,000
TO TURKEY

FROM OUR OWN CORRESPONDENT

ISTANBUL, Aug. 16

Mr. Fuad Koprulu, the Foreign Minister, who returned yesterday from Strasbourg, went to Yalova with the Prime Minister to give the President an account of his conversations with Mr. Bevin and other western European statesmen. Mr. Koprulu will then go to Ankara to deal with the question of the reply to be given to last week's Bulgarian Note concerning the repatriation to Turkey within three months of 250,000 Muslims. Turkey may demand the intervention of the United Nations in this matter.

It is believed in Turkey that there are about 800,000 Muslims in Bulgaria. The Bulgarians claim that the figure is much lower. Moreover, they differentiate between Muslims of Turkish stock and the Pomaks, who live in the Rhodope Mountains and are claimed to be of Slav origin. The figure of 250,000 mentioned in the Bulgarian Note presumably concerns only Muslims of Turkish stock. The Bulgarian Government pledged itself in an agreement, signed in 1925, to allow the emigration to Turkey of Bulgarian Muslims who wished to leave the country, on condition that they were free to take all their movable property with them. No large-scale emigration has ever taken place under this agreement, but small groups of Bulgarian Muslims have emigrated to Turkey from time to time.

The Communist Government in Bulgaria at first tried to gain the good will of the Muslim population, but presumably has decided to get rid of them because the great majority remained impervious to Communist propaganda.

17 Ağustos 1950 Tarihli *The Times*-Londra Gazetesindeki Bulgaristan'ın 250.000 Türk'ü Türkiye'ye Gönderme İsteği Haberi

BULGARIA'S MUSLIM POPULATION

DESIRE TO SEND 250,000 TO TURKEY

FROM OUR OWN CORRESPONDENT

ISTANBUL, Aug. 16

Mr. Fuad Koprulu, the Foreign Minister, who returned yesterday from Strasbourg, went to Yalova with the Prime Minister to give the President an account of his conversations with Mr. Bevin and other western European statesmen. Mr. Koprulu will then go to Ankara to deal with the question of the reply to be given to last week's Bulgarian Note concerning the repatriation to Turkey within three months of 250,000 Muslims. Turkey may demand the intervention of the United Nations in this matter.

It is believed in Turkey that there are about 800,000 Muslims in Bulgaria. The Bulgarians claim that the figure is much lower. Moreover, they differentiate between Muslims of Turkish stock and the Pomaks, who live in the Rhodope Mountains and are claimed to be of Slav origin. The figure of 250,000 mentioned in the Bulgarian Note presumably concerns only Muslims of Turkish stock. The Bulgarian Government pledged itself in an agreement, signed in 1925, to allow the emigration to Turkey of Bulgarian Muslims who wished to leave the country, on condition that they were free to take all their movable property with them. No large-scale emigration has ever taken place under this agreement, but small groups of Bulgarian Muslims have emigrated to Turkey from time to time.

The Communist Government in Bulgaria at first tried to gain the good will of the Muslim population, but presumably has decided to get rid of them because the great majority remained impervious to Communist propaganda.

The immigration into Turkey of such large numbers of people within three months would create great difficulties for the Turks. Nearly all the Bulgarian Muslims are peasants, and special measures would be needed to settle them on the land, and they would need financial help. Moreover, in spite of the 1925 agreement, all Muslims from Bulgaria who have come to Turkey in recent years have been allowed by the Bulgarian authorities to take with them their personal property but not such things as cattle or agricultural implements.

Another consideration is that, though the great majority of Bulgarian Muslims are impervious to Communism, there are individual Communists among them. There is therefore a suspicion that among the 250,000 prospective immigrants there might be a number of disguised Communist agents.

